

ថ្ងៃខែក្នុង

2025 | ទីបានចិត្តរា | DECEMBER | DÉCEMBRE

horizon

DE NOTRE TRAITEUR À VOTRE TABLE

 ADONIS VOTRE ÉPICERIE DE NOËL

COMMANDÉZ DÈS MAINTENANT

Scan here to see
our weekly flyer!

Al Nejmah

FINE FOODS INC.

Supermarket | Restaurant
Bakery | Halal Butcher

3085 Hurontario St. | Unit 1-6 |
Mississauga | ON L5A 4E4

Phone: +1(289) 232 1200
WWW.ALNEJMAHFOODS.COM

ALNEJMAH

«ՀՈՐԻՉՈՆ»ի 25-րդ բացառիկը կը հովանաւորեն՝

Արա, Նայիրի, Զամի եւ Սեւակ Գրժիքեան
Գառնիկ եւ Գարինա Յասըրճեան
Անոյշ Ակներեան եւ Վարդգեն Մելքոնեան
Փոքրիկներ Շեն եւ Վարագ Տարագեան
Արմեն եւ Այտա Կետիկեան
Սարգիս եւ Մանան Ղպրաքեան
Արտեմ եւ Ալին Ջեշիշեան

Արթօ եւ Թամար Օլթանեան, ի յիշատակ ընկ. Լեւոն Եաղճեանի
Մայքըլ Ժոլի եւ Անի Յոթոյեան Ժոլի

Վահե եւ Աստղիկ Անտոնեան
Գրիգոր եւ Արփի Շիթիլեան
Ռաֆֆի եւ Անի Պերմեզեան

Նորայր եւ Ծովիկ Սերենկիլեան
Սագօ, Արագ, Լեւոն եւ Լենիա Եաղճեան
Բժ. եւ տիկ. Անտրէ եւ Նաթալի Պեշլեան
Սիմոն եւ Սիլվա Փոլատեան

Բժ. Օհան եւ Սեղա Թապաքեան
Շանթ, Ալին, Լեա եւ Լարա Տօնապետեան
Վանա եւ Շաւո Գարայեան
Գրիգոր Տեր Ղազարեան

Արամազդ եւ Գոհար Խսրայելեան եւ ընտանիք
Արտօ եւ Ալինա Գաբրիելեան

Ազգային մը

Նորա Արուշեան

Մոնթրեալի Յայ Կեդրոնի Տարեցներու Միութիւն
Ազգային մը

Չաւեն եւ Վարսենիկ Սարգիսեան

Փոքրիկներ Սեւանա, Գարինա, Արիանա Սարմազեան եւ
Արամ-Սիմոն, Արեն Տուտագլեան

Սիմոն եւ Մարալ Յասըրճեան

Բժ. Սարգիս Երեցեան

Դուկին, Շանթ եւ Սեւան Տօնապետեան

Լեւոն եւ բժ. Անի Յասըրճեան

Chez **T. HADAD**, chaque jour est une **célébration** des saveurs **d'Orient**: du pain chaud tout juste sorti du four, et des **spécialités** qui font **voyager** vos sens.

Venez découvrir un endroit où la **tradition** rencontre la **gourmandise**

SPÉCIALES

Temps des Fêtes

MINI BOUCHÉES

12 pour 8\$

Ouvert chaque jour

**1455 Blvd. Saint-Martin O
Laval, Québec, H7S 1N1**

+1 (450) 667-0055

Crown Pastries

حلويات التاج

Fine Middle Eastern Pastries

BREAKFAST

AVAILABLE AT KENNEDY LOCATION ONLY

SCARBOROUGH

1279 Kennedy Rd,
Scarborough, Ontario
(416) 615-7000

SCARBOROUGH

2086 Lawrence Ave. E,
Scarborough, Ontario
(647) 351-2015

MISSISSAUGA

5083 Dixie Rd, Unit D3,
Mississauga, Ontario
(905) 602-2018

OAKVILLE

407 Iroquois Shore Rd,
Oakville, Ontario
(905) 339-2021

LONDON

655 Wellington Rd, #2
London, Ontario
(519) 686-8000

VAUGHN

3175 Rutherford Rd
Building K, Unit 64
Vaughn, Ontario
(905) 660-8006

CROWNPASTRIES.COM

Բովանդակութիւն

**Քառասունչորսորեայ պատերազմի աւարտի հնգամեակի դարձակէտը. էջ 6
Խ. Տէր Հուկասեան**

**Դէպի նորոգուած ազգային տեսլական. էջ 12
Սեւակ Պէլեան**

**Հնդառաջ 2026-ին. Ի՞նչ անել եւ ու՞մ հետ. էջ 16
Գէորգ Հուկասեան**

**Հայակերտումը եւ ազգային ինքնութեան կերտումը
21-րդ դարուն. էջ 22
Համբիկ Գարայեան**

**«Արցախի ու արցախահայութեան իրաւունքներու պաշտպանութեան կարեւոր գործին մէջ մենք կը մնանք վճռակամ եւ պիտի շարունակենք կանգնիլ արցախցի մեր հայրենակիցներուն կողքին» Հարցազրոյց ՀՅԴ Գանատայի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ Խորէն Տիմիթեանի հետ. էջ 24
Սեւակ Պէլեան**

**Մշակոյթը որո՞ւ կը պատկանի. էջ 28
Վրէժ Արմէն**

«Հալէպը սփիւռքի ծաղիկն է, զոր պէտք է պահել, ջրել, աճեցնել տեւաբար, վաղը կամ միւս օր անոր ընծայելիք բարիքները վայելելու համար». Լեւոն Շառոյեան. էջ 30
Սոնա Թիթիկեան

**Վաղուհաս. Դրախտը, որ կորցրինք. էջ 42
Անի Մանկասարեան**

«Այս իշխանութեան մնալը մեզ սպառնում է, որ ատրպէյճանական բոլոր պահանջները իրականութիւն կը դառնան». Քրիստինէ Վարդանեան. էջ 46
Յասմիկ Պալէեան

**Յարափոփոխ Սփիւռքի տեղաշարժը. էջ 50
Նայիրի Մկրտիչեան**

“What is unfolding in the Armenian Quarter is not a routine dispute - it will shape the future of the Armenian presence in Jerusalem”. Karmig Kerkonian
By Sevag Belian, page 58

Mémoire de l'exil et creuset de la Diaspora
Par Rouben Koulaksezian, page 66

(Կողքի նկարը Սեւակ Ասրեանի)

www.horizonweekly.ca

CONNECT WITH US:

- facebook.com/pages/horizonweekly
- [@horizonweekly](https://twitter.com/horizonweekly)
- [horizonweekly](https://www.instagram.com/horizonweekly/)
- [YouTube – Horizon Weekly TV](https://www.youtube.com/user/HorizonWeeklyTV)

Միս էք կը հովանաւորէ Melbourne-ի «Գոյամարդ»ի Զայնը

Քառասունչորսօրեայ պատերազմի աւարտի հնգամեակի դարձակէտը

Խ. Տեր Ղուկասեան

Քառասունչորսօրեայ Պատերազմը աւարտած 9 նոյեմբեր 2020-ի Հայաստան-Արաբէջան-Ռուսիա եռակողմանի Համաձայնագիրը հինգ տարուան պայմանաժամ մը կը ճշդէք՝ Արցախեան Հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացը հասցնելու համապարփակ լուծումի: Կամ գոնէ այդ գործընթացը, որ սկզբունքով կ'ենթադրէք Կովկասի մէջ խաղաղութեան եւ կայունութեան նոր հանգուանի մը յանգումը, հունի մէջ դնել: Հինգ տարուան պայմանաժամին մասին կը յուշէ Արցախի մէջ ոռւս խաղաղապահներու տեղադրումը: Եռակողմանի Համաձայնագիրը այդ պայմանաժամին երկարաձման կարելիութիւնն ալ կու տար, եթէ Հակամարտ կողմերը երկուստեք նման փափաք արտայատէին:

Յետ-պատերազմեան պայմանները, անշուշտ, տրամագծօրէն Հակադրուած էին Արցախեան առաջին պատերազմի աւարտին (Մայիս 1994) ստեղծուած պայմաններուն. Հայկական կողմը պարտուած էր, Արաբէջանը իր տիրապետութեան տակ առած էր աւելի քան այն հինգ շրջանները, որոնք Արցախեան բանակցութիւններու առաջին օրէն, բայց մասնաւորաբեր այսպէս կոչուած «Լաւրովի պլան»ով կամ, ըստ արդէն հրապարակային տեղեկութիւններու, 2019-ին Մինսկի Խումբին կողմէ պաշտօնապէս առաջարկուած հակամարտութեան կարգաւորման տարբերակով, որուն հրապարակումը կը պահանջէ Հայաստանի ընդդիմութիւնը, բայց նիկոլ Փաշինեանի կառավարութիւնը կը մերժէ այդ մէկը: Արաբէջանը, այս ձեւով, ուղափարական գերակայութիւն հաստատեց, մինչ Արցախն ու Հայաստանի Հանրապետութեան հողատարածքները դարձան ծայրայեղ իսոցելի: Հայկական կողմը կորսնցուց նաեւ տնտեսական բոլոր այն աղբերները, մշակումի ատակ հողատարածք թէ ջրային պաշարներ, որոնք քսանվեց տարի առաջ սննթամթերքի ինքնաբաւարարման եւ ապահովութեան իմաստով, թէ զարգացման ընդհանրապէս, մեծ կարողականութիւն ստեղծած էին:

Եռակողմանի Համաձայնագիրը Մինսկի Խումբի լուծարումը չէր նախատեսած: Բայց պատերազմի արդիւնքով գետնի վրայ ստեղծուած կացութիւնը Ռուսիոյ գերակատարութեան կու տար առաջնահերթային, եթէ ոչ միահեծան (հեգեմոն), գերակատարութիւն ի դէմս Արցախի մէջ ոռւս գինուորական ներկայութեան՝ Գիւմրիի խարիսխին զուգահեռ: Այդ մէկը նաեւ կ'աւելցնէր Հայաստանի ապահովական կախուածութիւնը իր գաշնակիցէն, որ, եթէ Արցախեան հակամարտութեան ամբողջ գործընթացը, եւ թերեւս ոռւսական ներկայութիւնը Կովկասի մէջ 19-րդ դարի սկիզբէն, ինչ որ վարքագիծ կը թելադրէ, հետամուտ էր բացառապէս իր ներկայութիւնը մնայուն դարձնելու եւ ոչ թէ հակամարտութեան պատշաճ լուծումի մը հասնելով՝ տարածաշրջանէն հեռանալու: Ընդ որում՝ յաճախ ամենախոցելի կողմի, այսինքն՝ Հայաստանի եւ Հայութեան,

յաւելեալ զիջումի գինով: Կովկասը ոռւս կայսերական աշխարհահայեցքին մէջ մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան փլուզումէն յետոյ ոռւսական արտաքին քաղաքականութեան օրակարգին վրայ բանաձեւուած «Մօտիկ Հարեւանութեան» ոլորտին - յղացք մը, որ կը յիշեցնէ 19-րդ դարու սկիզբին Ամերիկեան ցամացմասի տարածքին Ուաշինգտոնի «Մոնրոյի Վարդապետութիւն»ը (1823), որ հետամուտ էր Եւրոպական գաղութափառութեանէն եւ ազգեցութեանէն հեռու պահել տարածաշրջանը եւ զայն վերածել իր բացարձակ, եթէ ոչ միահեծան, ազգեցութեան գոտիին: Ռուսական կայսերական/մեծապետական ներկայութիւնը, հետեւաբար, Կովկասեան երկիրներուն, ի մասնաւորի՝ ամենախոցելի Հայաստանին, համար ե՛ւ աշխարհագաղաքական անժխտելի իրողութիւն է, ե՛ւ գերիշխանութեան համար վտանգ, ի դէմս Մոսկովայէն կախուածութեան:

Բայց յետ-Քառասունչորսօրեայ Պատերազմի ոռւսական աշխարհաքաղաքական գործօնի մեծացումը Կովկասի մէջ անբաժանելի է գեռեւս հինգ տարի առաջ սուրբիական պատերազմի փորձադաշտին մէջ ամրագրուած ոռւս-թրքական համագործակցութիւն/մրցակցութիւն ու պազմաքաղաքական յարաբերութեան ենթադրումներէն: Արեւմտեան պետութիւններու (Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ (ԱՄՆ) եւ Եւրոպական Միութիւն (ԵՄ)) եւ ՕԹԱՆ-ի գործօնի սահմանափակման, եթէ ոչ բացառման, հետամուտ այս յարաբերութեան բնորդը, գրեթէ հայելային հարիւր տարի առաջ պոլշեւիկ-քեմալական շահերու համընկնումին եւ համագործակցութիւն/մրցակցութիւն յարաբերութեան, վճռական եղաւ պատերազմի ժամանակ ատրպէյճանական ուղամական առաւելութեան աճին ի գին հայկական կողմի թուլացման, եւ կարծես մինչեւ իսկ կանխորոշեց պարտութիւնը: Մինչեւ հիմա ալ այնքան ալ յստակ չէ թէ պատերազմի դաշտին վրայ թրքական զինուորական բացայայտ նեցուկը Ատրպէյճանին, թրքական նախաձեռնութեամբ իսլամիստներու տեղափոխումը ուղամաճակատի առաջին գիծ եւ, մանաւանդ, թրքական Պայրաքտար Անօգաչութուող Սարքերու (ՕԹՄ) զանգուածային օգտագործումը ընդդիմ հայկական կողմի բացառապէս ոռւսական ուղամաթեքնիքային, ոռւսական կողմի թոյլտուութեան մը թէ արգիլումի անկարողութեան հետեւանք է: Յստակ է միայն որ Ռուսիան, այո, փորձեց պատերազմը կասեցնել գեռեւս Հոկտեմբերի կէսերուն, բայց հայկական կողմը մերժեց ցարդ անյստակ պատճառներով: Երկրորդ, պատերազմի աւարտէն անմիջապէս յետոյ Աղդամի մէջ ոռւս-թրքական զինուորական գիտորդական կեդրոնի մը առաջացումը վկայեց Երկու երկիրներուն ուղամաքարական համագործակցութեան մակարդակին: Եւ, երրորդ, Մոսկովան Պաքուի հետ իր յարաբերութիւնները բարձրացուց ուղամաքարական համագործակցութեան մակարդակին: Աւելի՞ն, Համա-

Միայն իր հովանաւորն Շամի եւ Ջաւին Կիոնճեան

MAZDA
GABRIEL

ANJOU PLATEAU ST-JACQUES ST-LAURENT

ENGINEERING
THAT RESPONDS
TO YOUR INSTINCT.

CHOOSE
MAZDA

2025 MAZDA CX-90 PLUG-IN HYBRID

ALL IN STARTING FROM
\$54,900*

CONTACT US

MAZDA GABRIEL ANJOU

Kevork Asadourian – General Manager kevork@gabriel.ca

MAZDA GABRIEL ST-JACQUES

Ilia Baranov – Sales Manager, New Vehicles ibaranov@gabriel.ca

Koko Shnforian – Sales Manager, Pre-owned Vehicles kshnforian@gabriel.ca

*CONDITIONS APPLY. PRICE SHOWN INCLUDES DELIVERY CHARGES (FREIGHT AND PRE-DELIVERY INSPECTION), DEALER ADMINISTRATION FEES, LEVIES, AND ALL APPLICABLE CHARGES (EXCLUDING TAXES). CONTACT MAZDA GABRIEL FOR FULL DETAILS.

ձայնագրի 9-րդ կէտով Հայաստանի գերիշխանութեան հաշւոյն Ատրպէյճանին կու տար Սիւնիքէն միջանցք դէպի նախիջեւան՝ ուստական ամբողջական վերահսկողութեան տակ: Պարզ՝ Մոսկուան կ'անտեսէր այդ միջանցքի կենսական նշանակութիւնը փանթրքական աշխարհաքաղաքական ծրագրին համար, որ հարիւր տարի առաջ Գարեգին Նժդեհը ձախողեցուցած էր արգելք հանդիսանալով Հայաստանի հարաւային շրջանին միացման Խորհրդային Ատրպէյճանին: Կարեւորը՝ միջանցքը իր վերահսկողութեան տակ պահելն էր որպէս լծակ:

Թէ այդ քայլին երթալով Մոսկուա արգէն ի մտի ունէր Ուշքրանիոյ դէմ պատերազմի մը հեռանկարը՝ դժուար է իմանալ: Յստակ է միայն, որ Մոսկուայի մերձեցումը Պաքուի, կամայ թէ ակամայ կը նսեմացնէր Հայաստանի հետ իր ուազմավարական դաշնակիցի կարեւորութիւնը այն ենթադրելով անշրջանցելի պատերազմին պարտուած կողմին համար, հետեւաբար՝ առանց ոչ մէկ դինի: Շատ հաւանաբար Մոսկուա նաեւ անտեսեց, կամ արհամարհեց, պատերազմի ժամանակ իր վերաբերումին անդրադարձ հայաստանեան հանրային կարծիքին մօտ, ուր, ինչպէս յետ-պատերազմեան հարցախոյոյերը ցոյց կու տան, Ռուսիոյ հանդէպ ժխտական տրամադրուածութիւնը աճած է - անկախ թէ այդ մէկը կրնայ եւ ոչ միայն ինքնաբուխ ըլլալ:

Քառասունչորսօրեայ Պատերազմին պարտուած Հայաստանին, այլիւ այդ պարտութեամբ հոգեկան մեծ ցնցում ապրած հայութեան համար Եռակողմանի Համաձայնագրով ծնունդ առած հնգամեայ ժամանակահատուածը կը նշանակէր պարտութեան հետեւանքերուում դիմագրաւում ամենածանր պայմաններու մէջ: Նոյն տարեկերջի իր ուղերձին մէջ, վարչապետ նիկոլ Փաշինեան խօսեցաւ «զէրօ կէտէն» սկիզբի մը մասին, որ այն ժամանակ այնքս ալ յստակ չեղաւ թէ ինչ ի մտի ունէր: Բայց կ'ենթագրուէր որ «զէրօ կէտը» Հայաստանի եւ Արցախի համար Եռակողմանի Համաձայնութեան ստեղծած ծանր պայմաններն էին: Միջազգային փորձը, քաղաքական տրամաբանութիւնը եւ մինչեւ իսկ զեկավարի պատասխանատուութեան գիտակցութիւնն ու արժանապատուութիւնը կը յուշէին, որ պարտութեան անմիջապէս յաջորդէին անհրաժեշտ քայլեր: Առաջին, պարտութեան գլխաւոր պատասխանատուի հրաժարական այն տրամաբանութեամբ, որ պարտուած զեկավարը չի կրնար յաղթողին դէմ յանդիման շրջանցել արհամարհանքն ու ծաղըը իր անձին հանդէպ, որ պիտի տարածուէր ամբողջ երկրին եւ հայութեան վրայ: Երկրորդ, անոր փոխարինումը թէկուզ եւ իշխող նոյն քաղաքական ուժի մէկ այլ զեկավարի կողմէ: Երրորդ, օրէնսդիր իշխանութեան ոլորտին մէջ հետաքննիչ յանձնաժողովի առաջցում իշխանութեան եւ ընդդիմութեան հաւասար մասնակցութեամբ, որ մասնագիտական խումբի մը պարտականութիւն պիտի տար պարտութեան պատճառներու, պատասխանատուութեան եւ հետեւանքներու առարկայական ախտածանաչումը կատարէ: Չորրորդ, Ազգային Միասնութեան Կառավարութեան կազմութիւն որպէս առաջնահերթային պարտականութիւն ունենալով յետ-պարտութեան հանգրուանի հետեւանքներու մեղմացում, հնարաւորին վերացում եւ գերազանցում,

եւ խորհրդարանական նոր ընտրութիւններու պատրաստութիւն: Հինգերորդ, քաղաքական բոլոր ուժերու մէկտեղում ի խնդիր համապարփակ համաձայնութեան մը՝ կարմիր գիծերու եւ կարելի հեռանկարներու մասին: Վեցերորդ, եւ այս մէկը յատուկ հայկական իրականութեան, սփիւռքեան գործոնի ներգրաւում, գիտակցելով անոր ուազմավարական թէկուզ եւ սահմանափակ այնուամենայնիւ կենսական կարեւորութեան, այնպէս ինչպէս երբեք չէր պատահած անկախութեան յաջորդած տարիներուն:

Պատերազմի յաջորդած հնգամեակի գարձակէտը այսօր բոլորովին տարբեր իրականութիւն մը կը ներկայացնէ:

Եռակողմանի Համաձայնութիւնը փաստացի չեղարկուած է, ընդ որում Ռուսիոյ լուռ համաձայնութեամբ, եւ փոխարինուած ԱՄՆ-ի հովանաւորութեամբ Ուաշիկթընի մէջ 8 Օգոստոս 2025-ի երկկողմանի յայտարարութեամբ: Անկախ իշխող ուժի «ոչ մէկ պարագայի պարտութիւնը ընդունել» ու անհեթեթ տրամաբանութեան վրայ կառուցուած պատումներէն, եռակողմանի Համաձայնութենէն մինչեւ Ուաշինկթընեան յայտարարութիւն տանող գործընթացը յատկանչուեցաւ հայկական կողմի «գիջումէն յետոյ նոր գիջում» գիւանագիտութեամբ եւ Արցախի հայաթափումով «պարտութենէն յետոյ նոր պարտութեան» ընդունումով, առանց տակաւին յստակ ըլլալու թէ արգե՞օք հասած ենք «գէրօ կէտ»ին թէ ոչ: Հետեւաբար, թէ ինչ եզրայանգում կրնայ ունենալ ուաշինկթընեան գործընթացը ի դէմս «Թրամմի Ուղի»ի թէ «Զանգեզուրի միջանցք»ի հեռանկարին՝ այնքան ալ յստակ չէ, եւ, ամէն պարագայի, ենթակայ է Հայաստանէն գուրս առնուած որոշումներուն: Յստակ է միայն որ երկու փաստաթուղթերն ալ այս կամ այն ձեւով Հայաստանին պարտաւորած են ի գին իր գերիշխանութեան տեղի տալ փանթրքական ծրագրի յառաջխաղացքին առաջ: Ինչ որ անիմասս կը դարձնէ երկու փաստաթուղթերու բաղդատութեան եւ մէկուն կամ միւսին յարաբերական առաւելութեան մասին ամէն խօսոյթ: Խաղաղութեան համաձայնագրի ստորագրութեան բացակայութեան պատերազմի վերսկսման կարելիութիւնը բնականաբար չէ վերացած, ի մասնաւորի Հայտար Ալիեւի հրապարակային յայտարարութիւններուն, որոնք պարզ եւ մէկին կը ժիմուն հայկական գողատարածքի մը պատմական գոյութիւնը: Եւ եթէ անցեալին Պաքուի բռնատէրին նմանօրինակ յայտարարութիւնները փաստեցին իր անկեղծութիւնը, պատճառ չկայ բացառելու որ այս անգամ ալ ան անկեղծ է: Ռազմական գերակայութիւնը, Հայաստանի տարհամուգման կարողութեան կտրուկ անկումը եւ արտաքին զսպիչ գործոնի բացակայութիւնը Հայաստանի գոյութենական ճակատագրի ճշգումի իր կարողականութիւնը շատ աւելի իրական է քան Փաշինեանի «իրական Հայաստան»ի կայացման կարողականութիւնը: Կը մնայ որ հնգամեակի գարձակէտը ոչ-պատերազմեան կարգավիճակի խաղաղութեան հանգրուան մը բացած է, որուն ծիրին մէջ, ինչպէս յետ-պարտութեան անմիջական հանգրուանին, Հայաստանի ներքաղաքական ոլորտն է, որ ամէնէն աւելի ուշագրութեան պարակայ կը դառնայ:

Արդ, Հայաստանի ներքաղաքական ոլորտը

Միս Էօր կը հովանաւորին Մուրար, Զորա, Դաստի և Կրիմն-Կարո թէի

Meet the Hearing Aid Brothers: Edmond and Andre Ayvazyan

Experience the Future of Hearing with Hearing Aid Source

Discover the Difference:

HEAR

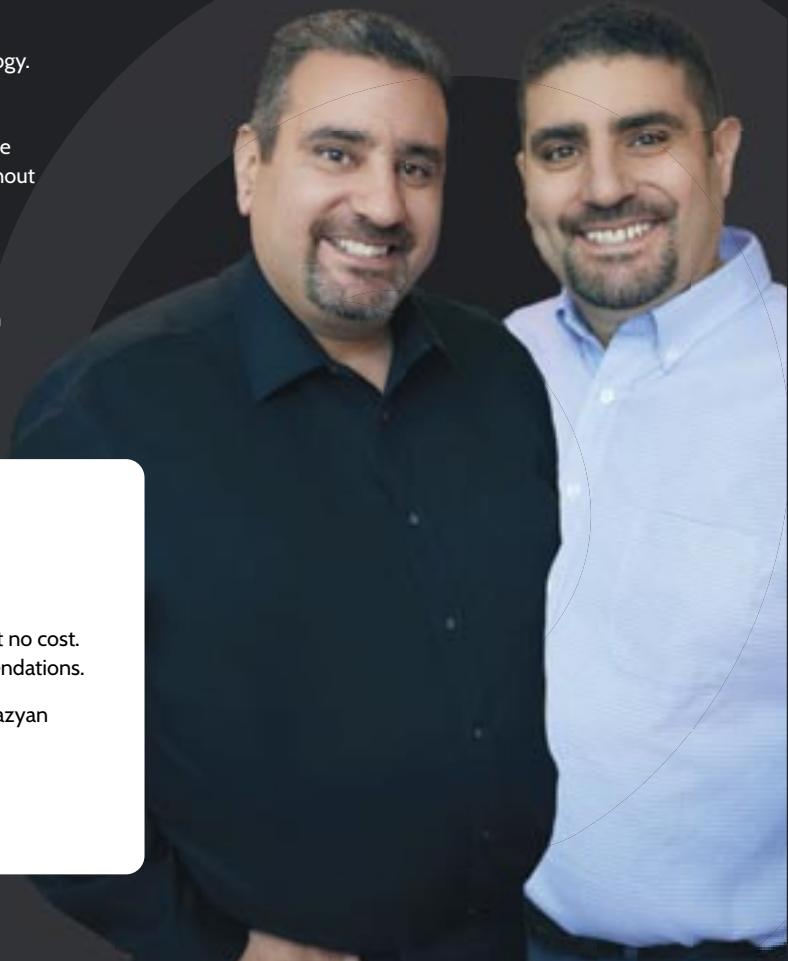
Enjoy crystal-clear speech in any environment with our cutting-edge Augmented Focus technology. Say goodbye to struggling with conversations.

CHARGE

Ditch the hassle of tiny batteries. Our rechargeable hearing aids ensure you're always ready to go without the fuss of changing batteries.

CONNECT

Seamlessly link your hearing aids to your Android or iPhone smartphone. Enjoy hands-free calls, music streaming, and more, directly through your hearing aids.

Why Choose Hearing Aid Source?

- **Risk-Free Trials:** Try our hearing aids with no obligation. Experience the improvement in your hearing without any risk.
- **Free Hearing Tests:** Get a comprehensive hearing assessment at no cost. Understand your hearing health and get personalized recommendations.
- **Expert Care:** With years of experience, Edmond and Andre Ayvazyan are dedicated to providing the highest quality hearing care.
- **Custom Hearing Protection:** Protect your hearing with custom solutions tailored to your needs.

Visit Us Today:

Coxwell Avenue Location:
702 Coxwell Avenue, Toronto, ON M4C 3B9
Tel: 416-463-4327 (HEAR)

Parkway Mall Location:
85 Ellesmere Road, #29 Toronto, ON M1R 4B9
Tel: 416-754-4327 (HEAR)

Contact Us:

hello@hearingaidsource.ca
www.hearingaidsource.ca

Your Hearing Health Matters.

Take the first step towards better hearing.
Schedule your free hearing test and no-obligation trial today.
Call 416-754-4327 to book an appointment.

Rediscover the joy of hearing with Hearing Aid Source –
where advanced technology meets compassionate care.

hearing aid source
hearing instrument specialists

Հնդամեակի դարձակէտին կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.

Պարտութեան գլխաւոր պատասխանատուն կը
մնայ իշխանութիւնը, չնորհիւ չորս տարի առաջ տեղի
ունեցած ընտրութիւններուն Քաղաքացիական Պայմա-
նագրի (ՔՊ) ամբողջական յաղթանակին, որ Ազգային
ժողովին մէջ իր խմբակցութեան տուաւ բացարձակ մե-
ծամասնութիւնն: Իշխող ուժին խորհրդաբանական մե-
ծամասնութեան մէջ գոնէ անցնող հինգ տարիներուն
չառաջացան այնպիսի ճեղքեր, որ ընդդիմութեան թոյլ
տար գործադիր իշխանութեան վրայ պարբերաբար ինչ
որ չափի հակակշիռ գործադրել կամ այլընտրանքային
առաջարկներ անցընել: Փաստօրէն, գործադիր իշխա-
նութեան մակարդակով առնուած ամէն որոշում վաւե-
րացուեցաւ օրէնսդիրի մակարդակով, մինչ ընդդիմադիր
երկու խմբակցութիւններու եւ ոչ մէկ նախաձեռնու-
թիւն յաջող աւարտի հասաւ: Աւելին, գործադիր իշ-
խանութեան նեղ շրջանակի մէջ կազմաւորուող ամէն
պատում եւ քաղաքական հաշուարկներով իրերայաջորդ
ամէն օրակարգ իր ուղին կը գտնէ եւ կը հաստատուի
հանրային օրակարգին վրայ:

Այս պայմաններուն մէջ սպասելի է նաեւ որ ժողովրդավարութեան հայկական թաւշագոյն «բըենդը» վերածի բառացի ոստիկանապետութեան, որ անհրաժեշտ է ժողովրդային որեւէ զանգուածային զօրաշարժի բռնի չէզոքացման կամ կանխարդելման համար։ Ամբողջատիրական կարգերու յատուկ կառավարման այս ձեւերը ըստ երեւոյթին չեն մտահոգեր արտաքին ուժերը։ Խուսիոյ եւ Թուրքիոյ համար, Հայաստանի ներքաղաքական ամբողջատիրականացումը ոչ միայն մտահոգութեան առարկայ չէ, այլ թերեւս համահունչ իրենց վարչակարգերու էութեան։ Ինչ կը վերաբերի Արեւմուտքին, ապա հոն ալ պէտք է ընդունիլ, ապա եւ եւրոպական մայրաքաղաքներուն յարաբերական լուսութիւնը Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան թէ մարդկային իրաւունքներու խախտումին նկատմամբ պէտք չէ բացատրել այնքան Արեւմտեան արժէքներու «կեղծաւորութեան» ակնարկելով, ինչպէս յատուկ է անհեթեթ եւ փաթեթիկ խօսոյթի մը կամ ոռևսական խօսոյթին, որքան ընդունելով որ իշխող ուժն ու իր օրգանական մտաւորականները աւելի հմուտ գտնուած են իրենք իրենց ներկայացնելու որպէս Հայաստանի փրօ-Արեւմուտք «թեքումի» յառաջապահներ։ Այս պայմաններուն մէջ, եւ այնքան ատեն որ շարունակուի տնտեսական բարեկեցութիւնը, կամ անոր իրական թէ երեւակայական համոզումը, ապա եւ արդիւնքը պիտի ըլլայ քաղաքական գործընթացներու հանդէպ անտարբերութիւնը, ինչպէս, դարձեալ, բոլոր հարցախոյզները ցոյց կու տան։ Իսկ այդ մէկը ձեռնտու է իշխող ուժին, ի մասնաւորի երբ այս վերջինը ամբողջական վերահսկողութիւն ունի պետական համակարգին վրայ՝ գործադիր, օրէնսդիր եւ արդարադատական իշխանութիւններու մակարդակով։

Ինչ կը վերաբերի ընդդիմութեան, ապա եւ գլխաւոր հարցումը ընտրողներու անտարբեր մեծամասնութեան հասնելու եւ անոնց համոզելու մարտահրաւէրը դիմագրաւելու իր կարողութեան մասին է։ Անցնող հինգտարիները ցոյց տուին, որ պատերազմէն անմիջապէս

յետոյ ընդգիմութիւնը անկարող եղաւ ընտրազանգուած
ծին համոզել որ անհրաժեշտ է պարտութեան գլխաւոր
պատասխանատուն հեռացնել իշխանութենէն: Խորհր-
դարանէն ներս իր դերն ալ անիուսափելիօրէն սահմա-
նափակուեցաւ ընդգիմադիր ձայն ըլլալու առանց գործ-
նական որեւէս արդիւնքի հասնելու՝ գործադիր իշխանու-
թեան վրայ հակակչիու բանեցնելու թէ այլընտրանքա-
յին օրէնսդրական ծրագիրներ թէ յայտարարութիւններ
անցնելու իմաստով: Փողոցային պայքարի ծիրին մէջ,
մինչ ընդգիմադիր ուժեր յաջողեցան տարբեր զանգուա-
ծային գօրաշարժեր իրականացնել, այդ մէկը սակայն
չյանդեցաւ կոնկրետ արդիւնքի: Ինչ կը վերաբերի իր
ձախողութիւններու քննարկումին եւ անոնցմէ դասեր
քաղելու առաջադրանքին, ապա եւ հոն ալ ընդգիմու-
թեան հանրային ամէն ելոյթները կարծես աւելի շուտ
կը բացատրէին իշխանութեան յաջողութեան պատճառը
փոխանակ ինքնաքննադատական ախտածանաչում մը
ներկայացնելու: Կը մնայ որ թերեւս նաեւ իշխանու-
թիւններու միահեծանութեան հետեւանքով ընդգիմա-
դիր ձայներն ու նախաձեռնութիւնները փաստացիօրէն
աճած են ի դէմս նոր նախաձեռնութիւններու ձեւաւոր-

ման: Թէ այս բոլորը ինչ արդիւնքի պիտի յանդին, այդ մէկը յայտնի պիտի ըլլայ յաջորդ ընտրութիւններուն:

Անցնող հնգամեակի այս հակիրճ վերլուծումը եւ Հայաստանեան ներքաղաքական գործընթացին համար դարձակէտային պահը կը կատարուի Սփիւռքէն, որ Քառասունչորսօրեայ Պատերազմի պարտութեան յաջորդած հինգ տարիներուն եղած է իրադարձութիւններու «Ճեռնածալ եւ հետեւող հանդիսատես», մէջբերելու համար Սարգիս Մահսերենեանի յօդուածին մէջ տեղ գտած պատկերը («Սիասնութեան Հանրահաւաք»ին հորիզոնները», Աևպարէզ, 2 Սեպտեմբեր 2025): Բանաձեւումը ճիշդ է ոչ միայն որովհետեւ անցնող հինգ տարիներուն սիփիւռքեան գործոնը ոչ մէկ ազգեցութիւն ունեցաւ իրադարձութիւններուն վրայ, ըստելու համար որ անտեսուեցաւ բացի երբ հարցը կը վերաբերէր «մի քիչ փող»ի..., այլ որովհետեւ նման ազգեցութեան համար ճայնով եւ քուէով մասնակցութեան ոչ մէկ հարթակ ստեղծուած է Հայաստանի անկախութենէն ի վեր: Ոչ իսկ ստեղծուած է յարաբերութիւններու քիչ թէ շատ կայուն հայեցակարգ, գոնէ համահայկական հարցերու քննարկման համար: Հայաստանի քաղաքական վերնախաւին մօտ նման նախանձախնդրութիւն չէ եղած, ոչ ալ համասփիւռքեան մասշտապով կառոյց ունեցող կազմակերպութիւններու ղեկավարութիւնները յաջողած են սիփիւռքեան գործոնը արժեւորել: Ընդհակառակը, իրենց վարքագիծով նուիրականացուցած են Սփիւռքի «Հետեւող»ի գերը: Ճիշդ է, որ «Հանդիսատես» ըլլալն ալ իր ձեւի յանձնառութիւն մըն է քանի որ կ'ենթագրէ Հայաստանեան իրադարձութիւններուն հետեւիլ թէ-կուզ եւ գիտակցելով որ սոցիալական ցանցերէն լուրերուն, հարցազրոյցներուն թէ յօդուածներուն հետեւելու յատկացուած ժամերը սփիւռքահայուն պիտի յուշեն իր «Ճեռնածալութեան» պայմանը, այսինքն՝ ոչինչ կարենալ ընելը: Հայրենիքի իրադարձութիւններուն հետեւիլը ինքնին Սփիւռքի համար ինքնութեան յանձնառութեան մէկ տարրն է անկասկած: Բայց ոչ հայելին...

Միա էքս կը հնարինաւորեմ Ալ եւ Ալ Կիրո եւ Կիրս Նայքարտեան

ASSEMBLÉE
NATIONALE
DU QUÉBEC

EN CETTE PÉRIODE DE FESTIVITÉS,
VEUILLEZ RECEVOIR MES MEILLEURS VŒUX
DE SANTÉ, DE BONHEUR ET DE SUCCÈS.

*Je vous souhaite de joyeuses Fêtes
et une très heureuse année 2026 !*

CÉLINE HAYTAYAN

DÉPUTÉE DE LAVAL-DES-RAPIDES

450 668-6077

Celine.Haytayan.LDR@assnat.qc.ca

ԴԵՎԻ ԱՌԻՋՈՒԱԾ ազգային տեսական

Աւելի քան մէկ դարէ ի վեր հայ ժողովուրդը տարագիր, վիրաւոր, բայց նպատակի գիտակցութեամբ կոփուած, առաջ-նորդուած է համայնական համոզումով մը, որ աշխարհի բոլոր հայերը պատասխանատուութիւն կը կրեն իրենց անհատական կամ տեղայնական մտահոգութիւններէն աւելի բարձր առաքելութեան մը ծառայելու: Այս համոզումը, որ ժամանակի ընթացքին մարմնաւորուած ու ամփոփուած է «Հայ Դաս»ի լուծման համար տարուող պայքարի հասկացողութեամբ, երկար տարիներու ընթացքին գործած է որպէս կազմակերպչական այն կառույցը, որուն չուրջ համախումբ ձեւաւորուած են սփիւրքեան ինքնութիւնն ու քաղաքական գործունէութիւնը, մշակութային կեանքն ու ազգային գիտակցութիւնը: Սակայն այս փուլին, ամբողջ հայաշխարհը կը դիմագրաւէ բեկումնային զարգացումներու շարք մը, որոնք անհրաժշտ կը դարձնեն լուրջ ինքնաքննութիւնն ու վերաբերութումը: Վերջին տարիներու քաղաքական, ուսագմական ու հոգեբանական պարտութիւններու հետեւանքները՝ յատկապէս 2020-ի Արցախեան պատերազմի արհաւիրքը, շարունակուող աշխարհաքաղաքական նահանջները եւ Հայաստանի ներկայ իշխանութիւններու որդեգրած գաղափարական ուղղութիւնը, ծնունդ տուած են անորոշութեան եւ ուսագմավարական խոտորումի:

Սփիւրքը, որ իր գոյութեան առաջին իսկ օրերէն անծայրածիր մարդկային եւ նիւթական ներդրում ունեցած է հայոց պետականութեան ստեղծման ու կայացման մէջ, այսօր կը կանգնի հիմնարար հարցադրումի մը դիմաց՝ ո՞ր ուղղութեամբ պէտք է առաջնորդուի ազգի ապագան:

Այս համեստ տողերուն նպատակն է քննել այն պայմանները, որոնք ծնունդ տուած են այս հանգրուանին, բացարել անոնց հետեւանքները եւ փորձ մը կատարել սահմանելու այն սկզբունքները, որոնց վրայ կարելի է խարսխել Հայ Դատի վերաբիմաստաւորուած օրակարգային ընթացքը: Այս ճիգը նպատակ չի հետապնդեր զգացականութիւն վերաբարպերել կամ անցեալը ներկայացնել իբրեւ իտէալական յղում մը: Ընդհակառակը՝ կը միտի պարզել այսօրուան ժժուարութիւններու արմատները եւ առաջարկել գաղափարական ու կազմակերպական ընդհանրական հասկացողութիւնն մը՝ համազգային նպատակադրումը նորոգելու համար: Հայ Դատի գործունէութիւնը կարելի չէ սահմանափակել դիպուածային ու լոկ հակազդող աշխատանքներով կամ խորհրդանշական արտայայտութիւններով: Ան կը պահանջէ նորոգուած մտաւոր ճշգրտութիւնն, աւելի խորքային եւ երկարաշունչ ուսագմավարական ծրագրաւորում, որ կարողանայ ըստ արժանայն պատասխանել մեր ժամանակի մարտահրաւելներուն:

Ժամանակակից սփիւրքագիտութիւնը կը շեշտէ, որ համայնքները կը դիմանան ոչ միայն որովհետեւ կը պահպանեն հաւաքական յիշողութիւնը, այլ՝ յստակ առաքելութեան մը գիտակցութեամբ: Ցեղասպանութենէն ետք, սփիւրքահայութիւնը նման առաքելութիւն մը սահմանեց. յիշել, բայց միեւնոյն ժամանակ նպատակը հայկական պետականութեան ապագայ վերականգնումին ու ամրապնդման: Այս նպատակադրումը տասնամեակներու ընթացքին կերտեց սփիւրքեան հաստատութիւններուն ինքնութիւնը. գալոցներ, եկեղեցիներ, քաղաքական կազմակերպութիւններ (թէկուզ ոչ բոլորը), քարեսիրական եւ մշակութային կառոյցներ, ինչպէս նաեւ

միջազգային քարոզչական ցանցեր, բոլորն ալ կը գործէին համարակական պարտաւորութեան եւ ազգային պատասխանատուութեան աներկեց գիտակցութեամբ: Այս համակողմանի համակարգին մէջ Հայ Ենոդափոխական Դաշնակցութիւնը ունեցաւ եւ կը շարունակէ ունենալ առանձնայատուկ գեր: Դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը միացուց ու ցարդ կը շարունակէ ամուր պահել ազգային բոլոր իտէալներն ու իղձերը՝ պատրաստելով այն ամբողջական մտաւոր եւ կազմակերպական շրջանակը, որով սփիւրքահայերը կը մեկնաբանէին ու պիտի շարունակէն մեկնաբանել իրենց ինքնութիւնները:

1991-ին Հայաստանի Հանրապետութեան անկախացումը եւ ապա առաջին Արցախեան պատերազմի յաղթանակը աւելի ամրապնդեցին ու նոր իմաստ հաղորդեցին այդ մեկնաբանութեան: Աւելի քան եօթանասուն տարուան պետականագրկութենէ ետք, հայկական պետականութիւնը գոյութիւն ունեցաւ իբրեւ անկախ քաղաքական միաւոր՝ ունակ ինքնիշխան կառավարաման եւ իր բնակչութեան հաւաքական իրաւունքներու եւ կենսապայմաններու պաշտպանութեան: Այս պատմական իրողութիւնը կը վաւերացնէր տասնամեակներու սփիւրքեան նուրումով կատարուած աշխատանքը՝ Հայաստանը գարձնելով երբեմնի ցնորք համարուող երազանք-ներու իրականացումը: Արցախի յաղթանակը աւելի ամրացուց սփիւրքի վստահութիւնը, որովհետեւ կը կենսաւորէր այն համոզումը, թէ համերաշի եւ համակարգուած ազգային ձգտումները կարող են հիմնական գեր ունենալ պատմութեան ընթացքը փոխելու մէջ: Շատերու համար Հայաստան-սփիւրք յարաբերութիւնը աւելի քան կայուն ու փոխլրացուցիչ կը թուէին ըլլալ:

Սակայն վերջին տարիներուն - եւ յատկապէս 2018-էն ետք - այս յարաբերութիւնը յայտնի ճեղքերու ենթարկուեցաւ: «Ենոդափոխութեան» սուտ շշարշին տակ իրականացուած իշխանափոխութիւնը ծնունդ տուած մեծ ակնկալութիւններու՝ թափանցիկութեան, բարեկարգման եւ կառավարման արդիականացման: Թէեւ այս ձգտումները լայն ժողովրդականութիւն վայելեցին օրին, իշխանութեան որդեգրած մօտեցումները առաջին իսկ օրերէն ստեղծեցին խորքային գաղափարական ընդհանրացումներու խզում: Նախկին համակարգերուն շրջանցումի փորձին մէջ, իշխանութիւնը սկսած ձեւակերպել հայ ինքնութեան եւ պետականութեան ձեւակերպում մը, որ կը հակադրուէր երկար տարի-

Անյա Էզր կը հովանաւորնեն ԱՌ. Եւ ԱՌ. Ջիրայր եւ Խուրի Զամարեան

ARZ™

fine foods

the essence of mediterranean gourmet
since 1989

Merry Christmas
Happy New Year

Catered Food For All Your Holidays & Events.

TWO STORES TO SERVE YOU

720 Bristol Road West,
Mississauga, ON L5R 4A5
905.502.9292

1909 Lawrence Ave. East,
Scarborough, ON M1R 2Y6
416.755.5084

Scan Here
For Catering Book

WWW.ARZFINEFOODS.COM

@arzfinefoods

ներու ազգային պատմագրութեան ու ժողովրդական հասկացողութեան եւ մտածումին։ Այս փոփոխութիւնը կը փորձէր նուազեցնել պատմական շարունակականութեան արժէքը, թերագնահատել Հայաստանը կլանած աշխարհաքաղաքական բարդ իրականութիւնները եւ ներմուծել ազգային պետականութեան նոր ձեւակերպում մը, որ հեռու էր այն պատմական փորձառութիւններին, որոնք ձեւաւորած էին հայ քաղաքական մտածողութիւնը։

Բարեկարգումը՝ իր սկզբունքով, հակասութիւն չունի ազգային հասկացութիւններու եւ սկզբունքներու շարունականութեան պահպանման հետ։ Բայց բարեկարգում մը, որ կը մերժէ ժառանգուած հիմքերն ու հասկացութիւնները, առանց զանոնք փոխարինելու բովանդակալի եւ կշիռ ունեցող այլընտրանքներով, կ'առաջնորդէ հաստատութեան եւ գաղափարական անորոշութեան։ Քաղաքագիտական տեսութեանց մէջ այս երեւոյթները կը բնորոշուին որպէս «քաղաքական քայլայում» (political decay), երբ հաստատութիւնները աւելի արագ կը կորսնցնեն իրենց ուղղութիւնը, մինչ կարելի է ստեղծել օրինականութեան (legitimacy) նոր աղբեւրներ։ Հայաստանը, 2020-ի պատերազմէն առաջ ու յետագայ տարիներուն, ցոյց տուաւ այս երեւոյթին բնորոշ բազմաթիւ ներքին նշաններ. երկարամեայ ուղղմավարական ուղղութիւններ յանկարծակի կերպով մերժուեցան, առանց յստակ փոխարինումի, հանրային ակնկալութիւնները ձեւափոխուեցան առանց ծրագրային տեսականի, իսկ ազգային քաղաքականութիւնը ամբողջութեամբ սկսաւ վերափոխուել, առանց երկարաժամկէտ, համակարգուած ուղղութեան մը։ Այս բոլորը առաջնորդեցին աղէտաբեր սխալներու, որոնց գագաթնակէտը եղաւ 2020-ի արհաւիրքը եւ Արցախի քաղաքական ու վարչական գոյութեան ամբողջական կործանումը։

Այս տկարացման հետեւանքները չսահմանափակուեցաւ սակայն միայն Հայաստանով։ Սիփուքը, որ երկար տարիներ իր ինքնութիւնը կազմաւորած էր Հայկական պետականութեան ամրապնդման նպաստելու շուրջ, այժմ կը գտնուի անորոշութեան մէջ՝ փորձելով սահմանել իր գերը, երբ երեւանէն այլեւս չի բխիր համադրուած եւ յստակ ազգային տեսլական։ Այս իրավիճակը բնականաբար պատճառ կը հանդիսանայ շփոթի, տատանումի եւ որոշ համայնքներու մէջ՝ նաեւ նահանջի եւ գործակցութեան գաղրումի։ Ամէնէն խորքային վտանգը նիւթեղէն անկումը չէ, այլ՝ նպաստակի մաշումն ու կորուսար։ Առանց յստակ ձեւակերպուած առաքելութեան մը, սիփուքեան հաստատութիւնները ի վիճակի չեն պահպանելու այն բարձր ներգրաւուածութիւնը, որ պահանջուած է ազգային պահանջատիրութեան, մշակութային պահպանման եւ նպատակասլաց քաղաքականացման համար։

Այս պահը, սակայն, նաեւ առիթ մը կը ներկայացնէ։ Ան կը պարտապէ, որ սիփուքը առաւել յստակութեամբ ձեւակերպէ իր պատասխանատուութիւնները՝ հիմնուելով ոչ թէ նախորդ տասնամեակներէն ժառանգուած ուղղութիւններուն, այլ՝ ներկայ աշխարհաքաղաքական իրականութիւններուն հիմամբ։ Այս առումով, Դաշնակցութեան գաղափարական ժառանգութիւնը կը պահպանէ իր առանձնայատուկ արդիականութիւնը։ Դաշնակցական միտքը ձեւաւորուած էր ճիշդ այն ժամանակներու համար, երբ ազգը կը դիմագրաւէր մասնատում, տեղաշարժ եւ անորոշութիւն։ Անոր շեշտագրումները՝ ազգային ինքնիշխանութեան, քաղաքացիական պատասխանատուութեան, ժողովրդավարութեան եւ

ընկերային արդարութեան, կը տրամադրեն համակողմանի գաղափարական ու կազմակերպական շրջանակ մը՝ իբրեւ ուղեցոյց մեր ժամանակի մարտահրաւէրներուն դիմագրաւման։ Դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը միայն պատմական աւանդ մը չէ, այլ՝ սկզբունքներու ամբողջութիւն մը, որ կրնայ ուղղութիւն տալ թէ՝ քաղաքական մտածումի, թէ՝ հաստատութենական զարգացման ժամանակակից կարիքներուն։

Նորոգուած ազգային տեսական մը պէտք է հիմնուի երկու փոխլրացուցիչ սկզբունքներու վրայ՝ իրատեսութիւն եւ իտէալ։ Իրատեսութիւնը կը պահանջէ ճշգրիտ գնահատում Հայաստանի անվտանգային միջավայրին, տարածաշրջանային ուժերու հաւասարակշռութեան, հայրենիքի ընկերատնտեսական զարգացման ներուժին, սփիւռքի իմաստալից գերակատարութեան, ներկայ իշխանութեան աշխարհայեցողութեան լուրջ սահմանափակումներուն ու նամանաւանդ անոնց գնայուն ըլլալու հանգամանքին։ Ան կը պարտապէ գիտակցի այն սպառնալիքներուն, որոնց դիմաց այսօր կը կանգնի Հայաստանը, այն կառուցուածքային թուլութիւններուն, որոնք պէտք է հետեւողական կերպով ուղղուին, ինչպէս նաեւ այն հաստատութիւններու անհրաժեշտութեան - բանակէն անկախ - որոնք ունակ են պաշտպանելու պետականութեան յարատեւութիւնը։ Իտէալը՝ հասկցուած ոչ թէ իրեւել միամատութիւն, այլ՝ իբրեւ սկզբունքներուն ճշգրիտ գրաւութիւնը, կը պահանջէ նուիրում մեր ծողովուրդի իրաւունքներուն, Հայաստանի ինքնիշխանութեան ամրապնդման եւ երկարաշունչ ազգային տեսլականի շարունակութեան, որ կը գերազանցէ առօրեայ քաղաքական շրջափուլերը։ Այս երկու սկզբունքները հակարական չեն։ Ճիշդ համադրուած՝ անոնք կը դառնա ուղղմավարական ծրագրաւորման եւ ազգային խաղաղ ու գարցագող գոյակցութեան ամուր եւ մնայուն հիմք։

Սիփուռքի համար այս սկզբունքները գործնական դարձնելը կը պահանջէ հաստատութիւններու վերազինում, քաղաքական ու դիւնագիտական կարողականութեան խորացում, շարունակական դեկավարութեան պատրաստութիւն եւ համակարգուած քարոզչական ուղղմավարութիւններուն մշակում։ Ան կը պահանջէ ընկալել Հայաստանը ոչ թէ միայն իրեւել յուղական խորհրդանիշ, այլ՝ իբրեւ բարդ քաղաքական իրականութիւն, որուն երկարատեւ կենսունակութիւնը կը պայմանաւորուի մասնագիտական կարողութեամբ, ներդրումով եւ կազմակերպուած գործակցութեամբ։ Ան նաեւ կը պարտապէ յստակ եւ հետեւողական ձեւով հաստատել, որ սիփուռքի գերը այս կամ այն իշխանութեան ծառայել չէ, այլ՝ պաշտպանել հայ ժողովուրդի մշտնչենաւոր եւ կենսական շահերը։

Ազգ մը, որ գիտակից է իր գերագոյն նպատակին, կարող է ելք գտնել անգամ ամենաբարդ պայմաններու մէջ։ Խակագ մը, որ կը կորսնցնէ այդ նպատակը, վտանգի տակ կը դնէ իր համախումբ կամքի տոկունութիւնը։ Հայութեան առաջ կանգնած է պարտականութիւնը մը՝ վերագտնել այն գիտակցութիւնը, որ տարիներ շարունակ առաջնորդած էր իրավական կամքերը։ Ան նաեւ կը պահանջէ ենական ժիշտուած գործակցութեամբ։ Ան նաեւ կը պարտապէ յստակ եւ հետեւողական ձեւով հաստատել, որ սիփուռքի գերը այս կամ այն իշխանութեան ծառայել չէ, այլ՝ պաշտպանել հայ ժողովուրդի մշտնչենաւոր եւ կենսական շահերը։

Սեւակ Պետան

Կայս Էջ կը հովանաւորեն Մ. և Մ. Յակոբ եւ Կայսարից Մ. ի Պաշտոնական համար

RESTAURANT ROUBY

DINE IN - TAKEOUT - CATERING - PRIVATE EVENTS

3268 Boul. St-Martin O.
Laval, Qc., H7T1A1

(450) - 688 - 1777
www.restaurantrouby.ca

restaurantrouby@gmail.com

The Sugar Zone

CUSTOM CAKES AND DESSERTS
FOR ANY OCCASION
LAVAL & MONTREAL, QC.

✉ the.sugar.zone@hotmail.com

📞 (514) - 464 - 6346

⌚ [@ the.sugar.zone](https://www.instagram.com/the.sugar.zone)

TRAITEUR
KOUYRIG
CATERING

GOURMET CATERING
FOR ANY EVENT
LAVAL & MONTREAL, QC.

✉ kouyrig.catering@gmail.com

📞 (514) - 464 - 6346

⌚ [@ kouyrig.catering](https://www.instagram.com/kouyrig.catering)

ՀԱԴԱՌԱՋ 2026-ԻՆ

Ի՞նչ անել եւ ու՞մ հետ

2024 թ. աշնանը «Հորիզոն»-ում տպագրուած «Ղարաբաղեան հակամարտութեան ներկայ հանգրուանի միջազգայնացումը» եւ 2025 թ. աշնանը հրապարակուած «Ղարաբաղեան հիմնախնդրի միջազգայնացման ներկայ դրութիւնը» գրեթէ նոյնական վերնագիր կրող, բայց բովանդակութեամբ բաւական տարբեր յօդուածներում, հիմնուելով մի շարք փաստական հանգամանքների վրայ, համոզունք ենք յայտնել, որ ինչպէս միջազգային իրաւունքի տեսանկիւնից, այնպէս էլ միջազգային յարաբերութիւնների առանցքային դերակատարների կողմից Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը համարում է չլուծուած, իսկ հակամարտութեան հետեւանքները թէ՛ ուպամաքաղաքական, թէ՛ իրաւական, եւ թէ՛ հումանիտար առումներով գնալով աւելի են խորացել:

Ի հարկէ թէ՛ սփիւռքում, եւ թէ՛ հայրենիքում այս պնդման արժանահաւատութեան ընկալմանը էապէս խանգարում է Հայաստանի իշխանութիւնների դիրքորոշումը, որ ձայնակցած ատրպէճանաթուրքական քարոզչամեքենային, շարունակ պնդում է, թէ Ղարաբաղեան հակամարտութեան էջը փակուած է:

Ինչպէս նշուեց, նախորդ երկու յօդուածներում, հանգամանօրէն քննութեան էինք ենթարկել միջազգային հանրութեան տարբեր դերակատարների մօտեցումները, ինչի արդիւնքում էինք յանգել այն եզրայանգման, որ հակամարտութիւնը լուծուած չէ: Ուստի այժմ, ճեռնպահ մնալով նոյնը կատարելուց, փորձենք կեղրոնանալ այն անելիքների եւ ուղղութիւնների վրայ, որոնցով առաջիկայ 2026 թ. ընթացքում հնարաւոր լինի յաւելեալ միջազգայնացում հաղորդել Ղարաբաղեան հակամարտութեանը:

Ղարաբաղեան հիմնախնդրը միջազգային օրակարգի վրայ պահելու համար, հակամարտութեան ներկայ հանգրուանի համար միջազգային ասպարէզում առաջնային հետապնդման են ենթակայ արցախահայութեան հետեւեալ հիմնարար իրաւունքները՝ միջազգային ներկայութեան եւ երաշխաւորութեան պայմաններում արցախահայութեան հաւաքական վերադարձի իրաւունքի իրացումը, Պաքուում ապօրինաբար պատանդառուած՝ Արցախի ուպամաքաղաքական ղեկավարութեան եւ մեր այլ հայրենակիցների ազատ արձակումը, Արցախի հոգեւոր մշակութային ժառանգութեան պահպանումը: Բնականաբար, այս առումով տարբեր են թէ գործունէութեան ուղղութիւնները, եւ թէ գործիքակազմերը: Մեր կողմից առանձնացուել են գործունէութեան ստորեւ թուարկուած ուղղութիւնները, որոնց անդրադառնալիս առանձնաբար կը նշենք մի շարք գործողութիւններ, որոնք կոնկրետ առաջնական ներկայութիւնների յանգեցնել:

1.- Միաւորուած Ազգերի Կազմակերպութիւն

Թէեւ ներկայ աշխարհակարգում եւ միջազգային յարաբերութիւնների տուրբուլենտ զարգացման պայմաննե-

րում ՄԱԿ-ի ազգեցութիւնը միջազգային յարաբերութիւնների վրայ այնքան մեծ չէ, որքան ակնկալում էր, սակայն այդ մարմինը շարունակում է մնալ անփոխարինելի եւ, ըստ ամենայնի, միջազգային նոր վերագասաւորումից յետոյ, միջազգային յարաբերութիւններում կը դիտուի նրա գերի բարձրացում: Հետեւապէս, Ղարաբաղեան հիմնախնդրի միջազգայնացումը ՄԱԿ-ի տարբեր մասնագիտացած մարմինների շրջանակում պէտք է առաջնահերթ աշխատանքներ է պէտք իրականացնել ՄԱԿ-ի կրթական, գիտական եւ մշակութային կազմակերպութեան (UNESCO), ՄԱԿ մարդու իրաւունքների խորհրդի, իսկ անհատ պաշտօնեաններից՝ քաղաքական եւ խաղաղութեան հարցերով, ինչպէս նաև մարդասիրական հարցերով ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղարի տեղակալների, փախստականների եւ մարդու իրաւունքների հարցերով բարձրացնել ՄԱԿ-ի լինի: Մասնաւորապէս աշխատանքներ է պէտք իրականացնել ՄԱԿ-ի կրթական, գիտական եւ մշակութային կազմակերպութեան (UNESCO), ՄԱԿ մարդու իրաւունքների խորհրդի, իսկ անհատ պաշտօնեաններից՝ քաղաքական եւ խաղաղութեան հարցերով, ինչպէս նաև մարդասիրական հարցերով ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղարի տեղակալների, փախստականների եւ մարդու իրաւունքների հարցերով բարձրացնել ՄԱԿ-ի լինի: ՄԱԿ-ի ոլորտային մարմինների հետ աշխատանքները կարեւոր են, որպէսզի կառուցակարգային մակարդակներում ձեւաւորուի ՄԱԿ-ի յատակ քաղաքական կեցուածք՝ առաջիկայում քաղաքական նպատակայարմարութեան պարագայում ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհրդում Ղարաբաղեան հակամարտութեան վերաբերեալ բանաձեւ ունենալու գործին օժանդակելու համար:

2.- Եւրոպական միութիւն

Հաշուկի առնելով Եւրոպական միութեան տարածաշրջանային ներգրաւուածութիւնը, իւրայատուկ յարաբերութիւնները Հարաւային Կովկասի երեք երկրների հետ, ակնյայտ է, որ չնայած աշխարհաքաղական բազմակատ մրցակցութեանը, Եւրոպական միութիւնը ունի ազգեցութեան եթէ ոչ որոշիչ, ապա գոնէ քաղաքական ծանրակշիռ ներկայութիւն: Թէեւ Եւրոպական խորհրդարանը Ղարաբաղեան հիմնախնդրի վերաբերեալ միջազգային թերեւս ամենաօրինական կառոյցն է, բայց յաւելեալ աշխատանքներ պէտք է իրականացնել Եւրոպական միութեան գործադիր իշխանութեան դիրքորոշումները Եւրոպական խորհրդարանի գիրքորոշումներին հնարաւոր կարող է գառնալ Եւրոպական խորհրդարանի հետեւողական ճնշման, Ատրպէճանի հակաժողովրդավարական զարգացումների լայնամասշտապ հանրայնացման, ԵՄ անդամ երկրների գիրքորոշումների բարեկալման, հայկական սփիւռքի ճնշման, Ատրպէճան-ԵՄ յարաբերութիւններում առկայ բազմաթիւ խութերի օժանդակութման պարագայում: Այս առումով կարեւոր նշանակութիւն կարող է ունենալ ԵՄ-Ատրպէճան կազմային գործարքի չեղարկումը կամ դրա մասին նոյնիսկ խօսելը, ինչի պահանջը յատակ ձեւակերպուած է Եւրոպական խորհրդարանի վերջին բանաձեւերում: Կազմային գործարքի չեղարկման մասին խօսոյթը Ատրպէճանի վրայ

Այս էջը կը հովանաւորեն Ս. և Ա. Խամբիկ եւ Ջ. Գարայեան

Joyeux Noël et bonne année !
Nous vous souhaitons la paix dans le monde !

Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Սուլբ Ծնունդ
մաղթելով խաղաղութիւն համայն աշխարհին

Michelle Setlakwe

Députée de Mont-Royal-Outremont
Leader parlementaire de l'Opposition officielle
Michelle.Setlakwe.MROU@assnat.qc.ca
(514) 341-1151

André A. Morin

Député de l'Acadie
Andre-A.Morin.ACAD@assnat.qc.ca
(514) 337-4278

Elisabeth Prass

Députée de D'Arcy-McGee
Elisabeth.Prass.DMG@assnat.qc.ca
(514) 488-7028

գործնականում աշխատող քաղաքական ճնշման գործիք կարող է հանդիսանալ:

ըստ նոյնպէս սատարում է արցախահայութեան վերադարձի իրաւունքի իրացման գաղափարին:

3.- Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ

Եեղ համար ԱՄՆ-ն առանցքային կարեւորութեան երկրի վերածող գործօնները սոյն յօդուածի համատեքստում մի քանիսն են: Նախ ԱՄՆ-ն ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի անդամ էր, մշտապէս կարեւոր ներկայութիւն է ունեցել տարածաշրջանային զարգացումներում, հայ համայնքն ԱՄՆ-ում ամենալսելի ու ազդեցիկ էթնիկ համայնքերից մէկն է, ԱՄՆ տեւական ժամանակահատուած, ի դէմս 907-րդ բանաձեւի կիրարկման, Արաբէջանի նկատմամբ կիրառել է պատժամիջոց, ԱՄՆ Կոնգրեսում ընդհանուր առմամբ դրական միջավայր է ձեւաւորուած հայկական հարցերի նկատմամբ: Այս ամէնին 2025 թ. Օգոստոսին աւելացան յայտնի եւ դեռեւս անորոշ պայմանաւորութիւնները, որոնք սակայն իրենց անորոշութեան հետ մէկտեղ նախերգանքն են ԱՄՆ տարածաշրջանային ներգրաւման շեշտակի մեծացման ժամանակաշրջանի: Հետեւաբար, ԱՄՆ կողմից մեղ համար բարենպաստ դիրքորոշումներ ապահովելու համար աշխատանքները պէտք է շարունակել 907-րդ բանաձեւի կիրականգնման, Հայաստանին արտաքին բազմաբնոյթ աջակցութեան մեծացման, վերադարձի իրաւունքի իրացման գործում միջազգային ջանքերի առաջնորդման եւ այլնի համատեքստում: Վերջինի մասով չափազանց կարեւոր էր շաբաթներ առաջ ԱՄՆ պետքեպարտամէնտի դիրքորոշման հրապարակումը, ըստ որի Միացեալ Նահանգնե-

4.- Առանձին պետութիւններ

Վերջին երկու տարիների ընթացքում զարաբաղեան հիմնախնդրի տարբեր հանգամանքների վերաբերեալ այնպիսի պետութիւնների դիրքորոշումները, ինչպիսիք են Գանատան, Պելճիքան, Ֆրանսան, Հոլանտան եւ այլն պէտք է օգտագործել այլ երկրներից նոյնպէս դրական ազդակներ ստանալու համար: Ի վերջոյ «միջազգային հանրութեան տեսակէտ» ասուածը տարբեր երկրների դիրքորոշումների հանրագումարի բոլորի համար հնարաւորինս ընդունելի կերպով ձեւակերպումն է: Ինչպէս այդ, այնպէս էլ միջազգային կազմակերպութիւնների հետ աշխատանքը դիւրացնելու համար պէտք է առանձնացնել «առաջին ընտրութեան» երկրների ցանկ, որոնք միջազգային յարաբերութիւնների վրայ համեմատօրէն աւելի մեծ ազդեցութիւն ունեն, եւ վերջիններիս հետ թիրախային աշխատանք իրականացնել՝ օգտագործելով արդէն իսկ առկայ յաջողութիւնները:

5.- Միջազգային ոլորտային կազմակերպութիւններ (ԵԱՀԿ)

Օգոստոսի 8-ի պայմանաւորուածութիւնների արդիւնքում, որով սկսուեց նաեւ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի լուծարման գործընթացը, էական հարուած հասցուեց Դարաբաղեան հիմնախնդրի միջազգայնացմանը, սակայն եւ

Այս էջը կը հովանաւորեն Պատքի, Մարի-Միհեն, Թափն Սոսի և Սիրի Չափմագթեան

Wealth Management
Dominion Securities

Nahabedian Wealth Management Group of RBC Dominion Securities

Integrity, Trust, Respect, Client Focus and Commitment to Your Success!

Paul B. Nahabedian, CIM
Senior Portfolio Manager

Levon Nahabedian, CIM
Associate Advisor

www.paulnahabedian.com
514-878-5111

դրանից առաջ, եւ յետոյ որոշ զարգացումներ, այդ թուում ԱՄՆ պետք պարտամէնտի վերոյիշեալ դիրքորոշումը, որաշակիօրէն, բայց ոչ ամբողջովին շտկեցին իրավիճակը: ԵԱՀԿ-ն այս առումով նոյնպէս առաջնային կարեւորութեան կազմակերպութիւն է մեզ համար: Թէեւ Մինսկի խումբը եւ յարակից կառուցակարգերը լուծարման փուլում են գանում, սակայն ի դէմս Ղարաբաղեան հակամարտութեան ԵԱՀԿ պատասխանատուութեան գոտում առկայ է չլուծուած հակամարտութիւն եւ մարդու իրաւունքների շարունակական խախտումներ: Այս համատեքստում չափազնց կարեւոր է աշխատանքներ իրականացնել ԵԱՀԿ ղեկավար մարմինների հետ ապահովելու ԵԱՀԿ ներգրաւուածութիւնը հակամարտութեան շրջանակում: Այս առաջդրանքն իրականացնելու համար յատկապէս կարեւոր են հասնելու այսպէս կոչուած «Գոպենհակենեան» եւ «Մուկովեան» մէխանիկամների իրագործմանը՝ մի դէպքում ԵԱՀԿ խորհրդարանական վեհաժողովի, միւս դէպքում՝ գործադիր մարմինների որոշմամբ, որպէսով ԵԱՀԿ-ն հնարաւորութիւն ունենայ մոնիթորինինկի ենթարկել ինչպէս Պարուում ընթացող շինծու գատավարութիւնները, այնպէս էլ գնահատելու Արցախում տիրող իրավիճակը:

6.- Միջազգային դատական առեալներ

Նոյն Օգոստոսի 8-ի պայմանաւորութեռութիւնների արդիւնքում նախաստորագրուած խաղաղութեան համաձայնագրով Հայաստանն ու Ատրպէջանը պարտաւորութիւն են ստանձնում յետ կանչել միջազգային դատական ատեաններում դատական հայցերը: Եթէ այս պայմանաւորութեռութիւնը հասնի կենսագործունէութեան փուլ, ապա պէտք է պատրաստ լինել Հնարաւոր այլ տարբերակներով՝ անձնական, խմբային կամ այլ հայցերի միջոցով ապահովել Ատրպէջանի համար միջազգային դատաիրաւական պատասխանատուութիւն: Այս առումով հիմնական աշխատանքները պէտք է ուղղել Մարդու իրաւունքների եւրոպական դատարանի, ՄԱԿ-ի Արդարադատութեան միջազգային դատարանի, ինչպէս նաև Միջազգային քրէական դատարանի ուղղութեամբ:

7.- Միջազգային իրաւապաշտպան կազմակերպութիւններ

Միջազգային իրաւապահության այնպիսի կազմակերպութիւնների հետ աշխատանքը, ինչպիսիք են օրինակ Amnesty International-ը կամ Human Rights Watch-ը չպէտք է աչքաթող անել, քանի որ նման կազմակերպութիւնների փորձագիտական դիրքորոշումը յաճախ հիմք է ծառայում պետական դիրքորոշումներ առարկայացնելու համար։ Օրինակ, Օգոստոսի կէսերին հրապարակուած՝ ԱՄՆ պետքարտամէնտի՝ Ատրպէյճանում մարդու իրաւունքների մասին 2024 թ. գեկոյցը, որտեղ պետքարտամէնտը օգտագործել էր «Freedom House»-ի դիտարկումները՝ Արցախում ատրպէյճանական էֆինիկ գոտման քաղաքականութեան վերաբերեալ։

8.- Միջազգային միջկուսակցական միաւորումներ

Նկատի ունենալով միջազգային միջկուսակցական միաւորումների հետ արդիւնաւէտօրէն աշխատելու ՀՅ Դաշնակցութեան յաջող փորձը՝ ազգային նպատակներ

Հետապնդող այլ քաղաքական ուժեր եւս կարող են իրենց անդամակցած միջազգային կուսակցական հարթակներում առաջ տանել հայկական շահերը: Այս տեսանկիւնից յատկանչելի են աշխարհի խոշորագոյն կուսակցութեան՝ Ընկերվար Միջազգայնականի (SI) եւ Երոպայի ընկերվարների կուսակցութեան (PES) Հետեւողական ու սկզբունքային գիրքորոշումները Ղարաբաղեան հիմնախնդրի ներկայացրագումների վերաբերեալ:

Այլ ուղղութիւններով այնպիսի աշխատանքներ եւս, ինչպիսիք են միջազգային եւ օտարերկրեայ լրատուամիջոցների հետ աշխատանքները, մասնագիտական մեծ հեղինակութիւն վայելող անհատ գործիչների ներգրատումը (ինչպիսին օրինակ Լուիս Մորենո Օկամպօն է): Դէտք չէ անուշադրութեան մատնել նաեւ քրիստոնեաների իրաւունքների պաշտպանութեամբ զբաղուող կազմակերպութիւններին, օրինակ նրանցից մէկը Christian solidarity-International-ը անցնող 30 տարիների ընթացքում հսկայական օժանդակութիւն է ցուցաբերել հայկական շահերի պաշտպանութեամբ զբաղուող կազմակերպութիւններին:

Վերը յիշատակուած աշխատանքը կ'իմսատագրկուի,
եթէ Հայաստանի Հանրապետութիւնում ապահովուած չլի-
նեն արցախահայութեան սոցիալ-տնտեսական եւ այլ իրա-
ւունքները, եթէ արցախցիները չկարողանան իրենց հայ-
րենիքի այս հատուածում արժանապատիւ կեանք վարել եւ
փայփայել վերագարձի գաղղափարը։ Ուստի արցախահայ-
ութեան ֆինանսատնտեսական, սոցիալական եւ բարոյա-
հոգեբանական օժանդակութիւնը հաւաքական հայութեան
առջեւ ծառացած կարեւոր մարտահրաւէր է, որին պէտք է
արժանապատուօրէն արձագանգել։ Անհրաժեշտ է, որ այս
աշխատանքներում փորձ արուի ներգրաւել նաև միջազ-
գային մարդասիրական կազմակերպութիւնների եւ առան-
ձին պետութիւնների ու կազմակերպութիւնների մարդասի-
րական ֆոնտերի։

Վերը յիշատակուած գործողութիւնները ըստ ամենայնի հնարաւորութիւն կը տան յաղթահարելու ներքին ու արտաքին խիստ անբարենպաստ հանգամանքները եւ առաջիկայ տարում նոյնպէս Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը պահել միջազգային յարաբերութիւնների վրայ եւ փորձել իրականացնել հակամարտութեան ու դրա հետեւանքների աւելիկա միջառառաւնականառում։

Գեղրգ Ղոկասեան
Քաղաքական գիտութիւնների թեկնածու,
ՀՅԴ Բիլրոյի Հայ Դասի Կեդրոնական գրասենեակի
սպառ։ Ծառօքերի աստվածաբարու

Ինչպէս միջազգային իրաւունքի տեսանկիւնից, այնպէս էլ միջազգային յարաբերութիւնների առանցքային դերակատարների կողմից Ղարաբաղեան հակամարտութիւնը համարում է չլուծուած, իսկ հակամարտութեան հետեւան ինտենսիվ բերք թէ՛ ուզմաքաղաքական, թէ՛ իրաւական, եւ թէ՛ հումանիտար առումներով գնալով աւելի են խորացել:

Այս լոր կը հնարինաւորեմ Ա. և Ա. Քարգի և Արթուր Կարապետյան

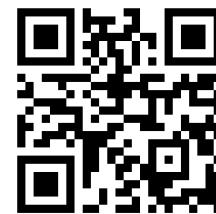
**SOLUTIONS SANITAIRES
ALLIANCE** IS THE ONLY EFFECTIVE
SOLUTION FOR YOUR COMMERCIAL
HOOD CLEANING NEEDS

Certified in
accordance with
NFPA 96 fire safety
standards.

**Get a free
quote now!**

514-548-2489
info@sanalliance.ca
www.sanalliance.ca

**EXPANDING TO
ONTARIO IN 2026!**

Need staff?

Strengthen your team
now with **Alliance**
Workforce Management

Our trained professionals, from
dishwashers to sous-chefs, are ready
to elevate your team.

Reach out today

514-375-9908
info@personnelalliance.com
www.personnelalliance.com

**EXPANDING TO
ONTARIO IN 2026!**

Հայակերտումը եւ ազգային ինքնութեան կերտումը 21-րդ դարուն

21-րդ դարու երկրորդ քառորդի շեմին կանգնած սիփիւրքահայութեան դիմաց պարզուող մարտահրաւէրները այլեւս տեսական նախազգուշացումներ չեն. անոնք վերածուած են առօրեայ իրականութեան: Ընտանիքի կառուցուածքի փոփոխութիւն, խառն ամուսնութիւններու աննախադէպ բարձրացում, լեզուի արագ նահանջ, համայնքային մարմիններու դիմաց ստեղծուող զանազան մարտահրաւէլներ եւ երիտասարդութեան մասնակցութեան նուազում՝ այս բոլորը միասին կ'արտացոլեն այն լայնածիր ճգնաժամը, որ կը սպառնայ հայկական ինքնութեան շարունակականութեան հիմքերուն:

Սփիւռքահայ ինքնութեան դասական սիւները՝ ընտանիքը, գլորոցը, լեզուն, եկեղեցին եւ կազմակերպական կեանիքը, տակաւին կը մնան համայնքի հիմնական սիւները: Սակայն ներկայ պայմաններուն մէջ պարզ կը դառնայ, որ անոնց գոյութիւնը ինքնանպատակ չէ: Նոր սերունդը, որ հասակ առած է համաշխարհայնացած հաւաքական գիտակցութեան մէջ, այլ պահանջքներ եւ այլ սպասումներ ունի:

Խառն ամուսնութիւնները՝ ապագայի հաւասարակշուութիւնը խաթարող ազդակ

Հաստ կարգ մը վիճակագրութիւններու եւ հարցախոյ-
զերու, խառն ամուսնութիւնները ֆրանսայի եւ Միացեալ
Նահանգներու մէջ 75% եւ աւելի են, Լիբանան՝ 40%-էն
բարձր, Պոլիս՝ համեմատութիւնները նման են, Գանատա՝
1980-ականներու 5-10%ի փոխարէն այսօր մօտ 50% է հա-
մեմատութիւնը: Այս տուեալները պարզ վիճակագրութիւն
չեն. անոնք կը շեշտեն այն իրողութիւնը, որ ընտանիքը՝
հայակերտման առաջին եւ ամենախորհրդաւոր օճախը,
այլեւս անկարող է ինքնին երաշխաւորելու լեզուի եւ մշա-
կոյթի բնական փոխանցումը: Խառն ընտանիքներու մէջ
հայերէնը յաճախ կը զիջի ազգու եւ գերակշու լեզուամի-
ջավայրին, իսկ հայկական արժէքներու փոխանցումը կը
կորսնգնէ իր ինքնաբուխ շարունակականութիւնը:

Հայերէն լեզու եւ արեւմտահայերէնի ապագան

2010-ին UNESCO-ի կողմէ արեւմտահայերէնը դասակարգուեցաւ «որոշակիօրէն վտանգուած» լեզուներու շարքին: Անդին, գանատահայ ուսանողութեան առաւելագոյնը 20%-25%-ն է, որ հայկական կրթական հաստատութիւն կը յաճախէ: Թէեւ հայկական վարժարանները խիստ կարեւոր դեր կը շարունակեն խաղալ հայապահպանման եւ արեւմտահայերէնի պահպանման ծիրէն ներս, սակայն անոնք առանձին չեն կը նար դիմագրել այս մարտահրաւերներուն, եթէ դասական ուսուցումը չհամալրուի արդիական ձեւերով՝ ինչպէս առցանց դասարաններ, ձայնային նիւթեր (podcast, e-books), տեսանիւթեր, նորաշունչ եւ այժմէական բովանդակութիւն, երեխաններու համար խաղային ուսուցում եւ այլն:

Եկեղեցին՝ հոգեւոր ու ազգային դերակատարութիւնը

Հայ Եկեղեցին դպրերէ ի վեր եղած է սփիւռքահայութեան հոգեւոր եւ ազգային կեղրոնքը: Ան իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին ոչ միայն հոգեւոր, այլ նաև ինքնութեան յենասիւնը հանդիսացած է: Սակայն այսօր Եկե-

Ղեցոյ գերակատարութիւնը նաեւ կը գտնուի նոր իրականութեանց ընդառաջ, որոնք կ'ենթադրեն, աւելի հասանելի դառնալու միջոցներ, մանաւանդ երիտասարդ սերունդին համար: Եկեղեցին ունի համայնքային յարատելութեան իր առանցքային ու մնայուն տեղը եւ գլխաւոր գերակատարն է Հոգեւոր ու ազգային մարդակերտման ու հայակերտման:

Կազմակերպական կեանքի փոխակերպման հրամա-
յականը

Հստ սփիւռքի վերջին հարցախոյզերուն, համայնքային կեանքին մէջ երիտասարդներու մասնակցութիւնը նուազած է, ոչ թէ սերունդի անտարբերութեան, այլ կառոյցներու քաշողականութեան պակասի պատճառով։ Շատ երիտասարդներ կը նշեն, որ զիրենք հետաքրքրող նախաձեռնութիւններ կը պակին, իսկ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները չեն կրցած քայլ պահել ժամանակակից երիտասարդի աւանդական ձեւերէ դուրս մտածող, ստեղծագործ ու յարափոփոխ հոգեբանութեան հետ։ Միւս կողմէ սփիւռքեան համայնքներու եւ հայրենիքի իշխանութիւններու միջեւ կապերու որեւէ խաթարում, վստահութեան պակաս կը յառաջացնէ եւ մարդկային ներուժը կը տկարացնէ։

Մամուլը՝ կանգնած նոր մարտահրաւերներու առաջ

Հայկական մամուլը պատմականորէն ազգային ինք-նութեան պահպանման առանցքային միջոց եղած է: Սա-կայն այսօր մամուլը կը դիմագրաւէ նիւթական խոչըն-դուսներ եւ համացանցային «կեղծ լուրերու» (fake news) սպառնալիք: Միեւնոյն ատեն, շնորհիւ ընկերային ցան-ցերուն, անհատը ինք կը դառնայ լրատուական աղբիւր (citizen journalism), լուրերը իր ձեւով հրամցնելով հանրու-թեան: Ուրեմն՝ հայկական մամուլը պահէլը նիւթականէն անդին կ'ենթադրէ նաեւ բովանդակութեան արդիականա-ցում եւ տարածումի նոր միջոցներ:

Արհեստագիտութիւնը (technology), սպառնալիք չէ, այլ գործիք

Արհեստական բանականութիւնը (artificial intelligence), երեւութական (Virtual) միջոցները, առցանց (online) ուսուցումը եւ համացանցային հաղորդակցութիւնը, որոնք յաճախ կը ներկայացուին իրենեւ ահազանգ, ճիշդ գործածութեան պարագային կրնան դառնալ հայապահպանման ազդեցիկ միջոցներ: Անոնք կը ջնջեն աշխարհագրական սահմանները, կը միացնեն հեռաւոր համայնքները եւ հայերէն նիւթերու հասանելիութեան կարելիութիւն կ'ընծայեն այն համայնքներուն հետ, ուր Փիզիքական վարժարան կամ ակումբ չի գործեր:

Եզրակացութիւն. հայակերտումը այլեւս ընտրութիւն չէ

Այս բոլոր զարգացումները եւ տուեալները մեզի ըսել կու տան, որ հայապահպանումն ու հայակերտումը այլեւս չեն կրնար առաջնորդուիլ միայն անցեալին փորձուած ձեւերով։ Անոնք կը պահանջեն հաստատութենական (institutional) մօտեցում, նորարարութիւն, կառոյցներու վերակազմակերպում, կրթական եւ հաղորդակցական արդիական գործիքներ եւ՝ ամենակարեւոր՝ միասնական աշխատանք։

Համբիկ Գարայեան

Այս էքը կը հովանառութեա Ք. և Մի. Աստված Արքու Եկամբեան

**METRAS
SHIPPING & FORWARDING INC.**

2175 Sheppard Ave. E.
Suite 215 Toronto ON

Tel.: 416-497-0377
Fax: 416-497-0783
info@metrasshipping.com
www.metrasshipping.com

Your Most Reliable Transportation Partner To/From Armenia & Worldwide

- Ocean, Air & Land International Transportation
- Door to Door Services Available
- 20', 40', LCL and Break-Bulk
- Insurance Coverage
- Export Documentation, Letters of Credit Handling and Banking Negotiations
- Dedicated Agency Network Worldwide

«Արցախի ու արցախահայութեան իրաւունքներու պաշտպանութեան կարեւոր գործին մէջ մենք կը մնանք վճռակամ եւ պիտի շարունակենք կանգնիլ արցախցի մեր հայրենակիցներուն կողքին» Հարցազրոյց ՀՅԴ Գանատայի Կեդրոնական կոմիտէի ներկայացուցիչ Խորեն Տիմիթեանի հետ

Հ.- Անցնող տարուան ընթացքին մեր գաղութի կառոյցներու ու կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը ծաւալուն էր: Խնչպէս կ'արժեւորէք այդ գործունէութիւնը:

Խ.Տ.- ՀՅԴ Գանատայի կազմակերպական կառոյցին, ինչպէս նաև մեր քոյր միութիւններուն համար 2025-ը եղաւ զբաղ ու արդիւնաւէտ տարի մը: Խնչպէս նշած էլնք անցեալին, յատկապէս կարեւոր հրամայական մըն էր դուրս գալ վերջին տարիներու Արցախի կորուստի պատճառով ստեղծուած յուսախաբութեան իրավիճակին ու անցնիլ գործնական ու նպատակաւաց աշխատանքի:

Կրնամ ըսել, որ այս ուղղութեամբ յստակ քայլերու ձեռնարկեցինք, որոնց դրական արդիւնքը այսօր կը տեսնենք:

Այս առումով, գանատահայութեան համար 2025-ը եղաւ բեղուն գործունէութեան ու բովանդակալից իրագործումներու տարի մը: Այսօր մեր համայնքը կարելի է ամենայն վստահութեամբ բնութագրել իրեւ աշխոյժ ու կազմակերպուած համայնքը, հաստատապէս կառչած իր ինքնութեան, արժէքներուն, լեզուին ու մշակոյթի պաշտպանութեան ու զարգացման:

Այս բոլոր աշխատանքները իրականացնելու եւ յաջողութեամբ պսակելու համար, յատկապէս ուշագրաւ ձեռքբերումներ եղան մեր կազմակերպած համագանատական դրամահաւաքքը: «Հորիզոն» շաբաթաթերթի 45-ամեակին առթիւ մեր կազմակերպած դրամահաւաքին յաջողեցանք գոյացնել 107,000 տոլար, որ մեծապէս պիտի նպաստէ մեր պաշտօնաթերթը առաւելաբար առցանց լրատուամիջոցի մը վերածելու ծրագրին:

Նոյնքանով կարեւոր էին Հայ Դատի յանձնախումբին աշխատանքներուն ի նպաստ կազմակերպուած հանգանակային ձեռնարկները, որոնցմէ գոյացաւ մօտաւորապէս 350,000 տոլար, որ իր կարգին

պիտի նպաստէ յանձնախումբի յարաբերական կարեւոր աշխատանքի շարունակութեան, երիտասարդութեան քաղաքականացման ուղղուած մեր տարատեսակ ծրագիրներուն, ինչպէս նաև Հայ Դատի ի խնդիր տարուող քարոզչական յոյժ կարեւոր աշխատանքին:

Այս բոլորը իրականացաւ շնորհիւ մեր ժողովուրդի անդամներին կազմակերպութիւններուն կողմէ անցնող տարուան ընթացքին:

Խ.Տ.- Նախ ըսեմ, որ Արցախեան հիմնահարցն ու արցախահայութեան իրաւունքները բացարձակ առաջնահերթութիւններ են մեզի համար: Մեր տրամադրած նիւթաբարոյական աշակեցութեան կողքին, Հայ Դատի յանձնախումբի յարաբերական եւ քարոզչական աշխատանքներու ըրջանակին ներս մենք նաև մեծ աշխատանք տարած ենք Արցախի հիմնահարցն ու բոնի տեղահանուած մեր ժողովուրդի անժամանցեցելի իրաւունքները գանատական քաղաքական օրակարգին վրայ պահելու:

Քաղաքական մեր բոլոր հանդիպումներուն ընթացքին հետեւողականորէն շեշտած ենք արցախահայութեան պահով եւ արժանապատիւ վերադարձի իրաւունքի հրամայականը, ինչպէս նաև Արցախի մշակութային ու պատմական ժառանգութեան պաշտպանութեան հրատապ անհրաժեշտութիւնը, հայ գերիներու պատ արձակումը եւ շարք մը այլ կարեւոր հարցեր:

Ինչ կը վերաբերի բոնի տեղահանուած մեր հայրենակիցներուն նիւթական օժանդակութիւն տրամադրելու ծրագիրներուն՝ մենք յաջողեցանք շարք մը կարեւոր նախաձեռնութիւններ իրականացնել անցնող մէկ տարուան ընթացքին, ուղղուած

անոնց կենսական պայմաններու բարեկաման:

Այս ուղղութեամբ մօտէն համագործակցեցանք Հայ Օգնութեան Միութեան հետ, որ հսկայական աշխատանք տարած է եւ կը շարունակէ տանիլ այս առումով:

Միայն անցնող տարուան ընթացքին, ՀՕՄ-ի Գանատայի շրջանը անհրաժեշտ նիւթական աշակեցութիւն տրամադրած է արցախահայ որբերու կարիքներուն եւ կրթաթոշակներ շնորհած է արցախահայ քսան ուսանողներու:

Արցախի ու արցախահայութեան իրաւունքներու պաշտպանութեան կարեւոր գործին մէջ մենք կը մնանք վճռակամ եւ պիտի շարունակենք կանգնիլ արցախահայ մեր հայրենակիցներուն կողքին՝ բոլոր հնարաւոր միջոցներով:

Հ.- ՀՅԴ Գանատայի երիտասարդական, պատանեկան շաբերը ի՞նչ ծրագիրներ իրագործեցին 2025 թուականին, յատկապէս անդրադարձ ՀՅԴ-ի աւանդական դարձած Վանաձորի ճամբարին եւ Պատանեկան Միութեան դաստիարակչական բանակումներուն:

Խ.Տ.- Մեր երիտասարդական եւ պատանեկան միութիւնները կը մնան մեր համայնքի կազմակերպական կարեւորագոյն օղակներէն մէ-

Այս լոր կը հովանաւորեն ԱՌ. եւ ԱՌ. Յակոբ եւ Սեբաստիան Թաշճեան

Residential complexes for retirees

In a world that falters and strays,
Seeking joy, hope and brighter days.
We come to you with open heart,
To draw the strength that kindness charts.

You are our roots, our pillars strong,
Guardians of deeds that shape our song.
You mark for us bright furrows clear,
Through winter's book that we hold dear.

Your life inflames tomorrow's skies,
A burning fire that warms, that ties.
Through tales retold of times gone past,
You return the world its soul at last.

Around your side we love to stay,
To breathe, to dream, to find our way.
And in life's storm we come to see,
You are the bond that makes us "we."

Within your gaze new hoist we find,
To face the present, weave the future kind.
For by your side we come to know,
The miracle that makes us grow.

LE GROUPE MAURICE WISHES YOU
A RADIANT AND JOYFUL HOLIDAY SEASON!

կը: Անոնց ներուժը, մեր ազգային գերազոյն նպատականերուն ծառայելու պատրաստակամութիւնն ու հայրենիքի հանդէպ տածած սէրը պէտք է դառնան ներշնչման աղբիւր բոլոր գանատահայերուն համար:

ՀՅԴ ԳԵՄ-ի կազմակերպած
«Վանաձորի ճամբար»-ը այս տարի
եւս բոլորեց յաջող տարի մը: Երկու
շաբթուան վրայ երկարող այս ճամբար-
ին ընթացքին հայրենի երիտասարդ-
ներ ու պատանիներ առիթը ունեցան
ընկերանալու իրենց հասակակիցնե-
րուն հետ եւ մասնակցելու կրթական
ծրագիրներու, որոնք նույիրուած էին
մեր լեզուին, մշակոյթին եւ ազգային
արժէքներուն: Ճամբարը կը կազմա-
կերպուի ամէն տարի՝ ամբողջովին
Հայ Յեղափոխական Դաշնակցու-
թեան Գանատայի երիտասարդական
Միութեան կողմէ, իր 17 ԳԵՄ-ական
նույիրեալ վարիչներով, որոնք իրենց
ժամանակն ու եռանդը կը արամադ-
րեն, որպէսզի այս երեխաները վայելեն
իմաստալից եւ յիշարժան օրեր:

ԳԵՄ-Ը Նաեւ շարունակեց իր
ընթացիկ աշխոյժ գործունէութիւնը՝
կազմակերպելով զանազան դաստիա-
րակչական, քարոզչական եւ քաղա-
քական բնոյթի ձեռնարկներ, որոնցմէ
կարեւորագոյնը կարելի է համարել
ԳԵՄ-ի համագանատական տարեկան
սեմինարը, որուն այս տարի մասնակ-
ցեցան աւելի քան 150 անդամներ:

Մեր Պատաննեկան միութիւնը
եւս ունեցաւ աշխոյժ եւ արդիւնաւէտ
տարի մը: Բացի իր յաջող համագանա-
տական դաստիարակչական սեմինա-
րը կազմակերպելէ, Ընդհանուր Վարիչ
Մարմինը Մոնթքէալի մէջ կազմակեր-
պեց «ՀՅԴ Պատանիներու Տրամաշը-
ջանային խորհրդաժողովը», նախա-
ձեռնութեամբ ՀՅԴ Բիւրոյի Երիտա-
սարդական Գրասենեակի եւ հովանա-
ւորութեամբ Գանատայի Կեդրոնական
Կոմիտէին: Բաց աստի, Պատաննեկան
միութիւնը կազմակերպեց նաև «Հա-
մագանատական Վարիչներու Վերա-
դրակաւորման Լսարան-Սեմինար»,
որուն նպատակն էր պատրաստել գա-
լիք սերունդի վարիչ դեկավարները:

Նառութեան Հաւատարիմ՝ յառաջ կը
տանի իր առաքելութիւնը: Խնդրեմ
անդրագարձէք այն կարեւոր իրա-
դարձութիւններուն, որոնք իրագործ-
ուեցան Գանատայի Հայ Դատի յանձ-
նախումբին կողմէ:

Խ.Տ.- Հայ Դատի քաղաքա-
կան առաջնահերթութիւններուն ի
խնդիր տարուող հաւաքական պայ-
քարին մէջ, մեր Օթթապուայի գրասեն-
եակն ու շրջանային յանձնախումբը
մէծ դերակատարութիւն ունեցան ու
պիտի շարունակեն ունենալ: Հակա-
ռակ մէր առջեւ ծառացած բազմաթիւ
դժուարութիւններուն, յանձնախումբի
ուազմավարական, կարգապահ եւ հե-
տեւողական աշխատանքը յանդեցուց
նշանակալի ճեռքբերումներու:

Հայաստանի ու Արցախի վերաբերող գրեթէ բոլոր հարցերուն ուղղված թեամբ, Գանատայի պետութեան կողմէ որդեգրուած հասցէագրուած ու համեմատաբար հայամէտ գիրքորշումը ուղղակի արդիւնքն է Հայ Դատի յանձնախումբի տարած աշխատանքին: Այս ուղղութեամբ Գանատայի պետութիւնը բազմից կոչ ուղղած է ատրպէջանական իշխանութիւններուն՝ յարգելու Հայաստանի հողային ամբողջականութիւնը, թոյլ տալու արցախահայութեան վերադարձին, ազատ արձակելու հայ ուսագմագերինը եւ պաշտպանելու Արցախի պատմամշակութային ժառանգութիւնը: Նաեւ հարկ է նշել, որ առայժմ Գանատան կը հանդիսանայ միակ պետութիւնը, որ տակաւին կը պնդէ, թէ Արցախեան հիմնահարցը չէ լուծուած եւ կարիքը ունի բանակցուած քաղաքական լուծման, որ նաեւ պէտք է հիմնուած ըլլայ ժողովուրդի ինքնուղշման իրաւունքին վրայ: Այս մէկը շատ կարեւոր հանգամանք է:

**մաղիր բոլոր կուսակցութիւնները եւս
որդեգրած են հայամէտ կեցուածքներ:**

Գործնական գետնի վրայ եւս
Գանատան ձեռնարկեց կարդ մը քայ-
լերու, սակայն բնական է, որ մենք
կ'ակնակալենք աւելին: Այս ուղղու-
թեամբ Գանատան շարունակեց իր
մասնակցութիւնը բերել Հայաստանի
մէջ տեղակայուած Երրոպական Միու-
թեան դիտորդական առաքելութեան
որպէս միակ ոչ-եւրոպական երկիրը:
Նաեւ Պաքուի մէջ ՄԱԿ-ի հենսուլոր-
տի պահպանման վեհաժողովի 29-րդ
նստաշըջանին Գանատայի պատուի-
րակութիւնը պաշտօնապէս կոչ ուղղեց
ատրապէյճանական իշխանութիւննե-
րուն՝ ազատ արձակելու հայ ուազմա-
գերիները:

Անցնող տարին նաեւ յատկան-
շական էր Հայ Դատիք բարեկամնե-
րու ցանցի եւ յարաբերական աշխա-
տանքներու ընդլայնմամբ: Արտաքին
Գործոց նախարարութեան, վարչա-
պետին եւ այլ նախարարութիւններու
գերատեսչութեանց ու պետական հաս-
տատութիւններու մօտ նոր կապերու
մշակումը մեծապէս նպաստեցին մեր
օրակարգային առաջնահերթութիւն-
ներուն յառաջ մղումին: Այս առումով
յատկապէս Հարկ է նշել վարչապետ
Քարենիք հետ մեր ունեցած հանդիպու-
մը՝ գլխաւորութեամբ ՆՍՕՏՏ Արամ
Ա. Վեհափառ Հայրապետին: Կարեւոր
իրադարձութիւն էին նաեւ գարնան
տեղի ունեցած համապետական ընտ-
րութիւնները, որոնց ընթացքին ու-
նեցանք Հայազգի թեկնածու, իսկ Հայ
Դատիք օրակացած թեկնածուներուն 75
տոկոսը կրցան յաղթանակ ապահովել:

Բնականաբար, այս բոլոր աշխատանքները կը պարտինք մեր կամաւորներու փաղանգին եւ համակիրներու նիւթաբարոյական զօրակցութեան ու վստահութեան: Անոնց ցուցաբերած անվերապահ աջակցութեան իբրև արդիւնք՝ յաջողութեամբ պսակուեցան այս տարուան Հայ Դատի հանգանակութիւնները, որոնց ընթացքին նաեւ յայտարարեցինք յանձնախումբին նախկին վարիչ տնօրէն Ռուբէն Գոյումճեանի անուան կրթաթոշակի ծրագիրը, ինչպէս նաեւ զանազան այլ նախաձեռնութիւններ, որոնք նպատակ ունին զարկ տալ գանատահայ երիտասարդութեան քաղաքականացման աշխատանքներուն:

Հարցազրոյցը վարեց Սեւակ Պէլեան

Այս էօք կը հովանուորեն Ալան, Պատրիք և Արմ Քրիստոնութեան

Noix Orientale

ASSORTED NUTS - COFFEE - DRIED FRUITS - SPICES

ROASTED DAILY-ALWAYS FRESH

Assorted Nuts

Coffee

Spices

Nougat

Dried Fruits

Chocolates

2180 BOUL. CURÉ-LABELLE,
LAVAL, QC, H7T 1R1

 +1 (450) 682-3602

www.noixorientale.com

ՏԵՍԱԴԱՏԸ

Մշակոյթը որո՞ւ կը պատկանի

Կ'ըսենք «հայ մշակոյթ» ու կ'անցնինք, այնպիսի ինքնավասառահութեամբ, որ որեւէ կասկած չունինք թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ եզրոյթը:

Հիմա նաեւ սկսած ենք գործածել «սփիւռքահայ մշակոյթ» եղրոյթը, գրեթէ նոյն վստահութեամբ: Սակայն երբ հարց կը տրուի, թէ ի՞նչ է ան, ու կը փորձենք զայն բացատրել կամ սահմանել, յանկարծ կ'անդրադառնանք, թէ այդքան ալ դիւրին չէ այդ լընելք:

Իսկ եթէ քիչ մը աւելի փորձենք փորփրել մեր միտքերը, կ'անդրադառնանք նաեւ, թէ այնքան ալ դիւրին չէ մեկին բացատրութիւն մը կամ սահմանում մը ընել նաեւ առաջին եզրոյթին:

Ի հարկէ, երկու պարագաներուն ալ նախ եւ առաջ պարտաւոր ենք յստակացնել մենք մեղի համար, թէ ի՞նչ կը նշանակէ «հայ», ի՞նչ կը նշանակէ «սփիւռք» եւ ի՞նչ կը նշանակէ «մշակոյթ»:

Այստեղ ես պիտի չփորձեմ այդ յստակացումները կատարել: յաճախ խօսած ենք, կը խօսինք ու գեռ պիտի խօսինք այդ մասին: ունինք նաեւ մասնագէտներ, որոնք այս տողերը գրողէն աւելի ատակ ըլլալու են այդ մարզին մէջ: Ես կ'ուզեմ արծարծել կամ վերարծարծել մեր միտքը չարչրկող այն հարցերը, կասկածները կամ երկմտանքները, որ մշակոյթի պատկանելութիւնը կը յառաջացնէ կամ կրնայ յառաջացնել:

Վերջերս, երբ նման բաներով հետաքրքրուող խօսակիցներու ներկայութիւնը կը վայելէի, արտայայտուեցաւ այն միտքը, թէ լեզուի պարագային գժուար չէ կողմնորոշուիլը, եթէ մէկը հայերէն կը գրէ, ապա իր գրածը կը պատկանի հայ գրականութեան, կամ եթէ սփիւռքաբնակ հայ մըն է գրողը, ապա այսպէս կոչուած սփիւռքահայ գրականութեան մէջ կը դասուի իր հեղինակութեան մասին: Եւ պատկանի հայ գրականութեան մասին:

Բայց այդպէս է միթէ:

Մեր միտքէն երբեք այլ բան չ'անցնիր, օրինակ, երբ կը խօսինք Արամ Հայկաղի, Համաստեղի կամ Յակոբ Կարապետից գրականութեան մասին: Եւ պատիւ իրենց ու երախտագիտութիւն իրենց, որ հայերէն գրած են: Բայց անոնց վէպերը կամ պատմուածքները հաւասարապէս չե՞ն պատկանիր նաեւ ամերիկան գրականութեան: Այո՛, ոչ հայ գրականութեան, հայերէն գրուած ըլլալով հանդերձ: Զէ՞ որ կ'արտայայտեն Ամերիկա ապրող գրողի մը, գրականութեամբ մշակոյթին ծառայողի մը յոյզերը, ապրումները, մտածումները:

Ի՞նչ կարեւորութիւն կը ստանայ լեզուն: Իրենց նման, նոյն երկրին մէջ ապրող ուրիշ գրողներ տարբեր լեզուներով կ'արտայայտուին, եւ ոչ անպայման անգլերէնով, բայց եւ այնպէս մաս

կը կազմեն ամերիկան իրավանութեան,

ենթակայ՝ այդ իրականութեան բազմատեսակ ազդեցութիւններուն, անոնցմէ իւրաքանչիւրը ի՞նչ ծագում ալ ունենայ, ուր ալ ծնած ըլլայ, ուր եւ եթէ այլ տեղէ մը արտագաղթած ալ ըլլայ: Բոլորը, իրենց լեզուով կ'արտայայտեն ամերիկացին, — եւ այս բառով պիտի հասկնանք ամերիկեան քաղաքացիի, — մը զգացած՝ անկասկած ընդելուզուած իրենց ծագման ալ առնչուած ժառանգութեան Ալպագային ամերիկան գրա-

կանութիւնը ուստումնասիրողը չի կրնար

անտեսել անոնց մտքի արտագրութիւնը, եթէ կ'ուզէ հարազատորէն ներկայացնել այս երկրի հոգեկան աշխարհը, ինչու չի նաեւ ֆիզիքական աշխարհը, քանի որ յաճախ այս կամ այն պատճառաւ քանդուելէ, կրծանուելէ կամ անհետանլէ ետք, գրականութեան ճամբովէ, որ ան կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ:

Ճիշտ է, որ ուրիշներ չկան, կամ չենք գիտեր, որ կան, որ մեր լեզուով կը գրեն, բայց եթէ ըլլան, օրինակ հայերէն գրող ու Հայաստան ապրող կամ Հայաստան ապրած ու արտագաղթած քիւրտ գրողներ, անոնց գրածը մաս չի կազմեր քիւրտ գրականութեան՝ նոյնիսկ քրտած գրականութեան գաղաքանի որ հայերէն գրուած է: Այստեղ կը ծագի նաեւ այլ լեզուով գրող Սարոյեաններու պատկանելութեան հարցը: Իրենց գրականութեան՝ պատկանելութեան հարցը: Եւ անոնց գործածած նոյն այդ անգլերէնով գրող բազմաթիւ այլ ծանօթ թէ անծանօթ գրողներու պատկանելու պատկանի հայերէն գրուած գրականութեան կամ գրանական գրականութեան, կամ ոչ իսկ, այլ քեպէգեան գրականութեան:

Եւ կարեւոր չի նիւթը. Հայութեան մասին գրուած ֆրանսերէն վէպ մը անպայման հայ գրականութեան չի պատկանիր, բայց կրնայ պատկանիլ. յիշենք Յակոբ Խաչիկեանը կամ Վահէ Քաչան: Հայութեան հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունեցող ոճիր-արկածային կամ սիրային հայերէն վէպ մը, գրուած Մոնթեալի մէջ, միայն քեպէգեան գրականութեան չի պատկանիր, այլեւ հայ

կամ «սփիւռքահայ» գրականութեան (կը չակերտեմ ածականը, որովհետեւ չեմ համակերպած նման տեսակի հայութ մը գոյութեան իրաւունքին. սփիւռքաբնակ, այո՞):

Երբ այսքան բարդ է գրականութեան պարագան, ինչպէս կրնանք մշակոյթի միւս մարզերուն մասին փորձել խօսիլ, առանց իյնալու պատկանելութիւններու յորձանութիւն մէջ, առանց գիմագրաւելու վերջնական տեսակէտներ բանաձեւելու անկարելիութիւնը:

Այլազուգակին ոռո՞ւս նկարիչ է, հա՞յ, թէ՞ «սփիւռքահայ»: Ալան Յովհաննէսը ամերիկացի՞ երգահան է, թէ՞..., թէ՞...: Ինչպէս բազմաթիւ բացայայտել անկանուց գործերուն հայկականութիւնը: Մէկուն երեւակայած Արարատի նկարո՞վ, կամ միւսին փոխ առած հայկական մեղեղիներո՞վ: Բայց առանց այդ յղումներուն ալ կան բազմաթիւ հայ արուեստագէտներ, որոնց առկայութեամբ միայն կը հապատանանք՝ անկախի իրենց արտադրութեան: Իսկ չեւակայած Արարատի նկարո՞վ, կամ միւսին փոխիները, որոնց կը պատկանի՞ն համար հայութիւն: Իսկ չկա՞ն ոչ-հայ ծագումով նկարիչներ, որոնք Արարատի են դրած իրենց կտաւներուն վրայ, կամ հայկական երգերէն ներշնչուած են իրենց համանուագները յօրինած ատեն: Անոնց յօրինուաները կը պատկանի՞ն հայ մշակոյթին: Իսկ ճարտարապետութեան պարագայի՞ն. «Հոփիսիմէ»-ի կապկումով Սփիւռքի մէջ կերտուած եկեղեցի մը, ինչպէս Մոնթերէալի Սոււրբ Յակոբը, հայ մշակոյթին, «սփիւռքահայ» մշակոյթին մաս կը կազմէ՞ անտեսելով միջավայրը, առկայ շինանիւթերը, նոր իրավիճակներ նկատի առնելու անհրաժեշտութիւնը, մանաւանդ հայկական եկեղեցւոյ էութիւնը հանդիսացող ու հաւասարացեալը գերող լոյսի ու մութի հրաշալի հակադրութիւնը:

Գալով մշակոյթի այլ՝ ոչ գեղարքուեստական երեսներուն՝ բարքերուն ու սովորութիւններուն, հագուստ-կապուտի հայկական եկեղեցւոյ էութիւնը հանդիսացող լոյսի ու մութի հրաշալի հակադրութիւնը:

Արդէն բաւական հեռացանք մեր առաջարքած հարցադրումէն:

Ահա հարցեր, որոնց մասին դեռ շատ մտածելու ենք եւ զգուշութեամբ արտայայտուելու ենք: Զէ՞ որ ժառանգութեան են սովորութիւններու մշակոյթին մէջ միաժամանակ հայութիւններու մշակոյթին մէջ միաժամանակ առնոնցմէ դժուհելով:

ՎՐԵԺ-ԱՐՄԷՆ

**Գերաշնորհ S. Բարգևն Արք. Չարեան
Առաջնորդ Գանատայի Հայոց Թեմի**

**Կրօնական Ժողովն ու Ազգային Վարչութիւնը
եւ Թեմի բոլոր Եկեղեցիները՝**

Ս. Յակոբ Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցի

Ս. Աստուածածին Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

Ս. Նշան Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

Ս. Գևորգ Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

Ս. Պողոս Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

Ս. Վարդան Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

Ս. Ստեփանոս Հայց. Առաքելական Եկեղեցի

**Կը շնորհաւորեն Գանատահայութիւնը, մաղթելով՝ որ յառաջիկայ
2026 տարին աշխարհի համար ըլլայ խաղաղութեան եւ
մարդկութեան համար ողջմտութեան տարի:**

«Հալէպի սփիտքի ծաղիկն է, զոր պէտք է պահել, ջրել, աճեցնել տեւաբար, վաղը կամ միւս օր անոր ընծայելիք բարիքները վայելելու համար». Լեւոն Շառոյեան

Շառոյեան դասախոս է Հալէպի Համագգայինի Հայագիտական Հիմնարկէն ներս 2000 թուականէն իվեր, ուր կ'աւանդէ հայերէն լեզու, սփիտքահայ գրականութիւն եւ Հայ Եկեղեցւոյ պատմութիւն։ Ան Հայ գրականութեան ուսուցիչ է նաև Հալէպի ՀԲԸՄ-ի Լազար Նահարեան-Գալուստ Կիւլպէնկեան երկրոդ. վարժարանին մէջ (2014-էն ցայսօր) եւ այցելու դասախոս՝ Կիւլիկիոյ Կարողիկոսութեան «Հայագիտական Դասընթացքներ»-ուն (2018-էն իվեր): Բազմաթիւ բանախոսութիւններ տուած է Սուրբա եւ այլուր, ունի հրատարակուած տասնեակ մը գիրքներ ու մամուլի մէջ ցրուած մեծարիւ յօդուածներ, առաւելաբար՝ գրավերլուծական ու գրաբնեադատական։ Տակալին անտիպ կը մնան իր տարարնոյք ուսումնասիրութիւններէն շատեր։ Ան նաև Խմբագրած ու վերակրտարակութեան պատրաստած է 15 հատորանի շարքը Թէոդիկի համբաւաւոր Տարեցներուն (1907-1925), որոնք 2006-էն սկսալ հերթաբար լոյսին բերուած են Հալէպ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան պաշտօնական մատենաշարով։

Հ.-Պարո՞ն Շառոյեան, Սուրբիոյ տագնապի ամբողջ ընթացքին դուք մնացիք եւ գործեցիք Հալէպի մէջ. պատերազմի սպառիչ տարիներէն ետք, այսօր ի՞նչ իրավիճակ կը պարզէ մեր Հայ գաղութը Հալէպի մէջ:

Լ.Շ.- Այո՞ւ, 2011-ին ծայր տուած Սուրբիոյ պատերազմը թէ՛ ծանրօրէն հարուածեց գաղութիս ազգային բարգաւաճ կեանքը, թէ՛ ալ, անհատական գետնի վրայ, տարտղնեց բազմահարիւր հայ ընտանիքներ, քշեց կամ նետեց զանոնք մօտ ու հետու օտար ափեր...:

Հալէպահայութեան 65-70 առ հարիւրը գաղթի դիմեց։ Ոմանք իրենց շունչը առին դրացի Լիբանանի մէջ, ոմանք պաշտօնապէս գաղթեցին Գամատա ու Աւստրալիա, աւելի ճարպիկները՝ իրենց ընտանիքին համար յաջողեցան կայք ապահովել եւրոպայի սա կամ նա երկիրը։ Հիմա անոնք բոլորն ալ կ'ըսեն, թէ ուրախ են, արդէն կ'աշխատին, սորված են տեղական լեզուն, ընտելացած են նոր միջավայրին եւ այլն։ Արեւմուտքը կը հրապուրէ մասնաւորաբար երիտասարդները։ Սակայն «որդ» մը կայ, որ շարունակ կը կրծ զիրենք. ատիկա Հալէպի կարօտն է։ Մեր քաղաքին ընկերային տաքուկ մթնոլորտը, մարդկային յարաբերութիւններուն որակը, բայց մանաւանդ հայկական տոհմիկ շրջանակի անփոխարինելի ջերմութիւնը կորսուած ու անվերագտնելի արժէք մը կը մնայ գաղթողներուն համար։ Ճիշդ այս պատճառով ալ, բոլոր արտագաղթողները շատ մօտէն կը հետեւին Հալէպի կամ Սուրբիոյ հայկական լուրերուն, որովհետեւ իրենց սրտին կէսը հո՞ս թողած են...։

Գաղթող զանգուածին մէջ կար անշուշտ մէծ հատուած մըն ալ, որ նախընտրեց Հայաստան հաստատուիլ։ Այս քայլը ողջունելի էր, որովհետեւ թէ՛ բնական էր հայրենի կոռուրին տակ ապրելու տենչը, նախընտրութիւնը, թէ՛ ալ ապահովութիւն մըն էր ատիկա ընտանիքի երեխաներուն կամ դպրոցական տարիքի պատանիներուն ազգային ինք-

նութեան պահպանման տեսակէտէն։ Այսօր, սուրբիահայերու կարեւոր ներկայութիւն մը կը տեսնէք երեւանի մէջ, եւ բոլորն ալ գո՞ն են առհասարակ, տարեցները կը վայելին նաեւ պետութեան նիւթական հոգածութիւնը։ Առաւելութիւն մը, որմէ զրկուած էին Սուրբիոյ մէջ։

Մեր մայր գաղութին թիւը նօսրացած է անշուշտ։ Մարդահամար չէ եղած, ու ճշգրիտ թիւեր կամ տուեալներ տալու կարեկիութիւն չունիմ։ Սակայն աչքի առջեւ ունինք Յ պարագաներ, որոնք ինքնին խօսուն են։ Մին՝ Նոր Գիւղ հայաշատ թաղամասի հայաթափումն է։ Հարիւրաւոր հայ ընտանիքներ հեռացան հոնկէ անվերագարձ, չքացաւ նաեւ տեղույն հայ արհեստաւորութիւնը։ Այդտեղի ազգային Զաւարեան ու Սահակեան վարժարանները հարկադրաբար փակուեցան։

Երկրորդ պարագան գաղրոցներու աշակերտութեան թիւն է։ Մեր այն վարժարանները, որոնք պատերազմէն առաջ 1200-ի չափ աշակերտ ունէին, ներկայիս գիրկ բացած են հազիւ 250-300 աշակերտին...։ Այս թիւերը գաղութին համրանքին հարազատ հայելին են։

Երրորդ պարագան ալ պսակագրութիւններն են, որոնք խիստ նուազած են տասը տարիէ, թէ՛ տնտեսական պատճառներով եւ թէ՛ երիտասարդ տարբին արտագաղթին հետեւանքով։ Պսակներու նուազումը անշուշտ որ ստեղծած է ընկերային տագնապ մը, որ կը յատկանշուի խառն ամուսնութիւններու բազմացումով, իբրեւ հետեւանք հայ մանչերու եւ հայ աղջիկներու թուային անհաւասարութեան։ Մանչերը կը գաղթեն, իսկ դեռատի շատ աղջիկներ... տունը կը մնան։ Եւ ուստի, Հայ Ընտանիքի հաստատումին ու ծաղկումին այնքա՞ն բնական հոլովոյթը կը կազայ։ Կը սկսի գլուխ ցցել խառն ամուսնութեան երեւոյթը, որ խորթ

Միս Էջը կը հովանաւորեն Գարիս, Թալիս եւ Պրօ Սամշեան

KOMITAS

SALON FUNÉRAIRE

Un environnement chaleureux, accueillant et inclusif.
Un service hors pair, attentionné et bienveillant.

Célébration de la vie | Inhumation | Crémation | Rapatriement International

5180 rue de Salaberry,
Montréal, Québec, H4J 1J3

www.komitas.ca
24/7 (514)-331-0400

է Համար եւ կ'ենթագրեմ որ անիկա յառաջիկայ տարիներուն աւելի՛ ու աւելի՛ կրնայ սրիլ, եթէ ազգային մարմինները շօշափելի քայլերու չդիմեն՝ օժանդակելու համար ամուսնութեան թեկնածու հայ երիտասարդ-երիտասարդուհիներուն:

Հոս-հոն շինարարութիւններ կ'ըլլան, քաղաքին ծայրամասը գտնուող եկեղեցի մը կը վերանորոգուի եւ այլն: Կը խորհիմ որ քարեն առաջ մարդուն արժէք պէտք է տալ: Միւսներուն կարգը յետո՛յ թող գայ...:

Հալէպի համայնքային, ազգային, միութենական կեանքը կը շարունակուի անշուշտ նախկին թափով, բայց նուազ որակով, քանի որ մարդուժի մեծ արտահոսք մը տեղի ունեցաւ դէպի Հայաստան եւ Արեւմուտք:

Եկեղեցական կեանքը շա՛տ աշխոյժ է: Մեր առաջնորդ սրբազնը, իր կողքին ունենալով Անթիլիասի միաբանութենէն երկու վեղարաւորներ, տեղաբնակ քահանաներուն, սարկաւագներուն եւ դպիներուն հետ միասին շէն ու կենսունակ կը պահէ եկեղեցիները, չի զլանար հովուական յաճախակի այցեր կատարելու մինչեւ հեռաւոր Գամիշլի, Քեսապ, Լաթաքիա, Եագուալիք եւ այլուր, միկթարելով ու գոտեանդելով իր վիրաւոր հօտք:

Դպրոցները կը բանին նախկին կշռոյթով, բայց ունին նորատեսակ տագնապներ, որոնք միայն նիւթական չեն: Ամէնէն լուրջ հարցը՝ ոչ-հայ աշակերտներու մեծաթիւ ներկայութիւնն է շատ մը վարժարաններէ ներս: Կը հասկնամ, որ երեւոյթը երբեմն անխուսափելի է (դպրոց մը ինչպէ՞ս գոյատեւէ 60-70 աշակերտով: Ստիպուած է իր դոները անարգել բանալ ոչ-հայ դիմորդներու առջեւ ալ, որպէսզի գէթ հաւասարակշռէ իր նկուն պիւտճէն...), սակայն ասիկա ժխտական ազգեցութիւն կը գործէ հայ վարժարանին ներքին հայեցի դիմագիծին, հայախօսութեան եւ հայերէնի դասապահերու արդիւնաւէտութեան վրայ:

Ինչ կը վերաբերի միութենական ճակատին, ապա պէտք է ըսել, թէ երկրին տագնապը մեծապէս ընդարձացուց կամ սառեցուց կարգ մը միութիւններ, ակումբներ: Մեծ միութիւնները (Համազգայինի, ՍՕԽ-ի կամ ՀԲՀՄ-ի նման) կը շարունակեն իրենց երբեմնի գրեթէ բոլոր գործունէութիւնները: Փոքր միութիւններն են որ անկում մը ապրեցան ու կ'ապրին, տառապելով մարդուժի պակասէ: Ակումբներ կան, որոնք դարձեր են անուանական. կա՛մ փակ են, կա՛մ ձեւական ու լուսանցքային ներկայութիւն մը ունին: Այդպէս են հայրենակցական երբեմնի միութիւններէն շատեր ալ:

Քաղաքիս միակ լրագիրը՝ «Գանձասար» շաբաթաթիրը, գնահատելիօրէն կը շարունակուի անխափան, իր շուրջ պահելով աջակից յօդուածագիրներու ոչ-արհամարդելի թիւ մը:

Հալէպը, հիմա, փոքրացած, որոշ չափով ընկճուած գաղութ մըն է, յիշեցնելով մեզի եգիպտահայ կամ իրաքահայ գաղութիւններու անցեալի համանման պարագաները: Բայց սպառած չէ ան: Իր երբեմնի կենսունակութիւնը կրնայ վերաթարմանալ, եթէ խոհեմ ու շրջահայեաց կերպով կառավարուի, ինքզինք գուրս բերէ յուսալքութեան կապանքներէն ու գործէ, աշխատի համախումը ճիգերով: Սուրբիոյ իշխանափոխութիւնը, այս տեսակէտով, պէտք է ընկալել ԴՐԱԿԱՆՕՐէն:

Բայց միաժամանակ կը մտածեմ, թէ մեր բո-

լոր գաղութներն ալ հարցեր ունին, ընկրկումներ կ'ապրին: Արդեօք աւելի լա՞ւ է Լիբանանը, ուր մտաւորականութիւն չէ մնացած, դպրոցները նօսրացած թիւեր ունին, թերթերն ու պարբեկանները կը խարիսխին...: Ֆրանսա՞ն, ուր հայախօսութիւն չկայ, Արժանթի՞նը, ուր մեր թերթերը կը հատարակուին սպաներէնով, Պոլի՞սը, որ արդէն հողին յանձնեց իր հայատառ փառաւոր գրականութեան բոլո՞ր մեծերը (Վերջինը՝ Ռ. Հատաէճեանը), առանց զանոնք փոխարինող ուժեր պատրաստած կամ կոփած ըլլալու...:

Վերագառնալով ձեր հարցումին, ինչ կը վերաբերի իմ եւ իմ ընտանիքին Հալէպ մնալուն, այդ ալ պէտք է բացարեկ երեւի այն հոգեկան զօրաւոր ու անբացարեկի կապով, որ երկաթեայ շղթայով մը ագուցած էր զիս Ծառուկեանի այս «Երազային» քաղաքին: Այո՛, մենք մնացինք հոս՝ տոկալով բազմաթիւ դժուարութիւններու, մերթ տրանջալով, մերթ յարմարելով ստեղծուած իրավիճակներուն, մերթ զրկելով մենք մեզ կենցաղային տարրական պահանջներէ, մտածելով թէ «վաղը լաւ կը լինի»...:

Հալէպը սփիւռքի ծաղիկն է, զոր պէտք է պահել, ջրել, աճեցնել տեւաբար, վաղը կամ միւս օր անոր ընծայելիք բարիքները վայելելու համար...:

Հ.-Շ.- Որպէս հայ գիր-գրականութեան սպասարկուել կրթական մշակ, ըստ ձեզի արեւմտահայերէնը իսկապէ՞ս վտանգուած լեզու է:

Լ.Շ.- Այս հարցումը տասնամեակներէ իվեր անդադար կ'ուղղուի մեր սրտցաւ մտաւորականութեան: Նոյնիսկ կրնանք ետ երթալ մինչեւ հարիւր տարի՝ կանգ առնելու համար Շահնուրի «Նահանջը առանց երգի» վէպին դիմաց ու ականջ տալու անոր էջերէն դուրս պորթկացող խոռովիչ աղաղակին. «Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն»....:

Մինչ Շահնուր այսպիսի ահազանգ մը կը հնչեցնէր, անզին, իր անմիջական դրացնութեան մէջ, Ֆրանսայի հողին վրայ, երիտասարդ հայ գրողներ մեր գրականութեան կը շահեցնէին հրաշալի գործեր, գրուած շատ տոկուն, գեղեցիկ եւ յղկուած հայերէնով...: Յիշեցէ՞ք Վազգէն Շահնուր այսպիսի արձակը, Շաւարչ Նարգունի տոհմաշունչ էջերիաթները, Որբունիի դասական վէպերը, Նիկողոս Սարաֆեանի նկարագրական հմայիչ էջերը, երգիծաբան Նշան Պէշիկթաշլեանի հիւթեղ եւ հարուստ բառամթերքը, մինչեւ իսկ Կարօ Փօլատեանը, հրապարակագիր Շաւարչ Միսաքեանը՝ իր «Յառաջ»-ով...: Եւ տակաւին շատ ուրիշներ:

Այնպէս կը թուրի, թէ Շահնուրի ահազանգած նահանջը այն ատեն չէր վերաբերեր հայ գրականութեան (որ առողջ ու կենսունակ լեզուով մը կը շնչէր), այլ ժողովրդային իսաւերու ուժացումին, ինքնութեան կորուստին եւ տոհմիկ բարբերու (ներառեալ՝ մայրենիի գործածութիւնը) աստիճանական չքացումին:

Այսօր, սակայն, իրավիճակը բոլորովին տարբեր է: Կը գտնուինք իսկական սահանքի մը առջեւ, ա'զգովին: Այն բոլոր լծակները, որոնցմով հայ սփիւռքը կրցեր էր պահել-պահապահել ինքզինք 70-80 տարի, հիմա մաշումի ենթարկուած են այլեւս: Մաշումը, որեւէ իրի կամ սարքի պարագային, բնական երեւոյթ մըն է: Մաշած գործիքդ կը նորոգես, կը յղկես, յետոյ զայն կրկին կը գործածես երկաւը

Միսէլը կը հովանաւորեն Թարեն եւ Պէտքի Վիօլարեան իշխարական Անդ Աղողամաճեան:

Pâtisserie Samadi

All kinds of fine and artisanal sweet and salty pastries, baklavas, maamouls, knefeh, petits-fours, cakes, ice cream, salted sticks, croissant and small bites, only to name a few. Our first priority is to produce fresh pastries every day. They are carefully hand-made with premium natural products.

We Have Local and International Delivery!

**5995 Boul Gouin O,
Montréal, QC,
H4J 2P8**

+1 (514) 315-9572

**595 Boulevard Côte Vertu
O, Saint-Laurent, QC,
H4L 1X8**

+1 (514) 507-9573

**2100 Boul. Le
Corbusier,
Laval, QC, H7S 2C9**

+1 (450) 368-8855

տարիներ:

Մեր պարագային, «մաշած սարքեր»-ը չենք նորոգած, լրած ենք զանոնք իրենց ճակատագրին, ձեռնածալդիտած ենք անոնց ժանգուումը....:

Բացատրեմ աւելի յատակ բառերով:

Դուք հարց կու տաք ինձի արեւմտահայերէնին սպառնացող վտանգներուն մասին: Ի՞նչ կ'ըսէք: «Վտանգ»-ը շատո՞նց եկած, արդէն պարուրած ու առեւանգած է արեւմտահայերէնը եւ հիմա արագասոյր կը տանի գայն դէպի անձանօթ մթին հորիզոններ....:

Տեսէք: Արեւմտահայերէնը, որ կորսուած Արեւմտահայատանէն մեզի հասած ՄիԱՌԿ ՇՕՇԱՓԵԼԻ ԱՒԱՆ ԴՆ Է, Մեծ եղեռնէն ետք ապրեցաւ ու չնչեց՝ իր կոնակը տալով 4 յենարաններու. Հայախօս գաղութները (սփիւրքի կազմաւորման սկզբնական շրջանին գրեթէ մեր բոլոր գաղութները հայախօս էին), սփիւրքահայ մամուլը, հայ գրականութիւնը եւ հայ դպրոցը:

Այսօր, դժուար չէ անդրագաւուալ, թէ այդ 4 յենարաններն ալ լրջօրէն վնասուած են, երբեմն՝ տապալած....: Հայախօս գաղութները փոքրամասնութիւն դարձեր են օտարախօս գաղութներուն դիմաց: Հայատառ մամուլը ընկրկեր է ու այլեւս տէրը չէ իր լեզուին, երբեմն նոյնիսկ փոխած է իր լեզուն: Հայատառ գրականութիւնը կ'ապրի իր մայրամուտը: Իսկ հայ դպրոցը իր առաքելութեան մէջ կը տատանի, ընդհանրապէս չի յաջողիր հայերէն անսխալ կարդացող ու անսխալ գրող սերունդներ արտադրել....:

Այսո՛, 4 վիրատոր յենասփիները, որոնք այսուհետեւ պիտի չկարենան լիապէս նեցուկ կանգնիլ արեւմտահայերէնին:

Զորօրինակ, սփիւրքահայ մերօրեայ մամուլը կը պարզէ լեզուական-ոճային այնպիսի խոցելի պատկեր մը, որ անկարելի կը դարձնէ իրմէ գալիք ենթադրեալ նպաստ մը հայերէն լեզուին: Է՛ր երբեմն, մամուլը ԴՊՐՈՑ ՄԼՆ Է՛Բ: Այսօր՝ չէ: Ընդհակառակն, մեր թերթերէն շատերը (կը խուսափիմ անուններ թուելէ) իրենց գործածած աղկաղկ ու որձեւէգ լեզուով ուղղակի կը մորթուան հայերէնը....: Արեւմտահայերէն լեզուին տրուած մեծագոյն հարուածը հոսկէ կու գայ: Նորոգ հանգուցեալ տոքթ. Արմենակ եղիայեան տարիներո՞վ պայքարեցաւ՝ գգաստութեան հրաւիրելով մեր թերթերը, անոնց սխալագրութիւնները մատնանշելով, ճիշդ գրելածեւերը սորվեցնելով: Յետո՞յ: Բան փոխուեցա՞ւ մեր մամուլին ծուռ գնացքին մէջ:

Հիմա մենք մէկ կողմէ ծունկ կը ծեծենք հայ մամուլին պարզած թերի ու անհրապոյր հայերէնին ի տես, միւս կողմէ ալ կը փնտուենք մօտիկ անցեալի հայկաբան ու հմուտ հայերէնագէս խմբագիրները՝ Սիմոն Սիմոննեանը, Ծառուկեանը, Օննիկ Սարգիսեանը, Պետրոս Հաճեանը, Պօլոս Մնացեանը, Անդրանիկ վրդ. Կուսանեանը, Ժիրայր Դանիէլեանը, Երուանդ Ազատեանը, Ռ. Հատաէնեանը....:

Առանց լեզուին տիրապետող վարպետներու անմիջական շունչին ու մշտատեւ նպաստին՝ արեւմտահայերէնը պիտի չյաջողի ինքինք «մաքրել», վերադառնալ իր ջինջ աւազանին: Իսկ ո՞ւր են այդ վարպետները:

Հ.՝ Իսկ հայերէն գրականութիւնը, յատկապէս արեւմտահայերէն գրականութիւնը ի՞նչ ընթացքի մէջ է, ըստ ձեզի:

Լ.Շ.- Ընդհանուր հայ գրականութեան մասին տեսակէտ յայտնելու բաւարար տուեալներ չունիմ ձեռքի տակ, որովհետեւ Հայատանի մէջ մշակուող ու հրատարակուող արեւելահայ ժամանակակից գրականութիւնը իր բոլոր երեսներով ծանօթ չէ ինծի: Կասկած չունիմ սակայն, որ հայրէնի հողը այն կենսատու «թաղար»-ն է, ուր հարկաւ կը ծլին, կ'ածին ու կը ծաղկին գրականութեան բոլոր սեռերը, բնականոն ու առողջ պայմաններու մէջ: Հոն վտանգ չկայ: Վտանգը հո՞ս է, արտասահմանի մէջ:

Ճիշդ 15 տարի առաջ, 2010-ին, բազմաձայն զրոյց մը կատարեր էի ինծի ծանօթ սփիւռքահայ 5 սիրելի մտաւորականներու հետ եւ այդ առթիւ՝ ճիշդ ձեր այս նոյն հարցումը ուղղած էի իրենց: Զրուցակիցներու էին Ռ. Հատաէնեան, Պետրոս Հաճեան, Վրէժ-Արմէն, Յակոբ Չոլաքեան եւ Վարդան Մատթէոսեան:

Առաջին երկու անունները, որոնք այլեւս մեզի հետ չեն, տիրորէն ընդգծեր էին, թէ արեւմտահայ գրականութիւնը կ'ապրի իր վերջալոյսը: Միւս երեք անունները խուսափեր էին յունետեսական մտածումներէ եւ ըստ երեւոյթին՝ գրական միտումներ կ'ատայայտէին սփիւռքահայ գրականութեան ներկային (այդ օրերու) եւ ապագային մասին:

Ես, իրեւ զրուցավար, կողմնակից էի առաջին երկու գրագէտներու կարծիքին: Այսօ՛ր եւս կը մնամ նոյն տեսակէտին վրայ:

Նայեցէք: Գրականութիւն մշակելու, գիր-գրականութիւն արտադրելու համար մարդ պէտք ունի երկու լծակի. տաղանդ (որ յաճախ բնասուր շնորհէ մըն է, բայց կրնայ ձեռք բերուիլ նա՞եւ յամար աշխատանքով) եւ Լեզու (որով թուղթին պիտի յանձնուին մտածումներդ): Առաջին լծակը թերեւս կայ, բայց երկրորդ լծակը խախուտ է, երբեմն բնա՛ւ գոյութիւն չունի: Այս պատճառով ալ, Ամերիկայի, Արմանթինի, Պոլսոյ մէջ կը հանդիպինք հայանուն գրողներու, որոնք գիրքեր հրատարակած են անգլերէնով, սպաներէնով կամ թրքերէնով (վէպ, պատճուածք, բանասեղծութիւն): Ուրեմն, տաղանդը կայ, սակայն չկայ հայերէն լեզուն...: Իսկ «Հայ գրականութիւն» եղը միայն ու միայն կրնանք գործածել հայագիր գրականութեան համար: Սարոյեան մը կամ Փիթըր Պալաքեան մը մաս չեն կազմեր հայ գրականութեան, նոյնիսկ եթէ իրենց նիւթը կ'առնչուի հայութեան, կամ հայ հերոսներ կ'երեւին իրենց էջերուն երկայնքին...:

Հալէպ, Համագայինի Հայագիտական Հիմնարկի երդիքին տակ, տարիներէ իվելի կը դասաւանդեմ «Սփիւռքահայ գրականութիւն» առարկան, որուն դասագիրքն ալ պատրաստած եմ անձնապէս: Հոն կը տողանցեն Համաստեղն ու Վահէ-Հայկը, Նուրիկեանն ու Յակոբ Ասատուրեանը, Շահնուրը ու Շուշանեանը, Սարաֆեանն ու Հրաչ Զարդարեանը, Մուշեղ Իշխանն ու Մառուկեանը, Ժագ Յուրեանն ու Եղիկարդը, Զահրատան ու Զարեհ Խրախունին, Հատաէն Հեանն ու Մնացուրին եւ գեռ ուրիշներ: Տաղանդ ու որակ կայ բոլորին գործերուն մէջ: Արեւմտահայերէնի ջերմիկ բարպախումով, սլացիկ խոյանքներով լեցուն են բոլորին ալ գործերը:

Այս ցանկին վրայ ի կեանս եղողներ չկան: Վերջինը՝ Ռ. Հատաէն Ազատեանն էր, որ կեանքին հրաժեշտ տուաւդարական տարիքին, գեռ քանի մը ամիս առաջ:

Այսօր եթէ վանենք մեր յունետեսական միտումները

Կայս Եր կը հովանաւորեն ԱՌ. Եւ Անդի Քանի Թիրիզեան

BMW WEST ISLAND

**ICONIC DESIGN, ADMIRED BY ALL.
THE NEW BMW 4 SERIES COUPÉ.**

Vahan Vartanian
General Sales Manager
vahan@bmwwestisland.ca

BMW WEST ISLAND 2000
Transcanadienne Sud
Dorval, QC H9P 2N4
(514) 914-7777
www.bmwwestisland.com

© BMW Canada 2025. Model shown for illustrative purposes only. Contact BMW West Island dealer for more details.

եւ փորձենք սփիւռքահայ գրականութեան ապրող գրագէտներու ժողովածու մը պատրաստել, ո՞ր անունները պիտի շարայրենք մեր ենթադրեալ ցանկին վրայ: Ճիշդ է, որ զանազան գաղութներու մէջ դեռ կարելի է թուրել բուռ մը վաստակաւոր գրողներու անուններ, բայց անոնք բոլորն ալ արդէն կը պատկանին երէց սերունդի մը, որ անցնող 40-50 տարիներուն տուա՛ւ իր տալիքը ու ջանաց վառ պահել գրականութեան ջահը՝ արեւելքէն արեւմուտք: Մեզ հետաքրքրողը ասոնց ենթադրեալ յաջորդներն են, որոնք պիտի կարենային աւանդական դրօշակը ձեռք առնել ու վագքը շարունակելու...: Ես այդ յետնորդները չեմ տեսներ:

Մին յոյսերու չապաւինինք: Հոս ու հոն կրնա՛ն գտնուիլ գրչի համեստ մշակներ (երիտասարդ կամ միջին սերունդին), բայց անոնք չեն կրնար փրկել արեւմտահայ

գրականութեան ապագան: Այս ծիրէն դուրս կ'իյնան նաև Հայաստանէն Ամերիկա գաղթած այն քանի մը գրողները, որոնք կը շարունակեն ստեղծագործել իրենց մայր բարբառով՝ արեւելահայերէնով: Այդ երկերը ներդրում չեն բերեր սփիւռքահայ գրականութեան, քանի որ չեն սատարեր արեւմտահայերէնին, չեն ապրեցներ զայն: Անոնք հայաստանեան գրականութեան արտասահմանեան երկարածումներն են պարզապէս:

Յետոյ, ակնբախ է, որ այսօր արեւմտահայերէնով «գրականութիւն» կամ մինչեւ իսկ «հրապարակագրութիւն» փորձող մեր նորահաս գրիչները յաճախ կը գործածեն խորթ, աղճատ ու ոչ-գոհացուցիչ հայերէն մը: Անփայլ է իրենց արձակը մանաւանդ, անհրապուրիչ ու նոյնիսկ վանողական: Միթէ կարելի՞ «գրականութիւն» տիտղոսին տակ խմբել գործեր, ուր լեզուն գեղեցիկ չէ, լեցուն է սխալագրութիւններով, չունի հմայք ու պերճանք: Որովհետեւ լեզուն նուաղած է, ուստի գրականութիւնն ալ խոնարհած է, ծունկի եկած....: Հայ սփիւռքի մեծագոյն ցաւը, արդէն, լեզուի կորուստն է՝ մեր սեփական կամքով, մեր հաւաքական թէ անհատական անփուլթութեանց հետեւանքով....: Հոսկէ ալ մեկնած՝ ես այլեւս այն համոզումը գոյացուցած եմ, թէ սփիւռքահայ գրականութիւնը կ'ապրի իր մայրամուտը: Ան կը դիմէ դէպի իր տիտուր վերջալոյսը:

Հ.-Դուք կը դասաւանդէք Հալէպի Համազգայինի Հայագիտական հիմնարկէն ներս, մէկը այն սակաւաթիւ հայագիտական հաստատութիւններէն, որոնք կը գործեն սփիւռքի մէջ. ինչպէս կ'արժեւորէք զայն ներկայիս, եւ նման հիմնարկներ իսկապէս եւ գործնականօրէն կրնա՞ն սատարել հայ գիր-գրականութեան զարգացման եւ պահպանման:

Լ.Շ.- Հալէպի Հայագիտական հիմնարկը կը պատկանի Համազգայինին: Կը գործէ 1996-էն իվեր, ինչ որ կը նշանակէ, թէ ան շուտով պիտի բոլորէ իր 30-ամեակը: Ունի ծաւալուն ու համապարփակ ծրագրի մը, որ կը տարածուի չորս տարուան վրայ: Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան ամէնօրեայ դրութեամբ: Ի գործ կը դրուին կիսամեակի ու ամավերջի գրաւոր քննութիւններ, ուր յաջողութեան նուազագոյն չափանիշը 60 առ հարիւր է: Վկայուելու համար կը պահանջուի պատշաճ աւարտաճառ՝ հրապարակային քննարկումով:

Իդէպ, Հալէպի Հայագիտական Հիմնարկին դեղակատարութիւնը շա՞տ բարեբեր եղած է տեղւոյն վրայ:

Անիկա տուած է տասնեակներով շրջանաւարտներ, յաճախ՝ փայլուն ու ի՛սկապէս որակեալ: Այսօրուան դրութեամբ, Հալէպի հայկական վարժարաններու հայերէնաւանդ ուսուցչուհիներու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը անցեր է այս հիմնարկէն: Այլ խօսքով, ապահովուեր է բնական սերնդափոխութիւն մը՝ հակառակ 2011-ին ծայր տուած գաղթի մեծ ալիքին եւ գաղութին աստիճանական նօսրացումին: Մեծ է թիւը Հայագիտականի այն շրջանաւարտներուն ալ, որոնք կը ծառայեն սփիւռքեան հեռաւոր գաղութներու մէջ:

Քանի որ կը խօսինք հայագիտական հիմնարկի մը մասին, նպատակայարմար է որ բացատրենք «Հայագիտութիւն» բառը, որ բաւական լայնածիր հորիզոն մը կը բանայ մեր առջեւ:

Բառարաններու մէջ հայագիտութիւնը կը կոչուի նաև «հայկաբանութիւն», հայագէտը՝ «հայկաբան»: Հայագիտութիւնը ուսուցանող համալսարաններն ու հիմնարկները՝ Հայաստանի մէջ թէ սփիւռքի-, կ'աւանդէն հայերէն լեզու, հայ գրականութիւն (հին, միջնադարեան ու արդի), հայոց պատմութիւն, հայ մշակոյթի պատմութիւն, եկեղեցագիտութիւն եւ յարակից ու առնչակից օժանդակ այլ դասանիւթերը: Հետեւաբար, հայագիտութիւնը բովանդակ հայ մշակոյթին ու հայկական քաղաքակրթութեան դասաւանդումն է, զոր իւրացնելու համար՝ ուսանողէն կը պահանջուի լարուած հետաքրքրութիւն, մշտական պրատումներ ու խորանալու պատրաստակամութիւն:

Հայագիտական ուսամանց մէջ մի՛շտ ալ պատույ տեղ գրաւած է լեզուն՝ իր քերականութեամբ եւ ուղղագրական կանոններով:

Հայագիտական հիմնարկէ որեւէ շրջանաւարտ ենթադրելի է որ ունենայ գիտելիքներու որոշ ու արամաբանական պաշար մը, զոր ձեռք բերած կ'ըլլայ իր ուսանողութեան տարիներուն: Շրջանաւարտը ո՛չ միայն ընտելացած ու մտերմացած կ'ըլլայ արդէն մեր գրականութեան ու լեզուին առնչուող ինչ-ինչ երեւոյթներու հետ, այլեւ՝ անտեսանելի շողեր փոխ առած կ'ըլլայ իր ուսուցիչներէն: Հայագիտական նիւթերու ամէն մէկ դասախոս, անպայման, իր մտաւորական յատկութենէն ցոլք մը, ըմբռնում մը, աշխարհայեցք մը, տեսիլք մը փոխանցած կ'ըլլայ իր ուսանողներուն: Ճիշդ այս տեսակիտով ալ, դասախոսական կազմին որակը կրնայ էական գեր խաղալ ուսանողներու ընդհանուր որակին վրայ:

Ու չկարծենք որ ամէն ինչ իր լիակատար աւարտին հասած կ'ըլլայ շրջանաւարտութեամբ: Ո՛չ: Վկայականներու բաշխման օրը (նկատի ունիմ մի՛շտ հայագիտական հիմնարկի մը վկայականը), խորքին մէջ, Սկիծբլ պէտք է ըլլայ նոր ու աւելի երկարատեւ ճամբռու մը, որուն անունն է ին ՔնԱԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀՈԼՈՎՈՅԹ: Վկայականը հիմնաբար մըն է միայն, որուն վրայ գեռ պէտք է շարել բազմաթիւ աղիւսներ....: Պատէն կախուած ո՛չ մէկ վկայական վերջնական ապացոյց է՝ թէ ենթական լաւ հայագէտ մըն: Հայագիտութիւնը, կամ աւելի համեստ բնորոշումով մը՝ հայերէնագիտութիւնը, պէտք է ապացուցուի գործով: Դպրոցի մը մէջ շահուած ուսուցչական լաւ անուն մը, սրահներու բեմերէն արտասանուած որակեալ բանախօսութիւններ, թերթերու մէջ զեղեցիկ հայերէնով ստորագրուած բովանդակալից յօդուածներ ապացոյց են, թէ ենթական

Մշտ էջը կը հովանաւորեն ԱՌ. եւ ԱՌ. Թորոս եւ Խնկի Պապիկեան

WELCOME TO TOYOTA GABRIEL

COMING SOON

The All-New 2026 RAV4

Tania Bewadekian

General Manager
Toyota St-Laurent

tbewadekian@gabriel.ca

Kevork Jamgosian

Sales Manager
Toyota Centre-Ville
kjamgosian@gabriel.ca

**TOYOTA GABRIEL
ST-LAURENT**

3333, chemin Côte-de-Liesse
Saint-Laurent, QC H4N 3C2
514 748-7777
toyotagabrielstlaurent.com

**TOYOTA GABRIEL
CENTRE-VILLE**

1945, rue Sainte-Catherine O
Montréal, QC H3G 2S2
514 937-7777
toyotagabrielcentreville.com

տոկուն ու վստահելի հայագէտ մըն է:

Հայագիտական հիմնարկէ շրջանաւարտի մը առջեւ բաց է գործունէութեան եւ աշխատանքի անհուն դաշտ մը: Չմոռնանք, որ սիրուքի տարածքին մեր բոլոր գաղութներն ալ կը տառապին հայերէնագէտի պակասէ:

Ամէն բանէ առաջ՝ ուսուցչական ասպարէ՛զն է որ թեւ պիտի բանայ Հայագիտականի շրջանաւարտներուն: Սիրուքի բոլոր գաղուցներն ալ կարիքը ունին արեւմտահայերէն (նաեւ կրօն ու հայոց պատմութիւն) գասաւանդող որակաւոր ուժերու: Յետոյ՝ հայ մամուլը: Մամուլը, մեր օրաթերթերն ու շաբաթաթերթերը, ամսագրերն ու պարբերաթերթերը կարիքը ունին որակեալ խմբագիրներու, միւնակագիրներու, լրագրողներու, թղթակիցներու, սրբագրիչներու: Մեր թերթերը եթէ այսօր կը տառապին բազմաթիւ խոցելի երեսներէ, միա՞կ պատճառն այն է՝ որ իրենց գլխուն վերեւ չունին հայագէտ խմբագիրներ: Ու այս երեւոյթը անընդունելի է (երեւակայել ֆրանսատառ թերթ մը, որուն խմբագիրը լաւ ֆրանսերէն չի գիտեր...): Իսկ մասնագէտները ուրիշ՝ պիտի գան, եթէ ոչ՝ հայագիտական հիմնարկներէ:

Հայագիտական հիմնարկներէ շրջանաւարտները, քիչ-քիչ, կրնան դարձանել այս երեւոյթները: Բայց պայման է որ Հայագիտականի հւրաքանչիւր շրջանաւարտ ինքինք մշակէ, ինքինք զարգացնէ՝ տեւական եւ անդուլընթերցումով: Ընթերցումներ՝ մեր հարուստ գրականութենէն, առօրեայ ընթերցումներ՝ մեր մամուլէն, ընթերցումներ՝ պատմական, բանասիրական, յուշագրական մատենաշարերէ: Ո՞չ մէկ շրջանաւարտ կրնայ ՀԵՂԻՆԱԿԱԼԻՈՐ ու ՏԻՐԱԿԱՆ անուն շինել, եթէ բաւարարուի ուսման տարիներուն իր ստացածով, որուն մէկ մասը ցնդած կ'ըլլայ ինքնարբերաբար...:

Քիրքն ու թերթը մնայուն ներկայութիւն պէտք է ըլլան հայագէտին սեղանին վրայ:

Տեսէ՞ք: Սիրուքի տարածքին մենք ունինք մօտաւորապէս 130 հայկական ամէնօրեայ վարժարաններ, սակայն ասոնց գիմաց հազիւ 2-3 հայագիտական հիմնարկներ կը գործեն: Կայ Հալէպինը, կայ Անթիլիասինը, կայ Մոնրէալի Համագայինի նորահաստատ հայերէնագիտական դասընթացը: Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը առաւելաբար կը ծառայէ ի՞ր գաղութիւն:

Աչքի առջեւ ունենալով սիրուքեան ամէնօրեայ վարժարաններու տեղաբաշխումի մօտաւոր քարտէսը, գէթ հայագիտական երկամեայ լուրջ ծրագրով հիմնարկի (կամ ուսուցչանոցի) մը կարիքը ունին ամէնէն առաջ Փարիզը, Լոս Անձելըսն ու Պոլիսը:

Փարիզը կը պահէ հայկական ամէնօրեայ 4 վարժարան, իսկ Լոս Անձելըսը՝ 12:

Ֆրանսահայ ու ամերիկահայ մեր գաղութները, - փա՛ռք Աստուծոյ, - իրենց ծոցին մէջ ունին անհրաժեշտ տարրերն ու հարկաւոր նիւթականը՝ գլուխ հանելու համար նման կենսական ծրագիր մը: Անոնք պէտք չէ տնտնան: Իսկ Պոլիսը, որ առ այսօր իր ծոցին մէջ կը պահէ 15 հայկական վարժարաններ՝ մօտ 2660 աշակերտներով (կրթական նոր տարեցրանի թիւն է այս), կ'ապրի հայերէնի ու կրօնի ուսուցիչներ ապահովելու սուր տագնապ մը:

Մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ անկարելի է ակնկալել, որ հայերէնաւանդ ուսուցիչ մը ինքնուս ըլլայ, ինքինք մշակած ու կոփած ըլլայ սոսկ ինքնաշխատու-

թեամբ, յարատեւ ինքնազարդացումով: Երանի՛ այդպէս ըլլար...: Անիրականանալի երազ մըն է ատիկա: Երանի թէ մեր շուրջ տեսնէինք մանկամարդ տղաք ու աղջիկներ, որոնք 15 տարեկանէն սկսեալ արտակարդ ու հիսաքանչ սէր մը կը սնուցեն հայերէնի նկատմամբ, շարունակ գրականութիւն կ'ընթերցեն, գրական ճաշակ մը կը զարգացնեն իրենց ներսիդին, հայ մամուլ կը կարդան ամէն օր, գրելու փորձեր կ'ընեն, երբեմն մեր մշակութային կեանքին մասնակցութիւն կը բերեն կարծ բանախօսութիւններով, ինքնաբուի մերձեցումով կը սերտեն մեր լեզուին հիմնական քերականութիւնը, կ'աշխատին կատարելագործել իրենց բառամթերքը, ուշագիր են ուղղագրական ու կէտադրական օրէնքներու եւ այլն, եւ այլն:

Բայց ո՞ւր են այսպիսի համբուրելի տիպարներ...: Զկա՞ն: Ինքնուս թակոր Օշական մը պիտի չկրկնուի: Անհետացածած սերունդի մը կը պատկանէր ան:

Հիմա ուրիշ՝ պիտի գան, ո՞ր ակութէն պիտի հասնին հայերէնաւանդ ուսուցիչները:

Ակնբախ իրողութիւն է, որ Միջին Արեւելքի մեր հայկական երկրորդական վարժարանները (Պէյրութ, Հալէպ, Գահիրէ, Կիպրոս կամ Պոլիս), հայեցի կրթութեան ու հայագիտական ուսումնառութեան տեսակէտէ, այլեւս բոլորովին կորսնցուցած են իրենց երբեմնի փայլքը: Հոնկէ շրջանաւարտ մը բացարձակապէս ի վիճակի չէ հայերէնաւանդ ուսուցիչի ամպիոնին ետին կանգնելու...: Զունի այդ պատրաստութիւնը:

Այնուհանդեռձ, հայերէնաւանդ ապագայ ուսուցիչը պիտի գայ կամ կրնայ գալ մի՛միայն հոնկէ՝ հայ դպրոցէն: Ուրիշ՝ ո՞չ մէկ օճախ կրնայ կորիզը պատրաստել հայ ուսուցիչին: Հայերէնաւանդ ուսուցիչին բեղմնաւորման միա՞կ արգանդը հայ դպրոցն է:

Բայց անհրաժեշտ է այդ կորիզը ուռածացնել, սնանել, շաղել, կոփել, յդկել՝ որպէսզի պատրաստ ըլլայ ան հայերէնաւանդ ուսուցիչի քզամիդը իր ուսին առնելու ու գասարան մտնելու...:

Այս գժուարին գործը, - առաքելութիւնը, - վիճակուած է հայագիտական հիմնարկներուն: Եւ հոսկէ մեկնած՝ շեշտեցի արդէն ու անգամ մը եւս կը շեշտեմ, թէ անհրաժեշտ ու անյետածգելի պահանջք մըն է երկամեայ կամ եռամեայ հայագիտական ամպիոններու հաստատումը սիրուքի մեր հայահած գլխաւոր գաղութներուն մէջ:

Այս պահանջքը պէտք է դառնայ վարակիչ՝ համասփիւռքեան շարժումի մը վերածելով զայն: Հայ Դպրոցը պէտք է ստանայ նո՞ր արիւն ու փոխակերպուի իսկական ամրոցի: Սահմանակից ու մերձաւոր գաղութներն ալ հարկէ որ օժանդակն մէկզմէկու՝ մարդութ փոխանակելով իրարու հետ ու փորձառութիւններ կիսելով այս մարզին մէջ:

Հ.-Վերջերս Հալէպի մէջ լոյս տեսաւ ձեր «Հերկ եւ բերք» գրադաստական եւ վերլուծական հատորը. կրնա՞ք Հակիրճ կերպով անդրադառնալ անոր բովանդակութեան:

Լ.Շ.- Զեր այս հարցումը խորթ է ինծի, որովհետեւ ճիշդ պիտի չըլլայ, որ հեղինակ մը խօսի կամ պատմէ իր սեփական գիրքին մասին, մա՞նաւանդ ջանայ զայն արժեւորել...: Աշխարհի վրայ կա՞յ իսանութպան մը, որ իր ծած մածունին համար «թթու է» կ'ըսէ...:

Եթէ «Հերկ եւ բերք» հատորին մասին պիտի խօս-

Այս էօր կը հովանաւորէ Կարօ Արքիւնաւ

TLC Global

Toute la logistique pour vos communications
Total Logistics in Communication

Տպագրական Հաստատութիւն

Publipostage

Imprimerie commerciale

Gestion optimale des commandes

Articles promotionnels

Packaging & Labels

Direct Mail

Commercial Printing

Fulfillment

Promotional Items

Mheir “Moe” Kaloussian

514-924-4553

www.tlcglobalinc.com

5710 rue Donahue, Saint-Laurent, QC H4S 1C1
T 514.337.0311 • F 514.337.9777

ուի, խօսողը ես պէտք չէ ըլլամ, այլ՝ դուք, իբրեւ գրասէր ընթերցող կամ խմբագիր: Հեղինակը կը գրէ, կը հրատարակէ երկ մը, իսկ գրական շրջանակներուն ու մամուլին պարտականութիւնն է այդ նորատիպ երկը ծանօթացնել հանրութեան՝ չնորհանդէսներու ճամբով կամ գրախօսականներու միջոցաւ:

Ահա ճի՛շդ այս սկզբունքէն մեկնած, շատ կանուխ մէկ տարիքէս, լծուեցայ նորատիպ գիրքեր կարգալու եւ գանոնք մամուլի ճամբով հանրութեան ծանօթացնելու աշխատանքին:

Հաւատացած էի, - եւ այսօր ալ կը պնդեմ, - որ սեփական գրականութիւն մը մշակելու ազնիւ աշխատանքին չափ կարեւոր է նաեւ ուրիշներո՞ւն գրականութեան մասին արտայայտուելու, ժամանակակից գրողներու վաստակը վերլուծելու, անոնց գիրքերը ծանօթացնելու աշխատանքը: Ասիկա այլասիրական վեհ կեցուածք մը կ'ենթագրէ, քանի որ գրագէտը կամ գրչի սպասաւորը շատ գնահատելի բարեացակամութեամբ մը պիտի հակի իր սա կամ նա գրչեղբօր գործերուն վրայ, իր ժամանակն ու մտային ճիգը պիտի տրամադրէ նպատակի մը, որ, վերջին հաշուով, «ուրիշ»-ին օգտին է, «ուրիշ»-ին շահին կը ծառայէ....

Շրջանի մը մէջ (90-ական թուականներ), երբ մեր մամուլին մէջ արդէն բաւական նուազեր էին գրախօսական յօդուածները, նորատիպ գիրքերու վերաբերեալ իմ գրութիւնները, ըստ երեւոյթին, ուշադրութիւն գրաւեցին ամէուրեք: Ես զանոնք կը հրատարակէի Փարլիզի երբեմնի «Յառաջ» օրաթերթին մէջ: Ժամանակի ընթացքին ձեռք բերի անշուշտ գրախօսելու որոշ հմտութիւն մը, ճաշակ մը, ուր կար գրախօսուող հատորը իր «սեւով ու ճերմակով» դիտարկելու պարկեցած սկզբունք մը, որ կը գնահատուէր ընթերցողներէն թէ հեղինակներէն հաւասարապէս: Եւ ահա, սկսա՞ն տեղալ նոր գիրքերը իմ հասցէին....: Մանօթթէ անծանօթ հեղինակներ իրենց երկերը կը յղէին ինծի՛ս սիրուն ու փայփայիչ մակագրութիւններով....: Թաքուն ակնկալութիւն մը ունէին անշուշտ: Կը ջանայի գոհացում տալ մանաւանդ անոնց, որոնք գրական կամ մերձ-գրական ակնբախ արժէք մը կը ներկայացնէին: Երբեմն, չէի վարաներ խստօրէն դատափետելու նաեւ այն միւսները, որոնց գործը թափթիած էր, լեզուականօրէն վիրատոր, սխալագրութիւններով լեցուն եւ այլն: Այս «իսաչեալ» գիրքերու գրախօսականներէն փունջ մը տեղ գտած է «Հերկ եւ ըերք»-իս առանձին մէկ գլուխին տակ, զոր կոչած եմ «Յարդանոցէն ներս», ակնարկելով հաչիկ Դաշտենցի «Յարդը գնում է, ցորենն է մնում» նշանաւոր քերթուածին....:

Կերպառնալով գրախօսականներու նիւթին, կ'ափսոսամ որ այսօր մեր մամուլէն գրեթէ անհետացած է այդ բնագաւառը: Գրախօսականներ չկան (կան գիրքերու համառու ներկայացումներ միայն): Է՛ր երբեմն, գրական հանդէսներու ու պարբերականներու մէջ պատույ տեղ կը գրաւէին գրադատական էջերը: Հին «Բագին»-ները, «Շիրակ»-ները, «Նայիրի»-ներն ու «Սփիլոռ»-ները լեցուն են այդպիսի սիւնակներով: Առանձնապէս տպաւորուած եմ բանաստեղծ Վահէ-Վահեանի «Անի» ամսագրին մէջ (Պէյրութ, 1946-1955) նոյնինքն խմբագրին կողմէ գրի առնուած գրախօսականներէն, որոնք յետոյ մէկտեղուեցան անջատ երեք հատորներու մէջ՝ «Բերքահաւաք» խորագ-

րով: Դպրոց մը կրնան ըլլալ այդ հիանալի վերլուծումները՝ «գրախօսական» գրելու ցանկութիւն ունեցող երիտասարդ ու նորահաս գրիչներուն համար:

Հ.- Անկէ առաջ, 2022-ին, նոյնպէս Հալէպի մէջ լոյս տեսաւ ձեր «Գրականաշունչ պտոյտ՝ Այբուբենի տառերուն հետո» գիրքը, որ կը բովանդակէ ուղղագրական կանոններ, բառագիտութիւն եւ կէտադրութիւն. ինչո՞ւ այս գիրքը, ինչո՞վ կը տարբերի մեր աւանդական քերականութեան գիրքերէն:

Լ.Շ.- Իմ այս գիրքը ծնունդ առաւ սուր պահանջքի մը իբրեւ հետեւանք:

Շուրջ 30 տարիէ կ'ուսուցչագործեմ Հալէպ եւ շա՛տ լաւ կը ճանչնամ մեր պատանի գպրոցականները՝ իրենց գործածած մայրենի խոցելի լեզուով (ներառեալ՝ ոչ-սահուն ընթերցանութիւնը) ու մանաւանդ ուղղագրական շշմեցնող սխալներով....:

Այսօր, գպրոցներու մէջ անթերի ուղղագրութեամբ 8-10 տող գրող մէկ աշակերտ իսկ չէք գտներ...: Կացութիւնը ողբակի է:

Ես կը դիտակցիմ անշուշտ, որ արեւմտահայ դասական ուղղագրութիւնը ունի իր գժուարութիւնները, որոնք արդիւնք են այբուբենի բաղաձայն շարք մը գիրերու նմանահնչիւն ըլլալէն: Զորօրինակ, ունինք բեն եւ փիւր, դա եւ թօ, ուս եւ րէ, ձա եւ ցօ, գիր եւ քէ...: Դեռ կայ ո-ի եւ օ-ի յառաջացուցած շփոթը, որ գրեթէ ամէն բառի դիմաց թակարդ մը կը լարէ մեղի...:

Ի՞նչ ընել, ուրեմն:

Որոշեցի պատրաստել ուղղագրական ուղեցոյց մը՝ ի մի խմբելով այն բոլոր օրէնքներն ու կանոնները, որոնք կարելի չափով կրնան ուղեցոյցի գեր կատարել ու նուազագոյնի իջեցնել հայ գպրոցականներն կամ հայ անհատին ուղղագրական ընթացքի սխալները:

Բայց ես դասական տիպի քերականութեան կամ ուղղագրութեան գիրք մը չէ որ պատրաստեցի, այլ գերազանցապէս ընթերցանութեան գիրք մը: Հատորին խորագիրը պերճախօս է արդէն. «Գրականաշունչ պտոյտ՝ այբուբենի տառերուն հետո»: Այսինքն, ընթերցումի ու գրական նիւթերու շուրջ պտոյտի մը զուգահեռ՝ ուղղագրական կանոններու հանրամատչելի եւ դիրին ուսուցում մը....:

Գիրքը, իսկապէս, մատչելի է բոլոր տարիքներուն համար: Նաեւ՝ լի է գրական, բառագիտական ու պատմական անհամար տեղեկութիւններով, որոնք տեղ գտած են տողերու եւ հատուածներու արանքին: Աւելի քան 15 էջ ալ, առանձին գլուխով մը, յատկացուած է հայերէն լեզուի կէտագրութեան եւ անոր օրէնքներուն: Կէտագրութիւնը եւս, ինչպէս գիտէք, մեր գպրոցականներուն կողմէ ընդհանրապէս անտեսուած է, եւ տղաքը չեն գիտեր, թէ ո՞ւր, ե՞րբ պիտի գործածուին բութն ու շեշտը, ստորակէտն ու պարոյկը....:

Այս գիրքը, որ լոյսին բերուեցաւ Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան հովանաւորութեամբ, իմ սրտի տուրքն է մեր հանմենի ու քաղցր լեզուին, որուն պիտի շարունակեմ ծառայել անսահանջ, ամէն օր ներշնչուելով անկէ ու ամէն օր նոր խորհուրդ մը յայտնաբերելով անոր խորունկ յատակէն....:

Հարցազրոյցը Սոնա Թիթիգեան Կէտիկեանի

Միայն չը կը հովանաւորեն ջիպապէթ, Կարո եւ Պատքի Օհանեան

COLLISION CENTER - CENTRE DE COLLISION

Etablissement Tavoukdjian
6055 Pontgravé, Montreal, Quebec H4K-2E7
Tel : (514) 274-4133
Fax : (514) 904-2313
Email : info@autralph.com

Վաղուհաս. Դրախտը, որ կորցրինք

Արցախի ժարտէսի վրայ Վաղուհասը փոքրիկ կէտ էր, բայց իմ մանկութեան աշխարհում՝ մի ամբողջ տիեզերք։ Դրախտ էինք անուանում մեր գիւղը. դրախտ, որտեղ սովի օրերին անգամ հացի բոյր կար, որտեղ խաղում էինք աւերակ տների բակերում, որտեղ մարդիկ սովորեցնում էին, ինչպէս պայքարել ու չյանձնուել։

Ես մանկուց լսել եմ «Ղարաբաղ» համոյքի մենակատար Շմաւոն տայու ձայնը, երբ նա մեր կլուրում երգում էր. «Զախորդ օրերը ձմբան նման կու գան ու կ թրան...»։ Ու ես հօրս ուսերին նստած ծափ էի տալիս։ Յետոյ մեր քաղի երեխաների հետ վազում էի դէպի «Թիփարա հողը» Վագիֆ տայուն խնդրելու, որ մեզ սովորեցնի նկարել Մասիս սարը։

Բայց ես ո՞չ երգիչ դարձայ, ո՞չ էլ նկարիչ։ Ես այն կարմիր շորիկով աղջնակն եմ, որ մօր աչքից քաքուն հասել էր դպրոցի բակ ու կանգնել դպրոցական սեւ ու սպիտակ համազգեստով երեխաների կողքին։ Մինչ մայրս ոտարողիկ, Անի՛, Անի՛ կանչելով կը հասնէր, ես արդէն համարձակ ներկայացել էի։

- Ես Անի Նուէրի Մանկասարեանն եմ, վեց տարեկան։ Ուզում եմ դպրոց գնալ, բայց ինձ ասում են՝ դեռ փոքր ես։

Վաղուհասի առաջին ուսումնական տարուայ առաջին նստարանը դարձաւ իմ կեանեի մեծագոյն խորհրդա-

նիշը։ Հիմա գրում եմ ոչ միայն իմ մանկութեան, այլեւ չնանաչուած, բայց իրական երկրի՝ Արցախ աշխարհի մի գողտրիկ շէնի մասին։

Այն Արցախի հին բնակավայրերից է։ Գիւղի շրջակային պահպանուել են դամբարանադաշտեր (Փ.ա. Ի հազարամեակ), հին գիւղատեղիներ, գերեզմանոցներ, մատուռներ ու եկեղեցիների աւերակներ։ Դրանք վկայում են, որ դարեր շարունակ այստեղ ապրել ու ստեղծագործել է հայ մարդը։

Պատմական աղբիւրները վկայում են, որ Վաղուհասը եւ հարեւան գիւղերը աւերուել են մոնկոլական արշաւանքների ժամանակ։ Հետագայ դարերում գիւղի բնակիչները վերականգնել են իրենց օնախները եւ պայքար մղել քուրքերի, պարսիկների ու Հիւսիսային Կովկասի լեռնցիների դէմ։ Մօտ 1775 թ. Հին Վաղուհասից բնակիչները տեղափոխուել են Հակառակարերդի հարաւարեւելեան լանջ եւ հիմնել նոր գիւղ։

Ես ծնուել եմ Վաղուհասում։ Մեր տունը գտնելում է գիւղի կեդրոնում՝ լեռծերի ու ծառերի արանքում։ 1988 թուականի Փետրուարին, երբ ես մէկ տարեկան էի, սկսուեց մեր ազգային-ազատագրական շարժումը։

1991-ի վերջին եւ 1992-ի սկզբին այն վերանեց պատերազմի։ 1992 թուականի Յուլիսին մեր ընտանիքը՝ վեց հոգով, հօրս «Մազ» բեռնատարի խցիկում, իսկ տասնեակ

Միշ Էջը կը հովանաւորեն Մ. և Ա. Զազարէք և Հորի Զազարէան

ՀՕՄ-Ի ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԾՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Եւ իր 10 մասնաճիւղերը կը շնորհաւորեն

Նոր Տարին եւ Ս.Ծնունդը

իրենց բարերարներուն, նուիրատուներուն,

բարեկամներուն եւ անդամներուն

website www.ars-canada.ca

e-mail ars-canada@bellnet.ca

«ԱՐԿՈ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՎԱՆԳՈՒՎԸՐ

«ՌՈՒԲԻՆԱ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ԹՈՐՈՆԹՈ

«ՌՈՒԲԻՆԱ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՈՒԽՆԸՐ

«ԱՐՎԳՎԱՏ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՄԻՍԻՒՍՈԿԱ

«ՍԵՒՎՆ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՕԹԹԱՎՈՒ

«ՍՕՍԵ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՄՈՆԹՐԵԱԼ

«ԱՐԵՒ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՑԱՄԻԼԹԸՆ

«ԱՐԿՈ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ՍԵՆԹ ԳԱԹՐԻՆՈ

«ԾՈՒԾԻ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ԼՈՒՎՈՒ

«ՄԵՂՐԻ»
ՄԱՍՆԱՅԻՆ
ԳԵՄՊՐԻԾ

մարդիկ էլ՝ բեռնատարի թափեռում, գիւղից Ստեփանակերտ էինք տեղափոխուում։ Թէեւ այնտեղ էլ էր իրավիճակը լարուած։ Շուշից հրբիուահետակոծուում էր մայրաքաղաքը։ Գիշեր էր, երբ նորից գործի անցաւ թշնամու «Գրադ» կայանը։ Ես սեղմուել էի մօրս։ Նրա ձեռքերը դողում էին, բայց ձայնը հանգիստ էր, չվախեցնող ...

Ինքնապաշտպանական մարտերում Վաղուհասը տուեց 76 զոհ, 6 մարտիկի նակատագիր մնաց անյայտ։ Մօտ մէկ տարի թշնամու վերահսկողութեան տակ գտնուող Վաղուհասը ազատագրուեց 1993 թ. Փետրուարի 12-ին։ Գիւղը հիմնովին աւերուած էր։ Նոյն տարուայ Մայիսին մեր ընտանիքը առաջիններից էր, որ վերադարձաւ։ Վաղուհասը մեզ դիմաւորեց լուու. կիսաւեր ու փուած տներ, մոխրացած պատեր, անխնամ ծառեր ու այգիներ։ Գիւղը սպասում էր բոլորի վերադարձին։ Մենք ապրում էինք առանց դուռ ու պատուհան ավտոտնակում։ Մեր հարեւանը թուրատունն էր կացարանի վերածել, միւսը՝ գումը։ Հայրս տունը շրջապատել էր փայտէ կտորներով՝ այդպէս անվտանգ դարձնելով տուն բերող արահետը, որովհետեւ ամենուր չպայթած արկեր էին։ Այնքան փոքրիկներ գոհուցին խաղալիք յիշեցնող գնդիկաւոր ոումբերի պայթիւնից։

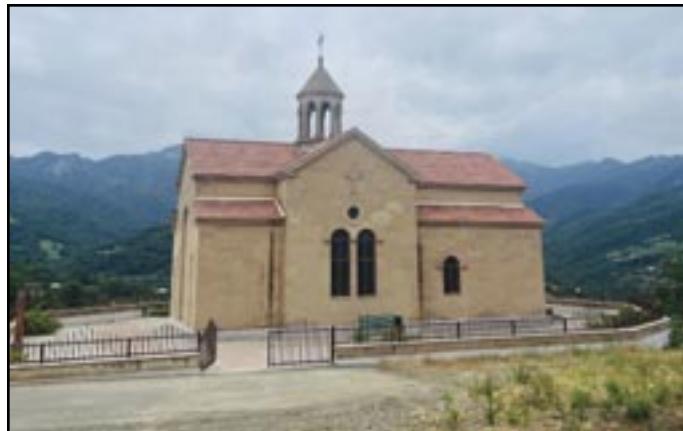
1994-ի Մայիսին կնեռուեց զինադադար, բայց չիմացան՝ ինչ է խաղաղութիւնը. յաջորդեց Ապրիլեան պատերազմը (2016), 44-օրեան (2020) և մէկօրեան (2023) Արցախի անկումով։

... Մինչեւ մուրն ընկնելը մնում էինք դրսում, որովհետեւ հոսանք չկար, իսկ լամպի պատրոյգն ու նաւը պարտաւոր էինք խնայել։ Հացի խնդիր էլ կար, ընթրիքից յետոյ պէտք է շուտ մտնէինք անկողին, որ չասէինք՝ մամ, սոված ենք, մամ բաղցը ենք ուզում։

Երբ թերքում էինք Այրբենարանի վերջին էշերը, իմ առաջին ուսուցչուհուն՝ Նինա Վարդանեանին, նշանակեցին համայնքի ղեկավար։ Նա մեզ խոստացաւ նոր ու լուսաւոր դպրոց։ 1994-ի վերջերին արդէն շինարարութիւնը սկսուել էր։ Վաղուհասը դանդաղօրէն յանուում էր մոխրակոյսերից։ Սփիոքի մեր բարեկամների եւ պետութեան աշակցութեամբ տարիների ընթացքում Վաղուհասը վերականգնուեց. այգիներ, դպրոց, մանկապարտէզ, խաղահրապարակ։ 2023-ի Սեպտեմբերի 19-ի դրութեամբ Վաղուհասում ապրում էր աւելի քան 700 բնակիչ։

Մինչեւ 2012 բուականը, երբ վաղուհասի բարերար Գրիգորի Հայրապետանի միջոցներով կառուցուեց Սուրբ

Աստուածածնի եկեղեցին, մեր աղօթատեղին «Եղցու կտոր» (7-8 դդ.) կամ Մարիամքաղաքի կիսաւեր եկեղեցին (կառուցուել է 1183 թ.) էր։ Մարիամքաղաք կամ Տիրամայր վանական համալիրի աւերակները վկայում են, որ ժամանակին այն հզօր կառոյց էր եւ ունեցել է մատենադարան ու կրթարան։ Ընդհանուր հաշուառմամբ Վաղուհասի տարածքում պետական ցանկում գրանցուած է 125 պատմամշակութային յուշարձան։

... Իմ սերնդակիցներից շատերը մեծացան առանց հօր։ 1992-ի պատերազմում այն երեխաները, որոնք սպասում էին իրենց հայրերի վերադարձին, հետագայում իրենք էին երկրի սահմանապահը եւ նրանց սպասում էին պատերազմներում ծնուած նոր փոքրիկները։

Եւ աւա՞ղ բոլորը չեն վերադառնում ուղամադաշտից...

... Իսկ մեր Արցախը 2023-ի Սեպտեմբերին կանգնեց նոր փորձութեան առաջ։ Եւ կորցրինք այն ամրողութեամբ։ Իմ ծննդավայր Վաղուհասը մնաց յիշողութեան ամենախորիներում՝ որպէս յամառութեան, պայքարի ու վերադարձի խորհրդանշից։

Երբ եօր տարեկան էի, քոյրս Մանուկների Աստուածաշունչ էր ընթերցում ու նկարագրում դրախտը.

- Մի օր մենք էլ ենք գնալու այնտեղ։
- Իսկ այնտեղ կոնֆետ կամ հաց լինելո՞ւ է։
- Ո՞չ, այնտեղ հոգեւոր սնունդ է լինելու։
- Իսկ ի՞նչ եմ անելու, եթէ սովածանամ։
- Այնտեղ երբեք բաղց չես զգալու։

Բայց իմ պատկերացմամբ դրախտը հենց Վաղուհասն էր։ Այնտեղ հաց չկար, կոնֆետ չկար, խաղաղութիւն էլ չկար։ Բայց կար հաւատ, որ մենք այնտեղ ապրելու ենք։ Յաւերժ։

Ամի Մանկասարեան

Մինչեւ կը հովանաւորեն Մէր ու Միք Միզմիւ Յիշրաւուն

Ghadir
Meat & Restaurant

Մեր ճաշարանին ներս կը սպասարկուին
միջին արեւելեան զանազան
ճաշատեսակներ, օրինակ՝ մէնէհ,
պանիրով պէօրէկ, հաւու եւ կովու միտով
շառումա, հաւու եւ կովու միտով խորոված,
մսաշոթ, չի քօֆթէ, լման հաւու խորոված,
սուձուիս եւ այլ տեսակի աղանդերներ:

ՀԱՍՏԵ՝
1848 Lawrence Avenue East
Scarborough, Ontario M1R 2Y4

ՀԵՌԱԶԱՅՆ՝
(416) 750-7404 կամ (416) 750-7400

Ունինք նայեւ թարմ,
տապկուած եւ ածուխի վրայ խորոված
ձուկի տեսակներ:

«Այս իշխանութեան մնալը մեզ սպառնում է, որ ատրապէճանական բոլոր պահանջները իրականութիւն կը դառնան». Քրիստինէ Վարդանեան

«Հորիզոն»-ի Բացառիկի գրուցակիցն է Հայաստանի Ազգային ժողովի «Հայաստան» խմբակցութեան պատգամաւոր Քրիստինէ Վարդանեան:

Հ.- Հետեւելով Ձեր գործունէութեանը՝ նկատում ենք, որ յաճախ էք լինում մարզերում, շփում մարդկանց հետ: 2026 թուականի ամրանը տեղի են ունենալու հերթական համապետական ընտրութիւնները: Ի՞նչ էք կարծում, քաղաքացիները այս տարիների ընթացքում դո՞ւրս են եկել էյֆորիայից, արդեօ՞ք այս իշխանութեան վարկանիշը նուազել է:

Ք.Վ.- Եթէ «Էյֆորիա» ասելով նկատի ունէք այն, ինչ կար 2018 թուականին, ապա, բնականաբար, այն այլեւս չկայ, դրա նշոյներն անգամ չկան: Մենք լրիւ այլ իրականութիւնում ենք: Հայաստանում տեղի ունեցած իրադարձութիւնները յանդեցրել են մարդկանց արամադրութիւնների փոփոխութեան: Հիմա աւելի շատ կայ յուսահատութիւն, անհանգստութիւն, անելանելիութեան զգացողութիւն...

Հ.- Ի՞նչ պէտք է անի ընդդիմութիւնը, ինչպէ՞ս պէտք է մէկտեղի ուժերն իշխանափոխութեան հասնելու համար, հասարակութեանը փաստերով ցոյց տալու, բացատրելու համար, թէ ինչ կարող է լինել, եթէ այս իշխանութիւնը վերաբարագրուի:

Ք.Վ.- Ամենակարեւորը մարդկանց հետ աշխատելն է, յուսատութեան յաղթահարումը, տեսլական ու այլընտրանք առաջարկելը: «Ուժերը մէկտեղել» ասելով՝ կարելի է հասկանալ, որ ընդդիմութիւնը կարող է ունենալ իսպի ընդհանուր կանոններ, իրար չհարուածել, կերպոնանալ գլխաւոր խնդրի լուծման վրայ: Ի հարկէ, բոլոր ընդդիմադիր ուժերի փոխարէն որեւէ բան չեմ կարող ասել, բայց սա է ճիշդ ճանապարհը: Մենք հենց դա էլ առաջարկում ենք, հենց այդ սկզբունքով էլ աշխատում ենք ու շարունակելու ենք աշխատել: Աւելի մեծ ջանքեր ենք գործադրելու, որպէսզի պարզ լինի, որ սրանք սովորական ընտրութիւններ չեն. մեր խնդիրն, իսկապէս, պետականութեան պահպանումն է ու այս ամօթի էջը ըրջելը: Հայաստանում չկայ մի ուժ, որը կարող է այս ամէնը միայնակ իրականացնել: Պարզ է, որ պէտք է լինի ինչ-որ համագործակցութիւն կամ լինեն պայմանաւորուածութիւններ: Թէ ինչպէս կը լինի դա, կը լինի, թէ չի լինի կամ ինչ ձեւաչափերով կը լինի... արդէն ապագան ցոյց կը տայ: Խսկ ով դուրս կը լինի այդ համագործակցութիւնից ու պայմանաւորուածութիւններից, դրա պատասխանատուութիւնն էլ պիտի կրի:

Հ.- Ինչպէս կը գնահատէք հանրութեան վերաբերմունքը, արձագանքը՝ եկեղեցու, հոգեւորականների դէմ տարուող արշաւի նկատմամբ:

Ք.Վ.- Դա ես չեմ գնահատում, նիկոլ Փաշինեանն է գնահատում, երբ ասում է, որ զարմանում է, թէ ինչպէս

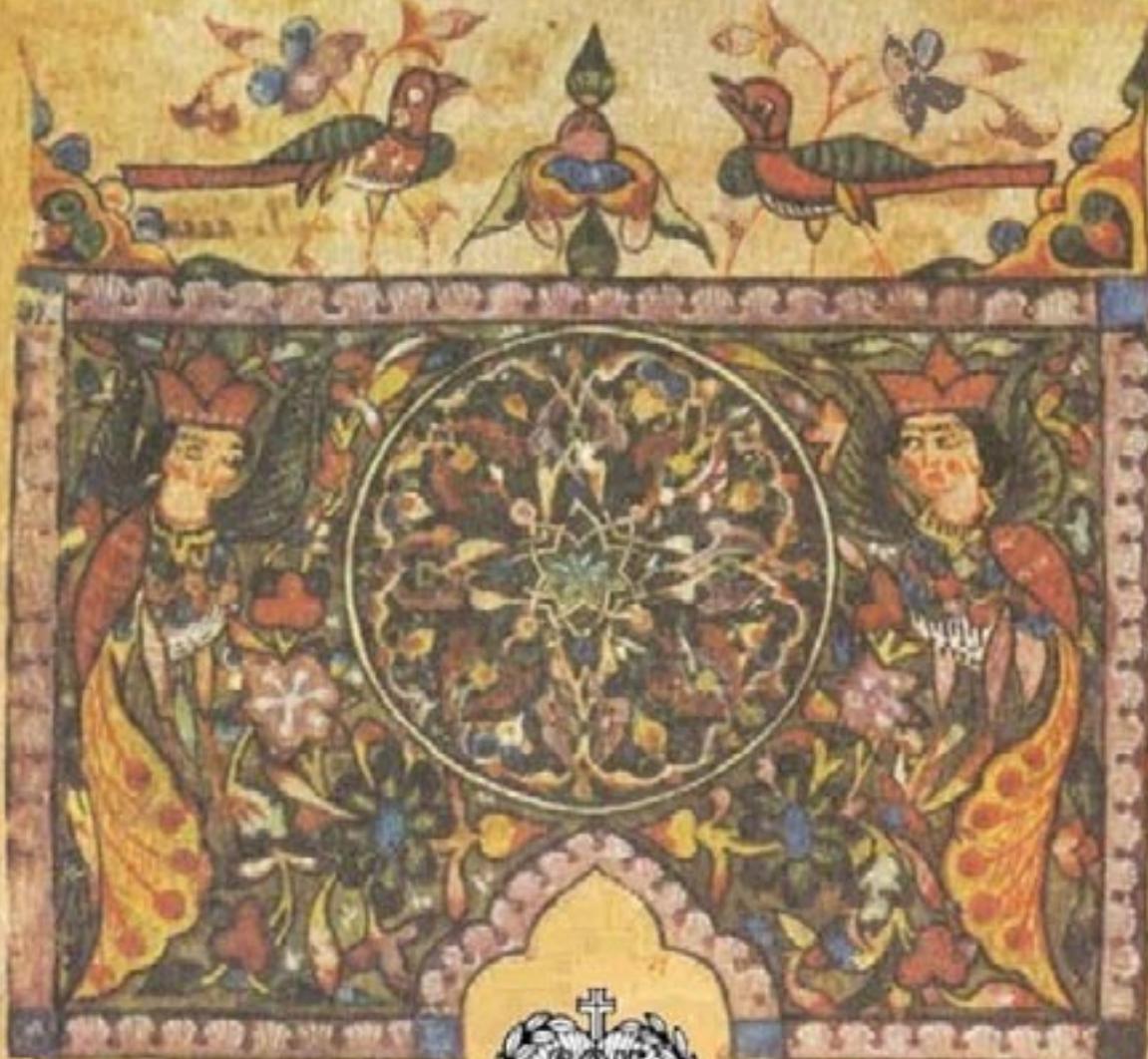

մարդկանց չի հետաքրքրում իր բարձրացրած հարցերը, թէ ինչու իր բարձրացրած նարատիւնները չեն կրկնում: Խոշոր հաշուով մարդիկ հասկանում են, որ իրենց վաս սոցիալական վիճակի հարցում գերակատարում չունի որեւէ եկեղեցական: Անվտանգային ճգնաժամի, գերեվարուած հայրենակիցներ ունենալու, խաղաղութեան բացակայութեան, թմրանիւթերի ապօրինի շրջանառութեան ծաւալների՝ մի քանի անգամ աւելանալու, պարբերաբար տեղի ունեցող սպանութիւնների ու կրակցների, մայրաքաղաքային տրանսպորտի՝ 50 տոկոսով թանկնալու հարցում եկեղեցականներն առնչութիւն չունեն: Այսինքն՝ մարդու առօրեայ խնդիրների հետ եկեղեցին առնչութիւն չունի: Այս չուները պատասխանատուութիւնից խուսափելու եւ մարդկանց ուշադրութիւնը շեղելու համար են: Թալինում Փաշինեանի կազմակերպած շոուին մի քանի հարիւր մարդ էր մասնակցում այն պարագայում, երբ ամէն անգամ այդպիսի շոուների համար ամբողջ վարչական ռեսուրսը մոբիլիզացւում է: (Յիշեցնենք՝ 2025 թուականի նոյեմբերի 9-ին Փաշինեանը թալինի Սուրբ Աստուածածինի մէջ մասնակցեց Տէր Թաղէ Թախմազեանի կողմից մատուցուող Պատարագին: Նրա՝ հոգեւոր ծառայութիւնը շարունակելու հարցը դրուած է քննութեան Մայր Աթոռի կարգապահական յանձնաժողովում: Տէր Թաղէն եւս ընդգրում է հոգեւոր վերնախաւի դէմ- հեղինակ):

Հ.- Ցատկապէս վերջին ամիսներին աղմկայարոյց կալանաւորումներ են տեղի ունենում՝ հոգեւորականներից մինչեւ ազգային բարերար ու ընդդիմադիր գործիչներ: Ըստ Ձեզ՝ ինչո՞ւ միջազգային կազմապերապութիւնները համարիչք գնահատական չեն տալիս կատարուող այս իրադարձութիւններին:

Ք.Վ.- Մենք ապրում ենք այնպիսի պայմաններում, որ, երբ բախւում են հանրահռչակուած սկզբունքները (այդ թուում՝ մարդու իրաւունքների պաշտպանութիւն, ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի պաշտպանութիւն) եւ աշխարհագաղաքական շահերը, ապա յաղթում են աշխարհագա-

Միա լոր կը հովանաւորեն ԱՌ. և ԱՌ. Պետրոս և Ծովիկ Գահիկ Ֆահութեան

ՕՍ-ի Մոնթրէալի
«Սուե» մասնաճիւղի վարչութիւնը
կը շնորհաւորէ ձեր Նոր Տարին եւ
Սուրբ Ծնունդը, մաղթելով որ 2026-ի
բոլոր օրերը ըլլան բարեբեր, շեն
ու պայծառ, առողջութեամբ եւ
արեւշտութեամբ լի, երջանկութեամբ
եւ բերկրութեամբ առցուն:

Ղաքական շահերը: Եւ այդ կոնտեքստում է, որ բազմաթիւ կառոյցներ, որոնք մինչեւ տարածաշրջանային վերջին իրադարձութիւնների տեղի ունենալը խիստ յայտարարութիւններ կարող էին տարածել ժողովրդավարական զարգացումների մասին, ապա հիմա լուռ են, որովհետեւ կարող են այնպիսի թիւրլմբոնում ունենալ, թէ գործող իշխանութիւնը կարող է որեւէ կերպ սպասարկել իրենց աշխարհաքաղաքական շահերը կամ օգնել այդ հարցում: Բայց, իրականութիւնն այլ է. պատմութեան մէջ բազմից տեսել ենք, որ այդ քաղաքականութիւնը յանգեցնում է նրան, որ կերտում են նոր բռնապետներ, որոնք քանդում են տարածաշրջանների փիրուն կայունութիւնը կամ այնպիսի արհաւիրք են բերում ընդհուպ մինչեւ ամբողջ աշխարհի վրայ, որ նախընտրելի կը լինէր այդպիսի հակումները զսպել նախնական շրջանում: Ուստի, այդ հաշուարկն արդարացուած չէ: Մենք տեսնում ենք՝ երբ աչք ես փակում մարդու իրաւունքների ոտնահարման վրայ, սարսափելի յանցագործութիւններ են տեղի ունենում. դա այժմ տեսնում ենք Մերձաւոր Արեւելքում, տեսել ենք Արցախում... Այսպիսի բաներն ի վերջոյ անհետեւանք չեն մնում. խախտում են տարածաշրջանի՝ առանց այն էլ փիրուն կայունութիւնը ու շատ փիրուն հաւասարակութիւնը: Իրարդարացնքում տուժում են բոլորը, այդ թուում՝ այն ուժերը, որոնք իրենց լուսութեամբ հովանաւորում են այս ամէնը:

Հ.- Հաւանական համարում էք, որ առաջիկայ ամիսներին՝ նախընտրական շրջանում ուղարկեսիաները կարող են սաստկանալ, ձերբակալութիւնների դժվարութիւնը և շատանալ:

Ք.Վ.- Ոչ թէ հաւանական եմ համարում, այլ կան-
խատեսում եմ, տեսնում եմ: Հանրային սէր ու յարգանք
վայելող իշխանութիւնը ռեպրեսիաների չէր դիմի: Ե՞րբ
է իշխանութիւնը դիմում ռեպրեսիաների եւ այլախոհնե-
րին նետում բանտերը. այն դէպքում, երբ հասկանում է,
որ դրա այլընտրանքը չունի: Ու քանի որ այս իշխանու-
թիւնների համար կենաց-մահու հարց է այդ ընտրութիւնը,
իրենց գործելառը սա է: Բայց սրան պէտք է հակազդե-
ցութիւն ցոյց տալ. հենց այդտեղ է, որ իշխանութեան գոր-
ծողութիւններն իր այլախոհների դէմ կարող է ի վերջոյ
վերածուել իր դէմ գործողութիւնների, որովհետեւ այր',
գուցէ հնարաւոր է որոշ ժամանակ վախեցնել, սպառնալ
մարդկանց, բայց դա երկսայր սուր է, որն ի վերջոյ կարող է
շրջուել այս իշխանութիւնների դէմ:

Հ.- Այս իշխանութեան ներկայացուցիչները պարբերաբար յայտարարում են, թէ խաղաղութիւն են ըերեւել, մինչդեռ Ատրպէջանի նախագահը եւ այդ երկրի այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ չեն թաքցնում իրենց նուանողական ու Հակահայկական դիրքորոշումը. պարբերաբար կիրառում են «Արեւմտեան Ատրպէջան» բառակապակցութիւնը, խօսում Հայաստանի որոշ տարածքներում ատրպէջանցիների վերաբնակեցման մասին: Օրեքս Ատրպէջանի նախագահը Սեւանը «Գիշյա» անուանեց ու դարձեալ ատրպէջանցիների վերաբնակեցման մասին խօսեց: Ի՞նչ կարող է տեղի ունենալ, եթէ այս իշխանութիւնը վերընտրուի 2026 թուականին եւ շարունակի իր այս քաղաքականութիւնը:

Ք.Վ.- Նախ ժամանակաւոր Հրադադարը կամ զինապատճենը խաղաղութիւն չէ: Մենք դա Մերձաւոր Արեւելքի պարագայում տեսանք. թմբկահարուած խաղաղութիւնը հարայէլի ու Պաղեստինի միջեւ քանի՞ օր տեւեց, քանի՞ օր յետոյ սկսուեցին թիրախային ուազմական գործողութիւնները, հարուածները: Հետեւաբար, մի օր կամ մի ամիս չկրակելը խաղաղութիւն չէ: Խաղաղութեան մասին հնարաւոր է խօսել միայն ուժերի բալանսի ու միջազգային գործող երաշխիքների պայմաններում: Այդ դէպքում էլ երբեք չես կարող վստահ լինել: Ուստի, մարդկանց ուշադրութիւնը, զգօնութիւնը բժիշնում են այս իշխանութիւնները: Ի՞նչ կարող ենք ակնկալել, եթէ իշխանութիւնը շարունակի պաշտօնավարումը. միակողմանի զիջումների շարունակականութիւն, որոնք եօթ տարուայ ընթացքում իրականացրել են: Կարող է ընդգիրութեան ասածները շատ ակնջահաճոյ չեն, բայց նայէ՞ք՝ ինչ էր զգուշացնում ընդգիրութիւնը 2021-ից առաջ. կը տեսնէք, որ ասուածի աւելի քան 70 տոկոսը (եթէ ոչ աւելին) իրականութիւն է դարձել: Ատրպէյճանի հետ պայմանագիրը նախաստորագրելուց յետոյ, յաջորդ օրը յայտարարում է, որ «Հայաստանի վերահսկողութեան տակ դեռեւ կան ատրպէյճանական տարածքներ»: Եթէ սա թարգմանենք «նիկոլերէնից», նշանակում է՝ Հայաստանը գեռեւս պէտք է տարածքներ զիջի Ատրպէյճանին: Սա էլ գեռ աւարտը չէ: Ատրպէյճանը տարածքային պահանջներից բացի՝ Հայաստանի ներքին գործերին միջամտութեան հարցեր է բարձրացնում, Հայաստանն ատրպէյճանցիներով բնակեցնելու մասին է բարձրացայնում եւ որեւէ զիմադրութեան չի հանդիպում: Ինչ պահանջների մասին բարձրացայնում է, ի վերջոյ հասնում է դրան: Այս իշխանութեան մնալը մեզ սպառնում է, որ ատրպէյճանական բոլոր պահանջները իրականութիւն կը դառնան: Բացի այս արտաքին վտանգներից՝ երկրում ուղղակի որեւէ ենթակառուցուածք այդպէս էլ չի ստեղծուի, ինչպէս չի ստեղծուել նախորդ եօթ տարիների ընթացքում. աղքատութիւնը չի կրծատուի, որեւէ էական նշանակութիւն ունեցող արտաքրութիւն չի բացուի... այսինքն՝ կը լինի տոտալ կոլապս բոլոր բնագաւառներում՝ սկսած քաղաքային կառավարումից, մինչեւ անվտանգային հարցեր:

Հարցագրուց վարեց Յասմիկ Պալէեան

Ի՞նչ կարող ենք ակնկալել, եթէ իշ-
խանութիւնը շարունակի պաշտօնավա-
րումը. միակողմանի զիջումների շարու-
նակականութիւն, որոնք եօթ տարուայ
ընթացքում իրականացրել են: Կարող է
ընդդիմութեան ասածները շատ ական-
ջահաճոյ չեն, բայց նայէք՝ ինչ էր զգու-
շացնում ընդդիմութիւնը 2021-ից առաջ.
Էր տեսնէք, որ ասուածի աւելի քան 70
տոկոսը (եթէ ոչ աւելին) իրականութիւն
է դարձել:

Միա ժողովութեան հոգածառութեան մասին Սահմանադրութեան մաս

Patisserie
MAHROUSÉ
FONDÉE EN 1970

9705 Boulevard de l'Acadie, Montréal, QC H4N 2W2 • 1053 Rue de la Montagne, Montréal, QC H3G 0B7

Tél: 514.279.1629 • info@mahrouse.ca • www.mahrouse.ca

Յարափոփոխ Սփիտոքի տեղաշարժը

Պատմութեան ընթացքին տարբեր գործոններ պատճառ կը հանդիսանան Սփիտոքի համայնքներու փոփոխութեան ու տեղաշարժման: Նոյնն է իրավիճակը նաեւ վերջին մօտ երկու տասնամեակներուն. յատկապէս իրաքի, Սուրբոյ եւ Լիբանանի մէջ տիրող քաղաքական ու տնտեսական ծանր պայմաններուն բերումով, բազմաթիւ հայեր տեղափոխուեցան այլերկիրներ՝ նոր շունչ տալով իրենց ապաստանած համայնքներուն եւ նօսրացնելով հայութեան թիւը այն վայրերուն մէջ, ուրկէ գաղթած են:

Բնականաբար ողջ Սփիտոքին անդրադառնալը բարդ է, հետեւաբար պիտի ներկայացնեմ համայնքները այն երկրներուն, որոնց հետ առնչութիւն ունին եւ այն՝ ուր այցելած եմ վերջերս:

Սկսիմ ծննդավայրէս.

Գամիշլիի հայկական համայնքին թիւը պատերազմէն առաջ կը կազմէր շուրջ տասը հազար, ազգային դպրոցի աշակերտութեան թիւը (մանկապարտէզէն մինչեւ 9-րդ դասարան) մօտ 1200 աշակերտ էր: Այսօր տեղի հայութեան թիւը կը կազմէ ոչ աւելի քան 2500, որոնց մէկ մասը մօտակայ շրջաններէն տեղափոխուած հայեր են, իսկ աշակերտութեան թիւը՝ մանկապարտէզէն մինչեւ 12-րդ դասարան՝ կը կազմէ շուրջ 350 աշակերտ: Զարմանալիօրէն, համայնքը այս տարիներուն ունեցաւ մի քանի աննախազէպ նուևածում. ազգային դպրոցը իննամեայէն դարձաւ 12-ամեայ, Համազգայինի «Աւետիս Ահարոնեան» մասնաճիւղը ունեցաւ իր մշակութային սրահը՝ կահաւորուած տարբեր դասընթացներու (պար, նուագ, ամառնային դպրոց) համար, Ս.Օ.Խաչի «Արցախ»-ի մասնաճիւղը ունեցաւ իր կարի արհեստանոցն ու ճաշարանը: Աւարտին կը մօտենայ նաեւ նորակառոյց մեծ եկեղեցին՝ իր ներքնայարկի մեծ սրահով: Այս բոլորը բնականաբար կը պարտինք համայնքի նուիրեալ զաւակներուն, հոգեւորականներուն ու համայնքը ճիշդ կառավարելու ուազմավարութեան:

Այնուամենային համայնքը այսօր լուրջ խնդիրի առջեւ է. այս կրթական տարբերջանին բացուած են միայն մանկապարտէզի դռները, որովհետեւ քրտական իշխանութիւնը դպրոցնե-

Հոլանտայի Ալմելօ քաղաքի նորակառոյց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին

րուն կը պարտադրէ քրտերէն կրթական ծրագիրը, որ վաւերական է միայն Գամիշլիի եւ Իրաքին մաս կազմող Իրպիլ քաղաքին մէջ, այսինքն՝ Գամիշլիի դպրոցը աւարտած աշակերտը, բարձր կրթութիւն ստանալու հնարաւորութիւն կրնայ ունենալ միայն Գամիշլիի եւ Իրպիլի մէջ: Հետեւաբար, ապահովութեան համար, կրթական տարեցրանի առաջին երկու ամիսներուն դպրոցի դռները մնացին փակ: Նոյեմբեր 2-ին, քիւրտերու հետ համաձայնութեան եղրեր գտնելով, դպրոցները բացուեցան վերականգնով իրենց բնականն դասընթացները: Ամէն պարագայի, ապագան կը մնայ անորոշ:

Ո՞ւր տեղափոխուեցան ա՛յս համայնքի գտաւկները:

Փոքր թիւ կը կազմեն Հայաստանի մէջ կայք հաստատած հաստատակամ գամիշլիցիներ, որոնք կը մերժեն այլ երկրներ տեղափոխուիլ:

Երկու տասնամեակներու ընթացքին մեծ թիւ կը կազմեն եւրոպա, յատկապէս՝ Շուէտ, Հոլանտա, Պելճիքա եւ Գերմանիա տեղափոխուածներուն թիւը:

2025 թուականի ամբան, այցելեցի Հոլանտայի Ալմելօ քաղաքի նորակառոյց (2023 թուական) Ս. Գրիգոր

Լուսաւորիչ եկեղեցին, ապշեցայ, տեսնելով հոծ բազմութիւնը, աչքի շարժումով հաշուեցի մօտ 300 հաւատացեալ, որոնց զգալի մասը իրաքահայերէն, միւս մասը՝ գամիշլիցիները: Երբ տեղաբնակ ծանօթներէս մէկուն հարցուցի, թէ ամէն Կիրակի այսքան մարդ եկեղեցի կու գա՞յ, ո՞չ՝ պատասխանեց, այսօր շատ քիչ են, որովհետեւ ամառէ, եւ մեծ մասը ճամբորդած է, սովորաբար թիւը կրկնակի կ'ըլլայ, իսկ յատուկ առիթներուն՝ շատ աւելի: Համայնքի տրամադրած տեղեկութիւններով՝ Ալմելօն Հոլանտայի երկրորդ հայաշատ շրջանն է (7000 հայ), առաջինը՝ Ամսթերդամն է, ուր կը բնակի 5000 հայ: Երկրի հայութեան թիւը կը կազմէ 30-35000:

Պատարագող քահանան է ջմի-ածնական թեմի Տէր Մաշտոց քահանայ Պաղտասարեանն էր, որ յանուն իր ժողովուրդին, կը խօսէր շատ վարժարես եւ կու կ'ըլլայ (Հոլանտերէն, քրտերէն) բառեր կը գործածէր, իր ըսելիքը տեղ հասցնելու համար: Իր համեստութեամբ ու նուիրումով օրինակելի հոգեւորականի կերպար էր:

Համայնքի խորհուրդին մեծ մասը քրտախօս կամ արաբախօս է, սա-

Միա էջը կը հովանաւորեն Ս. և Ս. Գրիգոր եւ Քրիստոն Կոյրաբեն

www.centrearmenie.com

կայն հոգիով ու էութեամբ հայեր են, որոնք կը ձգտին պահպանել իրենց զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւնը: Համայնքէն ներս, առ այժմ, կը գործէ միօրեայ դպրոցը, ուր կը յաճախեն արեւելահայ եւ արեւմտահայ ընտանիքներու զաւակներ՝ հայերէն սորվելու եւ կրօնական գիտելիքներ ստանալու համար, այժմ աշխատանք կը տարուի նոր ուժերով աւելի մեծ թիւով աշակերտներ ներգրաւելու:

Այնտեղ կը գործեն նաեւ ՀՄՀՄ-ը՝ սկառտական կազմով, ՀՕՄ-ը, ՀԲՀՄ-ը, «Երեւան» ակումբը:

Յաջորդ այցս Գերմանիա էր. եւրոպական երկիրներու մէջ ապրող հայութեան յստակ թիւը գիտնալու փաստացի տուեալներ չկան, քանի որ ՀՀ դեսպանատուն գրանցուած հայերուն թիւը շատ քիչ է, իսկ չգրանցուածներունը՝ շատ աւելի, սակայն եկեղեցականներուն եւ այլ միջոցներով կրցայ ունենալ նուազագոյն թուապատկեր մը: Գերմանիոյ մէջ կը բնակի ոչ պակաս քան 80,000 հայ, որոնցմէ շուրջ 30,000-ը միայն ունին դեսպանատան գրանցում: Հիմք ընդունելով եկեղեցական արարողութիւններուն (կնունք, պսակադրութիւն, թաղում, պատարագ, տօներ եւ այլն) մասնակցողներուն ներկայութիւնը՝ Գերմանիոյ հայութեան թիւը կրնայ ըլլալ 80-100 հազար: Գերմանիոյ համայնքի պաշտօնական էջի տուեալներով, 1930 թուականին Գերմանիոյ մէջ բնակող հայութեան թիւը կը կազմէր 700:

Այսօր Գերմանիոյ մեծաթիւ հայութիւնը կազմուած է 16 եկեղեցական եւ 30 աշխարհիկ ու մշակութային համայնքներէ: Ամենամեծ թիւը կը կազմէ Քէօն քաղաքի ու անոր շրջակայքը ապրող հայութիւնը (6500-7000), այս քաղաքին մէջ հիմնադրուած է Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Գերմանիոյ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Թեմը (1991 թ.)՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վագիէն Ա. Վեհափառ Հայրապետի Կոնդակով:

Գերմանիոյ մէջ հայկական ճարտարապետութեամբ եկեղեցի չկայ, սակայն կան հայերուն տրամադրուած երեք եկեղեցիներ, որոնցմէ մէկը Քէօնին կաթոլիկ Ա. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ եկեղեցին է, անոր կից կը գտնուի նաեւ առաջնորդարանը: Իրաւական իմաստով եկեղեցին ամբողջութեամբ չի պատկանիր Հայ Առաքելական եկե-

ղեցին, սակայն անոր արուած է զայն գործածելու ամբողջական իրաւունքը: Հեսսենի եւ հարաւային Խէյն-լանտ-Պֆալցի հայկական համայնքը թիւով երկրորդն է (մօա 4000 հայ), իսկ շրջանի չորս համայնքներու ծխական քահանան Տէր Վահրիտճ Պաղտասարեան է:

Առիթ ունեցայ այցելելու Պեպրաքաղաք, որ կը մտնէ Հերսֆելտ-Ռոդենպուրկի շրջանի կազմին մէջ: Ինչպէս Գերմանիոյ միւս համայնքներուն մէջ՝ այստեղ նոյնպէս ամիսը մէկ անգամ տեղի եւ մօտակայ շրջաններու հայերը կը մասնակցին եկեղեցական արարողութեան, ապա կը հաւաքուին վարձակալուած եկեղեցիին կից գտնուող սրահն երբ՝ հոգեւոր զորյացներ ունենալու կամ Աստուածաշունչի սերտողութիւն կատարելու: Տարին երկու անգամ, այս համայնքի փոքրաթիւ հայերը կը մասնակցին քաղաքապետարանի կազմակերպած փառատօնին, կը վաճառեն իրենց պատրաստած ճաշերը եւ հասոյթը: Տարին երկու անգամ, այս համայնքի փոքրաթիւ հայերը կը մասնակցին եւ նպաստելով Հայաստանի կարիքաւոր ընտանիքներուն:

Մասնակցեցայ Օգոստոս ամսուան Կիրակօրեայ Պատարագին, ուրախալի էր գալիքներուն մէջ երիտասարդներ տեսնելը, որոնք ժամանակ կը յատկացնեն մասնակցելու եկեղեցւոյ արարողութիւններուն, կարծես ի երախտագիտութիւն իրենց ծնողներու տարած աշխատանքին եւ Տէր Հօր նուիրուածութեան: Այստեղ նոյնպէս Տէր Վահրիտճը իր արեւելահայերէնի, որովհետեւ ներկաներուն գերակշիռ մասը արեւմտահայեր էին: Ուրախալի էր հանդիպի եւս մէկ նուիրուած, համեստ, աշխատասէր երիտասարդ հոգեւորականի, որուն հետ զրուցելով ծանօթացայ իր ծուփի կարգավիճակին եւ համայնքի գտուարութիւններուն:

Տէր Վահրիտճի խօսքերուն համաձայն՝ Գերմանիոյ համայնքներու զաւակները հայ պահելու կարեւորագոյն օղակը եկեղեցին է իր շաբաթօրեայ կամ կիրակօրեայ 10 դպրոցներով: Պէտք է շեշտել, որ ընդհանրապէս եւրոպայի «կիրակնօրեայ դպրոցներ»-ը տարբեր են, այնտեղ կը դասաւանդուի գլխաւորաբար հայոց լեզու, որուն զուգահեռ աշակերտներուն կը փոխանցեն նաեւ կրօնական գիտելիքներ: Կան նա-

Գերմանիոյ Քէօնի կաթողիկ
Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ
եկեղեցւոյ հայ կերպականները

եւ աշխարհիկ համայնքներու միօրեայ դպրոցներ, միութիւններ, մշակութային խմբակներ եւ այլն:

Շաբաթօրեայ դպրոցներու աշակերտներուն գերակշռող մասը արեւելահայերէն խօսող են, կան նաեւ արեւմտահայերէն դասեր ուսուցանող դպրոցներ:

Տէր Վահրիտճի ծառայած 4 համայնքներէն միայն մէկը ունի շաբաթօրեայ դպրոց, ուր կը յաճախէ 15 երեխայ՝ շաբաթը մէկ օր հայերէն սորվելու, իսկ ամիսը մէկ անգամ կրօնի դասերուն հետեւելու՝ պահելով իրենց կրօնական ինքնութիւնը:

Անդրադառնալով Գերմանիոյ համայնքի գտուարութիւններուն՝ զրուցակիցս յատնեց, որ գլխաւոր խնդիրը ցրուածութիւնն է: Գերմանիոյ հինգվեց հոգեւորականներէն իւրաքանչիւրը ունի մի քանի ծուխ, եւ երբեմն եկեղեցական արարողութիւն մը կատարելու համար անոնք կը ստիպուին 100-300 քլմ. քշել, որպէսզի տեղ հասնին:

Այլ գտուարութիւն է նաեւ, որ ոչ բոլոր հայերն են հայախօս, անոր համար քարոզները յաճախ կը կատարեն նաեւ գերմաններէն: Շատ է նաեւ օտար ամուսնութիւններուն թիւը: Համայնքը ունի նաեւ նիւթական գտուարութիւն, որովհետեւ 80,000 հոգիէն հազիւ 2700-ը կը վճարէ իր ազգային տուրքը:

Յարափոխու Սփիւռքը կազմակերպելու եւ համակարգելու աշխատանքը շատ բարդ գործընթաց է, յատկապէս ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ չկայ Սփիւռքի նախարարութիւնը, որուն վերապահուած էր Սփիւռքի հետարուող աշխատանքներուն քաղականութեան համակարգումը:

Նայիրի Մկրտիչեան

Կայս էք կը հովանաւորն Ա. և Ա. Ցուիրի եւ Ժամէթ Թիւթմանեան եւ դպրուեր

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, ՆՈՐ ՅՈՅՆ ԵՒ ՅԱՆՁՆԱՌՈՒԹԵԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒ

Հայ Օգևութեան Միութիւնը Նոր Տարին կը դիմաւորէ աշխատանքի Վերանորոգ թափով, իրականացնելու համար իր առաքելութեան առանցքը հանդիսացող մարդասիրական, բարեգործութեան եւ ազգային աւանդներու պահպանման անյետաճգելի ծրագրերը՝ կամաւոր աշխատանքի անշահախնդիր պատրաստակամութեամբ, իր ուշադրութեան կիզակետին վերածելով յատկապէս նոր սերունդը, խորապէս հաւատալով, որ ան է մեր ազգին ապագան կերտող հիանալիներում:

Նոր Տարին կը դիմաւորենք՝ լիցքաւորուած մեր կազմակերպութեան հիմնադրութեան 115-ամեակին խորհուրդով, մեր առաքելութիւնը շարունակելու եւ մարտահրաւերները դիմագրաւելու կամքով:

Նոր Տարին թող բարիք բերէ բոլորին: Բարգաւաճում եւ բարեկեցութիւն՝ Հայաստան հայրենիքին, Անսասանութիւն՝ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ, Արցախահայութեան՝ Վերադարձ հայրենի տուն, Սփյուռքին՝ հայօրէն գոյատելու կամք, իսկ հայութեան՝ համերաշխութիւն եւ միասնականութիւն:

**ԾՆՈՐՅԱԼՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ ՍՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՍ ՀԵՏ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՍ ՀԱՄԱՐ**

Hovsep Dadaghlian
Avocat • Lawyer

H | D

hovsepd.avocat@outlook.com

T: 514-839-3861
F: 438-818-7623

4498 Desserte Sud
Autoroute 440 Ouest
Laval, Québec, H7T 2P7

LEVON BENOCHANIAN ET HAGOP KACHICHIAN

PHARMACIENS-PROPRIÉTAIRES

3915, boul. Samson, Laval, Québec, H7W 2G1

T 450 688-4111 F 450 681-5525

Lundi au vendredi : 8 h 30 à 20 h • Samedi et dimanche : 9 h à 17 h
Infirmière (jeudi) : 8 h 30 à 15 h • **LIVRAISON GRATUITE**

proximlaval@gmail.com

affiliés à **Proxim**

Nareg Afarian - Sevag Panoyan

(450) 688-3575 • dumoulinpneus1250@gmail.com
1250 Boul. Curé Labelle, Laval, QC H7V 2V5

The background of the advertisement is a solid red color. In the top corners, there are two white plates. The left plate contains several golden-brown fried falafel balls served on a bed of green lettuce. The right plate contains a bowl of white hummus garnished with fresh purple grapes and a sprig of green parsley.

JERUSALEM — RESTAURANT —

Fine Middle Eastern Cuisine Since 1971

Jerusalem Restaurant was established in 1971 and became the first middle eastern restaurant to serve the Greater Toronto Area. It was the joint venture of three brothers who shared the idea of introducing traditional culinary secrets to the mainstream.

EGLINTON
955 Eglinton Ave. West
Toronto, ON M6C 2C4
416.783.6494

LESLIE
4777 Leslie Street
North York, ON M2J 2K8
416.490.7888

www.jerusalemrestaurant.ca

Jacques Varbedian
Digital
Professional Photography & Video
CALL us 416-722-9225

L DANIEL HICKS
BARRISTER AND SOLICITOR
KASSABIAN LAW PROFESSIONAL CORPORATION

Shops at Don Mills
8 Sampson Mews, Suite 203
Toronto, Ontario
M3C 0H5

Tel: 416-443-9494
Fax: 416-443-0575
e-mail: danhicks@kassabianlaw.ca

PÂTISSERIE ARMENIA

Ouvert
6 Jours

420 Fleury ouest
Mtl. Qué. H3L 1V7

Lahmajoun

Bur: 514-389-4696
Fam. Merdjanian

CASSANDRA I.D.A. PHARMACY

ԱՐՓԱԿԱՆԱՏԵՐ՝
ՊՎԼԵԱՆ ԸՆՍԱՆԻՔ
ԴԵՐԱԳՈՂՈՇՆԵՐ՝
ՄԱՐԱՆ ՊԱԼԵԱՆ
ԿԱՐՈԱՆ ՊԱԼԵԱՆ

ARMENIAN MEDICAL CENTRE
& PHARMACY

PHARMACISTS
SARKIS BALIAN, BScPhm, RPh
MARAL BALIAN, PharmD, RPh
VARTAN BALIAN, PharmD, RPh

- Կերպարվելու պատրաստութիւն՝ շաբաթական յատուկ տոսկիերու մեջ:
- Արեան ճշշման քննութիւնն և հետևողականութիւն՝ անվճար
- Շաբաթական ընտութիւն
- Կերպարվելու հասցեներուն առաջելու անվճար սպասարկութիւն
- Տարեցմբուն 10% զեղլ
- Կը յարգենք և միրով կը կատարենք բոլոր պահուզագրական ընկերութիւններու պայմանները
- Walk-In Clinic բաց է շաբաթը 6 օր:

Կրնաց թիշկվերդ Խեմանելու առանց ժամանութեան:

Դիմեցր մեջի և պիտի դառնաք մեր մնայուն յաճախորդը:

Հասցե՝ 2040 Victoria Park Ave.
(Victoria Park & Cassandra)
Toronto, Ontario M1R 1V2
Tel : (416) 449-2040 Fax: (416) 449-2048

“What is unfolding in the Armenian Quarter is not a routine dispute — it will shape the future of the Armenian presence in Jerusalem”

Horizon Weekly's exclusive interview with international lawyer and lead counsel for the Save the ArQ campaign, Karnig Kerkonian

By Sevag Belian

Q: Mr. Kerkonian, can you give us a clear picture of what is really happening right now in the Armenian Quarter of Jerusalem, particularly with the Cow's Garden property, and how the local community and church leadership are navigating this complex and fast-changing situation?

A: First, let me say how deeply I appreciate your interest in this issue. What is unfolding in the Armenian Quarter is not a routine dispute—it is a crisis of historic magnitude. It will shape the future of the Armenian presence in Jerusalem and, in many ways, the future character of Jerusalem itself. The centuries-old Armenian community, one of the oldest continuous Christian communities in the world, is now confronting an existential threat. The struggle over the Cow's Garden—the Armenian Garden—is at the heart of that challenge.

Today, Armenian Jerusalemites are standing firm against a purported land deal that would have transferred control of a strategically vital parcel to outside actors. Had it proceeded, this deal would have immediately compromised Armenian access to their own religious, cultural, and communal institutions within the Old City. The property at issue is not peripheral; it is the single largest open tract in the Old City and occupies one of the most elevated and sensitive positions along the Mount Scion ridge. Its loss would have fractured the territorial continuity of the Armenian Quarter in a way that could not be undone.

The Armenian Quarter is one of the four historic quarters recognized under the Status Quo governing Jerusalem. It sits at a geopolitical and cultural cross-roads, between the Christian and Jewish Quarters, and its continuity is essential not only to the survival of the Armenian Patriarchate and community, but to the broader stability of a region already marked by volatility. The Armenian presence has long served as a moderating and stabilizing force in the Old City; weakening that presence risks unsettling a delicate balance that has endured for centuries.

Today, the Armenian community and the Armenian Patriarchate stand united to nullify the purported 98-year lease that threatens to sever more than 10,000 square meters of historic Armenian land from the Quarter. Their efforts constitute a defense of continuity, identity, and the integrity of one of Jerusalem's foundational

communities.

Q: How did this controversial land deal come about in the first place? What do we now know about the lease agreement that was signed with the Israeli investor, and why has it been deemed illegitimate by the Armenian Patriarchate's General Assembly?

A: The origins of this land deal are now much clearer than they were when it first surfaced. What we know today is that the purported lease was never properly authorized under the governing rules of the Armenian Patriarchate. Under the Bylaws of the Brotherhood of St. James, which function as the internal constitutional framework of the Patriarchate, any long-term lease of immovable property requires the explicit approval of the Patriarchate's General Assembly. That approval is not discretionary; it is a mandatory condition for validity.

In this case, no such approval was ever obtained. The agreement was negotiated and signed without the knowledge, deliberation, or affirmative vote of the Brotherhood. When the details finally emerged, it became evident that the lease extended far beyond Cow's Garden itself. It encompassed additional parcels surrounding the Armenian Quarter and sought to transfer control of more than 10,000 square meters to an Israeli company

4170 boulevard St-Elzear Ouest
Laval, QC H7P 4J4

(450) 682-3383

Depuis / Since
1 9 8 8

JACOB & JACOB
BODY SHOP

Cas d'Assurances

6280 St. Jacques, Montréal, Québec H4B 1T6
Tél.: (514) 484-7945 • Fax: (514) 484-2487
jacobautobody@bellnet.ca
www.carrosseriejacobetjacob.ca

that, as subsequent investigation revealed, is owned by a UAE-based entity with opaque beneficial ownership.

Upon reviewing the facts, the Patriarchate's General Assembly concluded that the purported lease was *ultra vires*—executed without lawful authority—and therefore null and void. Their decision reflects both the legal and institutional principle that the Brotherhood cannot be bound by a transaction that bypassed its own constitutional procedures, especially one implicating such strategically significant property in the heart of the Old City.

In short, the lease was deemed illegitimate by the General Assembly because it was never validly approved, it violated the Patriarchate's internal laws, and it sought to transfer control of critical historic land to entities whose interests and ownership remain unclear.

Q: You have played a key role in coordinating the legal response to this crisis. Could you walk us through the steps that have been taken, both legally and diplomatically, to challenge the deal and to safeguard the integrity of the Armenian Quarter?

A: The response to this crisis has been both extensive and coordinated, reflecting the seriousness of what is at stake. When the issue first came to light, we moved quickly to assemble an international legal team and deployed to Jerusalem to conduct a comprehensive fact-finding mission. Our goal from the start was twofold: to initiate a robust legal challenge to the purported lease, and to ensure that the Armenian Quarter—its institutions, land, and community—received the diplomatic protection that such a historic crisis warrants.

Legally, the Armenian community and the Armenian Patriarchate have each brought separate actions before the Jerusalem District Court, pursuing distinct but complementary lines of argument.

The Armenian Community's case rests on two core principles. First, under the Bylaws of the Brotherhood of St. James, the Patriarchate's General Assembly must affirmatively approve any long-term disposition of immovable property. That vote never occurred, rendering the purported lease legally void. Second, the Cow's Garden is widely understood to be waqf property—held in trust for the Armenian community. The Patriarchate, acting as trustee, cannot alienate the property in a manner that undermines the community's beneficial interest. A lease that strips the community of access, continuity, and control violates the very nature of that trust.

The Armenian Patriarchate's case advances its own claims, including challenges based on material misrepresentations alleged at the time the agreement was executed. Taken together, these actions form a comprehensive legal challenge to the validity, enforceability, and legitimacy of the purported 98-year lease. Both cases are now actively pending.

On the diplomatic front, a growing number of states have expressed concern over the threat to the Armenian presence in the Old City, a presence that is

not merely historical, but essential to Jerusalem's religious and cultural balance. Keeping the international community informed and mobilized has been critical to ensuring that the situation does not unfold in isolation or in silence.

Finally, the Armenian community itself has maintained a constant physical presence on Cow's Garden. For nearly two years, young Armenians have manned a mission tent on-site every single day and night, as a peaceful but resolute safeguard against repeated attempts by outside interests to enter or seize the land by force while litigation is pending. These attempts have been repelled, and the community has succeeded in maintaining continuous control of the property throughout this period.

Taken together, the legal, diplomatic, and on-the-ground strategies form a unified response aimed at one objective: safeguarding the integrity, continuity, and future of the Armenian Quarter.

Q: Many observers see this not just as a local real estate dispute but as part of a broader pattern affecting heritage, sovereignty, and minority rights in Jerusalem. From your perspective, what are the larger implications of this case for the Armenian community and for Jerusalem's multicultural and historic character?

A: The Cow's Garden dispute cannot be understood as a stand-alone real estate disagreement. It is part of a broader and deeply troubling pattern of pressure placed on Christian and minority communities in the Old City—pressures that increasingly threaten both the Armenian presence and the multicultural equilibrium that has defined Jerusalem for centuries.

For the Armenian community, this case is existential. There is a sustained effort—sometimes overt, often incremental—to erode the Armenian foothold in the Old City. When direct force is constrained by scrutiny, the pressure appears in subtler forms: contested leases, covert land transfers, intimidation, and coordinated encroachments that make daily life for Christian Armenians increasingly difficult and, ultimately, unbearable.

Մի լուր կը հնարիւսանդիւ Ան և Ան պիտի Եղիշե Քոյստան

OMEGA

École de conduite
Driving School inc

Tél-Fax **450.688.4245**

Instruction automatique ou manuelle
Automatic or standard instruction

4351 Notre-Dame Ouest
suite 101A, Laval, H7W 1T3

Second location - 1011 rue Décarie, Saint-Laurent, Qc, H4L 5J9

Tél : 514 747-7883

BOULANGERIE
SETA
Arménienne & Libanaise

Tél.: 514.333.0173

1555, rue Dudemaine
Montréal, Qc H3M 1R2

ՍԵՐ յարգելի յաճախորդներուն
շնորհաւոր Ամանոր եւ
լաւագոյն մաղթանքներ

The Cow's Garden affair is simply the latest manifestation of this trend.

This pattern does not affect Armenians alone. Other historic Christian institutions, including the Greek Orthodox Patriarchate and the Latin Church, have also confronted attempts to strip them of property essential to their identity and their centuries-old role in Jerusalem. These cases reveal a consistent strategy: the gradual attrition of non-dominant communities' rights and holdings through legal maneuvering, commercial pressure, and demographic engineering.

The implications of such efforts reach far beyond the boundaries of the Armenian Quarter. The weakening or removal of the Armenians would create a dangerous power vacuum in one of the most sensitive and contested cities in the world. For centuries, the Armenian Quarter has played a stabilizing role—deeply rooted, non-partisan, and uniquely positioned to maintain equilibrium among competing religious and political actors. If that anchor is eroded, the delicate balance that has long preserved relative calm in the Old City begins to unravel. And in Jerusalem—particularly in its most charged spaces—any vacuum is quickly filled by forces whose agendas may be far more maximalist or destabilizing.

Taken together, these dynamics show why the Cow's Garden dispute is not merely about land. It is about whether Jerusalem remains a mosaic of living traditions or becomes a place where diversity is tolerated only until it becomes inconvenient. Allowing encroachments on ancient communities to proceed unchecked risks diminishing Jerusalem's historic character and accelerating volatility in a region already defined by it. The outcome of this case will shape not only the future of the Armenian Quarter, but the future meaning of coexistence in Jerusalem.

Q: Looking ahead, what are the next concrete steps, legal, communal, and international, to ensure the Armenian Quarter's protection? How can Armenians worldwide contribute to this ongoing struggle to preserve their centuries-old presence in Jerusalem?

A: Looking ahead, several concrete steps—legal, communal, and international—are essential to ensuring the long-term protection of the Armenian Quarter.

Legally, the immediate priority is to see the pending actions before the Jerusalem District Court through to judgment. These cases challenge the purported lease on core substantive and fiduciary grounds, and their resolution will shape not only the future of the Cow's Garden but the legal landscape governing any future encroachments. The international legal team working on this matter is doing so on a pro bono basis, and their work is complemented by dedicated local counsel who manage the day-to-day litigation and protect the community's interests on the ground.

Communally, the Armenian community in Jerusalem must continue its constant vigilance. For nearly two years, young Jerusalem Armenians have maintained a daily presence at the Cow's Garden, preventing unauthorized attempts by outside groups to enter or assert control. This steadfast communal presence remains indispensable as the legal process unfolds.

Internationally, sustained attention and advocacy are critical. This is not a situation that can survive indifference. Governments, churches, cultural institutions, and human rights organizations must remain engaged and vocal. International pressure helps deter unilateral actions on the ground and reinforces that the Armenian Quarter's fate is not a local administrative issue but a matter of global cultural, religious, and historical significance.

For Armenians worldwide, there are clear and meaningful ways to contribute: First, stay informed. Visibility and awareness themselves are protective in crises involving vulnerable historic communities; this struggle cannot be allowed to fade from public consciousness. Second, use your voice with your own governments. Urging elected officials and foreign ministries to remain attentive to the safety and rights of Christian Armenians in Jerusalem can materially influence diplomatic engagement. Third, support the community directly. Although the international legal team volunteers all of its time pro bono, there are substantial ongoing costs for local lawyers in Jerusalem, diplomatic initiatives, community mobilization, and the physical protection efforts on the ground. Supporting SaveTheArQ—the grassroots organization coordinating these efforts—is one of the most effective ways to ensure that the Jerusalem Armenian community has the resources it needs in this historic struggle. You can donate by visiting givebutter.com/Arq2025.

What is happening today, right now, in the Armenian Quarter of Jerusalem is a fight to preserve a centuries-old presence and a vital cultural anchor in one of the most sensitive and contested cities in the world. Its outcome will depend on sustained legal strategy, communal resilience, and the continued solidarity of Armenians everywhere.

Մայիս կը հովանուող Ա. և Ա. Շահներ Ցուցանկ

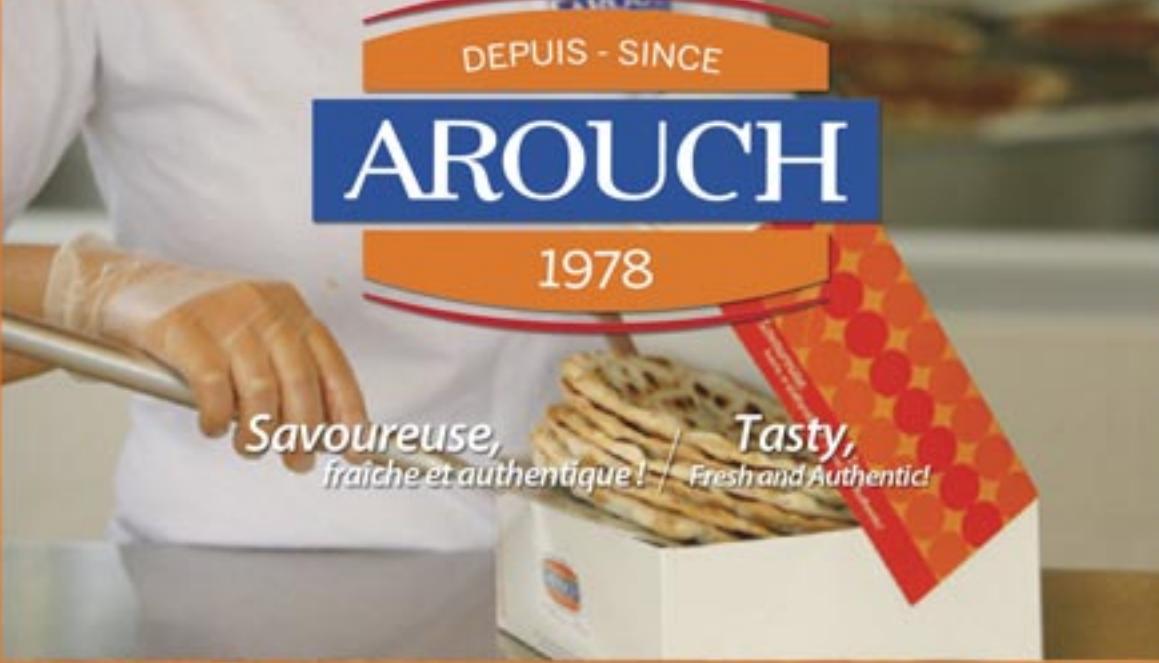
DEPUIS - SINCE

AROUCH

1978

Savoureuse,
fraîche et authentique!

Tasty,
Fresh and Authentic!

With 2 locations to
serve you better!

Commande en ligne
www.arouch.com

917, rue Liège O.
Montréal, QC H3N 1B5
7 jours par semaine
de 9h à 18h
info@arouch.com

3467 St-Martin O.
Laval, QC H7T 1A2
Avec service au volant!
Lundi au vendredi de 8h à 20h
Samedi et dimanche de 8h à 18h
T. 450-686-1092

FedEx partout au Canada
UberEats
DoorDash
SkipTheDishes

Grant and
Arminé Dedeyan

Murat Armutlu, CPA, CFE

Vahagn Kapriyel Arapyan, CPA

*"it's not what you earn,
it's what you keep that counts."*

- Financial Statement
- Management Consulting
- Government Subsidies
- Financial & Tax Consulting
- Bank Financing

Armutlu & Arapyan Inc.

6611 Boul. Thimens, St. Laurent, QC, H4S 1W2

Tel: 514.855.0012 Fax: 514.855.0004

murat@armutlu.ca vka@arapyan.com

CENTRE
D'ASSISTANCE
MONDIALE
ARMÉNIEN DE
MONTREAL

Current Fundraising Campaigns

Our goal is to assist and provide financial aid to at-risk communities around the world and help them to overcome the many hardships that they face in their native countries.

To donate online visit www.camam.org

General Donations

Aid to Artsakh

Campagnes de financement en cours

Notre objectif est d'aider et de fournir une aide financière aux communautés à risque du monde entier et de les aider à surmonter les nombreuses difficultés auxquelles elles sont confrontées dans leur pays d'origine.

Pour faire un don en ligne visiter www.camam.org

3401 Rue Olivar-Asselin
Montréal, Quebec
H4J 1L5
Canada

397 boul. des Prairies
Laval, Quebec
H7N 2W6
Canada

45 Hallcrown Place
Willowdale, Ontario
M2J 4Y4
Canada

**Gabriel
Chahinian**

Broker
647-580-5818

**Gary (Կիրո)
Chahinian**

President, Broker of Record
416-258-8892

WWW.ADAMSELEVATOR.CA

*EDUARDO, PEDRO AND JOYCE
OUGHOURLIAN*

***IN BUSINESS FOR OVER 40 YEARS
RENOVATION, REPAIRS, MAINTENANCE,
INSTALLATION OF ELEVATORS,***

Mémoire de l'exil et creuset de la Diaspora

par Rouben Koulaksezian
France Arménie - Octobre 2025

En quittant Beyrouth vers le nord-est, sur la route de Jounieh et Byblos, la première municipalité que l'on traverse est Bourj Hammoud. Ce faubourg devenu ville à part entière incarne depuis un siècle le cœur battant de la communauté arménienne du Liban.

Quartier de Bourj Hammoud

Le meilleur moyen de le découvrir est de s'y perdre, en arpantant ses ruelles sinuées. Chaque sous-quartier porte un nom arménien, tel que Nor Marach, Norachen, Amanos, Nor Sis ou Nor Adana, et l'on peut trouver son chemin aussi bien en arménien qu'en arabe, en anglais ou en français. Dans les kiosques et librairies, on trouve sans peine les journaux Aztag, Ararat ou Zartonk. Les commerces, des bijouteries aux épiceries en passant par les cordonneries et les pharmacies, sont presque tous tenus par des Arméniens.

L'histoire de Bourj Hammoud commence dans les années 1920, quand les réfugiés de Cilicie s'installent dans ce qui n'était alors qu'un marécage, construisant des cabanes de fortune. Grâce à l'action du père Paul Ariss, les conditions de vie s'améliorent rapidement: les réfugiés bâtissent des maisons,

creusent des puits, installent des égouts. En 1952, le quartier obtient le statut de municipalité, avec Paul Ariss comme premier maire. Sous l'impulsion de ce dernier et du parti Dachnag, Bourj Hammoud connaît un véritable essor. Les années 1960 marquent son âge d'or, avec un foisonnement culturel: écoles, journaux, théâtre et même un cinéma en arménien. Aujourd'hui, malgré le départ d'une partie de ses habitants vers l'étranger ou d'autres banlieues comme Antélias et Fanar, Bourj Hammoud conserve son identité arménienne.

En entrant par le pont venant de Mar Mikhael, on arrive dans le quartier de Norachen, au nord de la rue Armenia. L'imposante église Saints-Vartanants a été consacrée en 2006. À proximité, le bâtiment de la FRA regroupe la galerie et la librairie Hamazkaïne, ainsi que plusieurs organisations et mé-

Միա էք կը հովանուողեն Ալ եւ Ալ Ցալցը եւ Կևասիր Սրբաւուն

Pharmacies Mahmoud El-Achkar

Ունինք նաև հայ դեղագործներ եւ աշխատաւորներ, որոնք պատրաստ են ձեզի օգտակար դառնալու:

2000 Marcel-Laurin,
St-Laurent, Qc, H4R-1J9
514-332-8689

965 Curé-Labelle,
Laval, Qc, H7V-2V7
Ouvert 24h
450-681-1683

KRIKOR MAROUNIAN RLU
Independent Financial Security Broker

Life Insurance

Disability & Critical Illness Insurance

Group Insurance

Pension Plans

Travel/Visitor

Medical Insurance

11820 General Giraud, Montreal, QC H4J 2H6
Res: (514) 332-7021 | Fax: (514) 332-7376
Cell: (514) 927-2666
krikormar@gmail.com

**Christ
Mikayelian**

DAMAGE INSURANCE BROKER
PERSONAL LINES

Insure your **HOME & CAR**

☎ 438-407-5122

✉ christ@lassuranceinc.ca

- ✓ TRUSTED BROKER
- ✓ BETTER RATES

- ✓ SAVE MONEY & TIME
- ✓ MORE OPTIONS

Your **HOME & CAR** insurance

- Վստահելի եւ մասնագիտական միջնորդութիւն եւ խորհրդակցութիւն
- Լաւագոյն գիներ՝ առավելագոյն պաշտպանութեամբ
- Գանատական եւ ամերիկեան լաւագոյն ապահովագրութիւններու հետ համագործակցութիւն

Խնայեցէք ժամանակ եւ գումար...

MR. SAKO Shoe Repair

SARKIS ADOURIAN

Take-in & Widen Boots

Excellence in all types of leather repairs

Footwear • Accessories • Dyeing

Key cutting • Knife sharpening

Luggage • Orthopedic Insoles

2768 Victoria Park Ave.

Bus: 416-491-2351

Cell: 416-826-4557

Le tricolore arménien est omniprésent

dias dont le journal Aztag et la radio Voice of Van. Pour les gourmets, le restaurant Apo est notamment recommandé par le guide Le Petit Futé pour ses brochettes au feu de bois. Non loin, le camp de Sanjak, établi en 1939 pour accueillir les Arméniens chassés d'Alexandrette, a disparu dans les années 2000, remplacé par des immeubles modernes.

Le secteur le plus animé de Bourj Hammoud reste Nor Marach, de l'autre côté de la rue Armenia. La rue Arax concentre l'activité commerçante: ses dizaines de boutiques de vêtements et de chaussures attirent des clients de tout Beyrouth. Le premier Falafel Arax y a ouvert en 1949 avant de s'exporter aux États-Unis. Dans la rue Marach, parallèle, on trouve la maison de disques Voice of Stars, les épices Tenbelian ou encore le café Garo. L'église des Quarante-Martyrs (Karasoun Manoug), inaugurée en 1931, fut la première église en pierre construite par les réfugiés. À proximité s'élève l'église catholique Saint-Sauveur (Sourp Perguitch), bâtie en 1953, dont la cour abrite le buste du père Paul Ariss. L'église évangélique arménienne date, elle, de 1934. Toujours dans le secteur, le restaurant Ghazar, avec sa petite salle à l'atmosphère conviviale, est un véritable coup de cœur, tout comme sa voisine la boulangerie Ghazar, célèbre depuis 1960 pour son Lahmajoun. Le Centre culturel Badguer, qui réunit artisanat et gastronomie, est également à ne pas manquer. Sur la place de la municipalité, Basterma Mano attire quant à lui les amateurs de basterma et de soudjoukh, réputés comme les meilleurs de la capitale.

De l'autre côté de la rue Ariss s'étend Nor Adana, dont l'église Sourp Asdvadzadzine (Sainte-Mère-de-Dieu) commémore le massacre de centaines d'Arméniens dans l'église d'Adana en 1909, un drame relaté par Zabel Essayan dans son ouvrage *Dans les ruines*. Plus loin, à Nor Amanos, l'ensemble résidentiel de Massaken, construit dans les années 1960, a per-

mis de reloger des familles arméniennes modestes. Le quartier abrite aussi le stade municipal (tashd), haut lieu des manifestations sportives, culturelles et politiques de la communauté. C'est là qu'évolue le Homenetmen, sept fois champion du Liban et médaillé de bronze au championnat asiatique des clubs en 1970. L'église évangélique arménienne date de 1970. Depuis 2016, un bâtiment moderne accueille l'United Armenian College, né de la fusion de plusieurs écoles. À quelques pas, la boulangerie Harout, citée par Le Petit Futé, est réputée pour ses Lahmajouns et ses tahinov hats (pains au tahine).

Au-delà de l'autoroute surélevée, s'ouvre le quartier de Nor Sis, qui marque la limite avec Nabaa, majoritairement chiite. L'église Saint-Sarkis, inaugurée en 1950, a remplacé une chapelle en bois des années 1930. Autre incontournable, le quartier d'Arakadz, avec ses maisons colorées et ses drapeaux arméniens aux fenêtres, conserve la mémoire d'un camp de réfugiés devenu un lieu de vie et de nostalgie.

Conseils de voyage

- Quand partir ?

Les meilleures périodes pour visiter le Liban sont d'avril à juin et de septembre à novembre.

- Quel circuit prévoir ?

En dehors de Beyrouth et sa région, le village d'Anjar, dans la plaine de la Bekaa, est un incontournable d'une visite arménienne du Liban.

Les maisons du quartier d'Arakadz sont les plus anciennes de Bourj Hammoud

Մի լուսապատճենական ավանդ Թարգման, Գեղոց, Ռուբե և Խաչիկ Քուշեան

Serge Keuroghlian
Courtier Immobilier

514 892.5649
skeuroghlian@sutton.com

groupe sutton – excellence inc.
Agence immobilière

1555, boul. de l'Avenir bureau 100
Laval (Québec) H7S 2N5
B 450 662-3036

www.sergekeuroghlian.com

MARY AND MARIA
Animation team

Արեխանդրու տարեարձներն ու զանազան առիթները հասկապանել

Մանկական ջարժանկարներու անձնաւորութիւններու տարագներ

Դեմքի գծագրութիւն Զարդարանքներ Յայտագիրներ և խաղեր

@MARYANDMARIA_ANIMATIONTEAM +1(438) 402-9121

Centre Dentaire Laval

Dre. Zovinar
Der Khatchadourian
Dre. Anyk Plaisance

1649 Boul. Daniel-Johnson
Laval, Qc H7V 4C2

Tel: (450) 949-2233

info@cdlaval.ca

**NETTOYEUR
MARIE - CLAIRE**
514-334-7830
LIVRAISON - WE DELIVER

Հայկական Հաստատութիւն

**Pharmacie
Robert & Tro Pascal Cotchikian**

Affiliées à

JEAN COUTU

5692 avenue du Parc

Montréal, Qc H2V 4H1

Tél.: 514 270-6500

Fax: 514 270-4470

5201 avenue du Parc

Montréal, Qc H2V 4G9

Tél.: 514 279-9191

Fax: 514 279-9197

**Dr. Kevork
Manoukian**
D.M.D., M.B.A.

Centre Dentaire St-Mary

5300, Côte des Neiges,
bureau 300,
Montréal (Québec)
H3T 1Y3

Tel.: 514 734-2632
Fax: 514 734-2744
Cell: 514 862-9474
manoukian@sympatico.ca

KLODA

PRODUCTIONS

**One stop shop
for your entertainment needs**

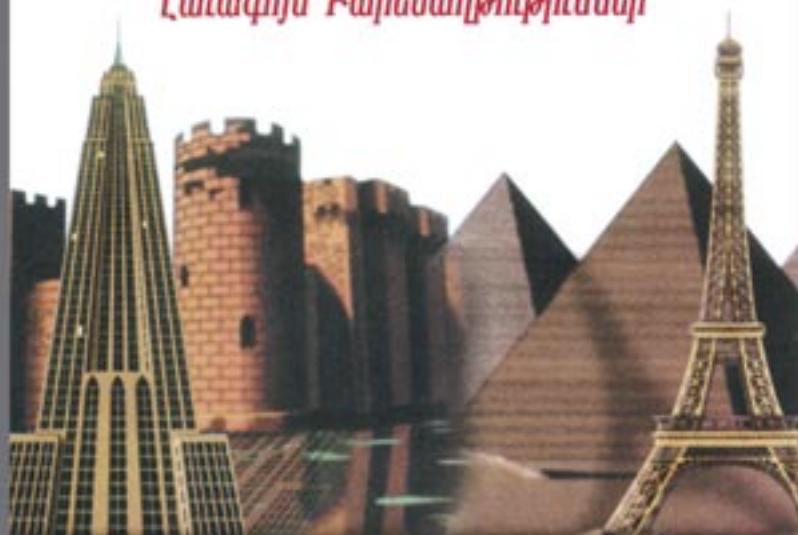
Our amusements division provides
the best in interactive entertainment rentals:

Inflatable games • rides • carnival games • video arcade games
casino games • BBQs, tents & team-building activities

Daniel Zakarian **514.343.5000** dannyz@kloda.com
www.kloda.com

**Ամանորի Եւ Սննդեան
զոյց տօներու առիթով՝
Հայագոյն Բարեմաղթութիւններ**

4150 rue Sherbrooke Ouest, Suite 404A, Westmount, Qc H3Z 1C2

Tél.: (514) 284-7676 | E-mail: info@haigtravel.ca

Photo & Video services

514 - 476 - 9583

ՀՈՐԻԶՈՆ

Վարիչ Խմբագիր՝ Վահագն Գարազաշեան
Վարչական Պատասխանատու՝ Սիլվա Էհրամճեան
Մրբազրիչ՝ Սոնա Թիթիզեան
Ծանուցումներու Ձեւաւրում՝ Լորի Խաչերեան
Ձեւայդացք՝ Վիգէն Աբրահամեան

Ծանուցումներ
Մոնթրէլալ՝ Յովիկ Կէտիկեան
Սույն Նայիմ

Թորոնթօ՝ Ժագ Վարպէտեան

English-French section Editor: Tina Soulahian
Տպարան՝ TLC Global Impression

horizon

HÉBDOMADAIRE ARMÉNIEN
ARMENIAN WEEKLY

Les Publications Arméniennes (1991)
Les retours de poste publication
doivent être retournés à :
3401 Olivar Asselin
Montréal (Québec), Canada H4J 1L5

Administration/Publicité
Sylva Ehramdjian

Tél : (514) 332-3757
E-mail : sylva@horizonweekly.ca
Courrier de deuxième classe/
No. 40065294 / Second class mail

Dépôt légal :
Bibliothèque nationale du Québec et du Canada
ISSN 0708580X

ANI BAKERY

ԱՆԻ ՓՈԿՊԱՍ

Middle Eastern Pizza Lahmajoun

ՍԵՎԻԱԿԱՆԱՏԵՐ՝ ԱՐՄԵՆ Տապահեան

Ուր կը գտնեց հայկական եւ արաբական լահմաճունի տեսակներ՝ փոքր եւ քնական չափերով։ Լահմաճունը կը պատրաստենք մեր չափերով եւ յաճախորդներուն պահանջքին համաձայն՝, միսը իրենցմէ կամ մեզմէ։ Կը պատրաստենք եւ կը ծախենք նաեւ թահինով հաց։ Միշտ պատրաստ ենք ձեր ապսարանքներուն գոհացում տալու ուրախ եւ տխուր առիթներով։

**Փորձեցէք եւ
գոհ պիտի մնաք**

**Ani Bakery Ltd 25 Howden Road, Unit #2
Scarborough, Ontario M1R 3C3 | Phone: (416) 285-7164**

Բաց ենք շաբաթը վեց օր, Կիրակի մինչեւ կեսօրէ ետք՝ ժամը 2:00
(Երկուշաբթի փակ)

VIVIDLY BRILLIANT

Emerald and Diamond Fine Jewellery Collection

LUGARO

EST. 1986
lugaro.com

NISSAN
INTELLIGENT
MOBILITY

THIS HOLIDAY SEASON, IT'S TIME TO REWARD YOURSELF WITH

THE ALL-NEW 2026 NISSAN LEAF.

HORIZON READERS GET
A SPECIAL DISCOUNT.

Contact your **Nissan Gabriel** dealership for more information.

NISSAN
GABRIEL
ST-JACQUES

7050, rue Saint-Jacques Ouest
Montréal, QC H4B 1V8
nissangabrielstjacques.ca
514 483-7777

NISSAN
GABRIEL
ANJOU

7010, boul. Henri-Bourassa Est
Anjou, QC H1E 7K7
nissangabrielanjou.ca
514 324-7777